

**OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERE
GÜVENLİK BECERİLERİNİN ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN
ANNE-BABALARIN, ÖĞRETMENLERİN VE
ÖĞRETİM ÜYELERİNİN GÖRÜŞ
VE ÖNERİLERİ
Nursinem ŞİRİN
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir, 2015**

**OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERE
GÜVENLİK BECERİLERİNİN ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN
ANNE-BABALARIN, ÖĞRETMENLERİN VE
ÖĞRETİM ÜYELERİNİN GÖRÜŞ
VE ÖNERİLERİ**

Nursinem ŞİRİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Uygulamalı Davranış Analizi Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Elif TEKİN-İFTAR

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temmuz, 2015

Bu Tez Çalışması BAP Komisyonunca kabul edilen 1304E070 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Nursinem ŞİRİN'in "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Güvenlik Becerilerinin Öğretimine İlişkin Anne-Babaların, Öğretmenlerin ve Öğretim Üyelerinin Görüş ve Önerileri" başlıklı tezi 24 Haziran 2015 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan Otizmde Uygulamalı Davranış Analizi Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Elif TEKİN İFTAR
Üye : Doç.Dr.E.Sema BATU
Üye : Doç.Dr.Yasemin ERGENEKON
Üye : Doç.Dr.Arzu ÖZEN
Üye :Yrd.Doç.Dr.Elif SAZAK PINAR

Prof.Dr.Kemal YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yüksek Lisans Tez Özü

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERE GÜVENLİK BECERİLERİNİN ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN ANNE-BABALARIN, ÖĞRETMENLERİN VE ÖĞRETİM ÜYELERİNİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

Nursinem ŞİRİN

Uygulamalı Davranış Analizi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2015

Danışman: Prof. Dr. Elif TEKİN-İFTAR

Bu araştırmanın amacı, Eskişehir il sınırı içindeki Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Merkezi ve Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü'nden eğitim alan otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocukların anne-babalarının, öğretmenlerinin ve Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Davranış Analizi Anabilim Dalı Otizmde Uygulamalı Davranış Analizi Yüksek Lisans programında ders okutan öğretim üyelerinin otizm spektrum bozukluğu olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin görüş ve önerilerini belirlemektir.

Araştırmada betimsel araştırma modeli kullanılmış olup veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Anne-babalar için 10, öğretmenler için 12 ve öğretim üyeleri için sekiz sorudan oluşan görüşme formları araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve uzman görüşü alınarak son şekli verilmiştir. Araştırmanın uygulama sürecinden önce pilot görüşmeler düzenlenerek görüşme sorularının anlaşılabilirliği ve araştırmacının deneyim kazanması sağlanmıştır. Araştırmaya 11 anne-baba, 16 öğretmen ve 11 öğretim üyesi katılmıştır. Her bir katılımcı ile belirlenen ilkeler doğrultusunda görüşmeler kayıt altına alınarak düzenlenmiş ve elde edilen verilerin dökümleri yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırmanın inandırıcılık ve güvenirlilik çalışmaları alandan iki uzman tarafından tamamlanmıştır.

Bulgular araştırmaya katılan anne-baba, öğretmen ve öğretim üyelerinin tamamının OSB olan bireylere güvenlik becerisinin öğretilmesini gerek çocuğun sağlık ve güvenliği gerekse ailenin yaşam kalitesi açısından gerekli ve önemli gördüklerini ve mutlaka eğitim planlarında bu becerilerin öğretime yer verilmesi gerektiğini düşündüklerini göstermektedir. Bulgular güvenlik becerilerinin öğretiminde gerekliliğini vurgulamasına rağmen, anne-babaların ve öğretmenlerin çoğunluğunun güvenlik becerisi öğretimi yapmadığı, bir kısmının ise sistematik biçimde çalışmaksızın günlük rutinler sırasındaki fırsatları değerlendirdiği ortaya koymaktadır. Anne-babaların ve öğretmenlerin çoğunluğunun güvenlik becerilerinin öğretimi konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıkları da elde edilen bulgular arasındadır. Öğretim üyeleri OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretiminde etkililiği kanıtlanmış yöntemlerle sistematik olarak öğretilmesi ve öğretilen güvenlik becerilerinin mutlaka doğal ortamda genellemesinin yapılması gerektiğine ilişkin görüşlerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretim üyelerinin zihin engelliler öğretmenliği lisans programında güvenlik becerilerinin öğretime ilişkin ders, konu ve uygulamaların daha fazla olması gerektiğine ilişkin görüşleri de elde edilen bulgular arasındadır.

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimi konusunda alanyazına ve uygulamaya katkı ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, Güvenlik becerileri, Yarı yapılandırılmış görüşme, Betimsel analiz

Abstract

OPINIONS AND SUGGESTIONS OF PARENTS, TEACHERS AND FACULTY MEMBERS ABOUT TEACHING SAFETY SKILLS TO INDIVIDUALS WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS

Nursinem ŞİRİN

Applied Behavior Analysis

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, June 2015

Advisor: Prof. Dr. Elif TEKIN-IFTAR

The purpose of this study was to examine the opinions and suggestions of parents who have children with autism spectrum disorders attending to Eskisehir Yardim Sevenler Dernegi Ozel Egitim Uygulama Merkezi and Research Institute for the Handicapped, special education teachers who work at Eskisehir Yardim Sevenler Dernegi Ozel Egitim Uygulama Merkezi and Research Institute for the Handicapped and faculty members who teach courses in the Department of Applied Behavior Analysis in Graduate School of Social Sciences at Anadolu University about teaching safety skills to individuals with autism spectrum disorders.

Descriptive method was used in the study. Data were collected by conducting semi-structured interviews. Data collection forms for parents, teachers, and faculty members include 10, 12 and 8 questions respectively. Content validity was conducted by obtaining experts' opinions. Pilot interviews were conducted prior to study to shape the latest form for the interview instrument. Eleven parents, 16 teachers and 11 faculty members participated in this study. Interview guidelines developed by the researcher was followed with each participant. Tape recording was taken during the interview with each participant and these records were transcribed by the researcher. Data were analyzed descriptively. The believability and reliability of the study was conducted by two researchers.

Results showed that the participants of the study regarding teaching safety skills to individuals with autism spectrum disorders important not only children's safety and health but also quality of life of the families. They also stated that there should be instructional goals about safety skills in educational plans of the children with autism spectrum disorders. However, the majority of the parents and teachers reported that they have not delivered systematic instruction for teaching safety skills and few of them explained that when appropriate they used daily routines for teaching safety skills. In addition to these findings, it is also evident that neither teachers nor parents have enough information about teaching safety skills. Faculty members explained that safety skills should be taught systematically via effective teaching procedures and generalization of these skills should be tested in real settings. Moreover, they also reported that special education teacher training programs for teaching students with intellectual disabilities include more contents, topics, and practicum opportunities about teaching safety skills.

Participants of the study explained their opinions and suggestions about where to teach safety skills with which methods and by whom. In the light of their opinions and suggestions, it is expected to enhance the literature as well as the practice of teaching safety skills to children with autism spectrum disorders.

Keywords: Autism spectrum disorders, Safety skills, Semi-structured interview, Descriptive analysis

Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi

Bu tez çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Nursinem Şirin

Önsöz

Otizimde UDA Yüksek Lisans Programı'na başladığım andan itibaren nezaketini ve inceliğini her zaman gösterdiği, kapısını her çalışımda beni ilgiyle ve güler yüzüyle karşıladığı, sunduğu fırsatlarla beni cesaretlendirerek neler yapabileceğimi bana gösterdiği, araştırmam sırasında danışmanım olmayı kabul ettiği, sabırla tüm sorularımı cevapladığı ve çözüm odaklı yaklaşımıyla beni motive ettiği için Prof. Dr. Elif Tekin İftar'a çok teşekkür ederim. Sizinle çalışmak, sizin öğrenciniz olmak bir ayrıcalık.

Araştırmaya katılarak bu çalışmanın gerçekleşmesinde önemli rol oynayan Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Otizmde UDA Yüksek Lisans Programı'nda ders okutan değerli hocalarıma, Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Merkezi'nde ve Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü'nde görev yapan değerli meslektaşlarıma ve çocukları bu kurumlarda eğitim alan değerli anne-babalara çok teşekkür ederim.

Araştırma projemi destekleyerek kırtasiye, makine, hizmet alımı, yurt içi ve dışı seyahat gibi giderlerime bütçe sağlayan Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu'na teşekkür ederim.

Araştırma yöntemimle ilgili bilgilerini ve düşüncelerini benimle paylaşan, tüm sorularımı sabırla cevaplayan ve araştırmam sırasında müdürü olduğu Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Uygulama Biriminde görüşmeler yapmama olanak sağlayan Doç. Dr. Yasemin Ergenekon'a çok teşekkür ederim. Yine araştırmam sırasında tüm sorularımı sabırla cevaplayan, kapısını her çaldığımda güler yüzüyle beni karşılayan, desteğini ve ilgisini her zaman gösteren Doç. Dr. E. Sema Batu'ya çok teşekkür ederim.

Tüm yaşamım boyunca aldığım her kararda beni destekleyen, maddi ve manevi desteklerini her zaman hissettiğim annem Altun Şirin'e ve babam Şemsi Şirin'e, ablam Melek Tabak'a ve ağabeyim Muhammet Şirin'e çok teşekkür ederim. Ayrıca sesini her

duyduğumda beni neşelendiren, en iyi oyun arkadaşım ve yeğenim Gökşin Rengin Tabak'a da çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans yaşamımı benim için kolaylaştıran, her zaman bir arkadaştan daha fazlası olan, her konuda desteklerini gösteren canlarım Fatma Besler, Tanyel Süzer ve Hatice Bilmez'e çok teşekkür ederim. İyi ki tanışmışız... Ayrıca araştırmanın inandırıcılık çalışmasını tamamlayan Tanyel Süzer'e ve güvenilirlik çalışmasını tamamlayan Hatice Bilmez'e verdikleri emek için çok teşekkür ederim.

Yüksek lisansım ve araştırmam sırasında yaşamımı kolaylaştıran, iyi ve kötü her anımda yanımda olan Ayşegül Ögeyik'e, bana olan inancını her fırsatta gösteren ve yorulduğumda beni sabırla motive eden Aslı Sarıkardaşoğlu'na ve uzağımda da olsa her telefonumla imdadıma koşan Elif Koşar'a gösterdikleri anlayış için çok teşekkür ederim.

Ve son olarak bu araştırmanın çıkış noktası olan, her birinden her gün farklı bir şey öğrendiğim tüm özel çocuklarıma yaşamımda oldukları için teşekkür ederim.

Nursinem ŞİRİN

Temmuz, 2015

Eskişehir

İçindekiler

Jüri ve Enstitü Onayı.....	ii
Öz	iii
Abstract	v
Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi	vii
Önsöz	viii
Özgeçmiş	x
İçindekiler	xii
Tablolar Listesi	xvi
1. Giriş.....	1
1.1. Güvenlik Becerileri	1
1.2. Güvenlik Becerilerinin Sınıflandırılması	2
1.3. Otizm Spektrum Bozukluğu ve Güvenlik Becerileri	4
1.4. Güvenlik Becerileri ve Öğretim Programları	7
1.4.1. Türkiye’de OSB olan bireylere yönelik resmi ve özel özel eğitim kurumlarının eğitim programları	8
1.4.1.1. Otistik çocuklar eğitim programı	8
1.4.1.2. Özel eğitim uygulama merkezi (okulu) birinci ve ikinci kademe eğitim programı (otistik çocuklar için) ...	10
1.4.1.3. Yaygın gelişimsel bozukluklar destek eğitim programı .	13
1.5. Güvenlik Becerilerine İlişkin Görüşlerin Ele Alındığı Çalışmalar	14
1.6. Problem	18
1.7. Amaç	20
1.8. Önem	20
2. Yöntem	21
2.1. Araştırma Modeli	21
2.2. Katılımcılar	22
2.2.1. Araştırmanın yapıldığı kurumlar	22

2.2.2. Araştırmaya katılan anne-babalar, öğretmenler ve öğretim üyeleri	22
2.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	28
2.4. Veri Toplama Aracı	28
2.5. Verilerin Toplanması Süreci	29
2.5.1. Pilot görüşmeler	29
2.5.2. Görüşme kılavuzu	30
2.5.3. Görüşme ilkeleri	31
2.5.4. Verilerin toplanması	31
2.6. Verilerin Dökümü ve Analizi	33
3. Bulgular	38
3.1. Anne-Babalardan Elde Edilen Bulgular	38
3.1.1. Anne-babaların güvenlik becerileriyle ilgili görüşleri	39
3.1.2. Anne-babaların güvenlik becerilerinin öğretimiyle ilgili görüş ve önerileri	41
3.1.3. Anne-babaların öncelikli olarak öğretilcek güvenlik becerisi grubuyla ilgili görüş ve önerileri	44
3.1.4. Anne-babaların güvenlik becerilerinin öğretileceği yaşa ilişkin görüşleri	47
3.1.5. Anne-babaların güvenlik becerilerinin öğretileceği ortama ilişkin görüş ve önerileri	50
3.1.6. Anne-babaların güvenlik becerilerini öğretecek bireye ilişkin görüş ve önerileri	53
3.1.7. Anne-Babaların Güvenlik Becerilerine BEP’lerde Yer Verilmesine İlişkin Görüşleri	55
3.1.8. Anne-babaların çocuklarının BEP’lerindeki güvenlik becerilerine ilişkin bilgileri	57
3.1.9. Anne-babaların çocuklarının öğretmenine BEP’te güvenlik becerisine yer vermeyi teklif etmeye ilişkin deneyimleri	58

3.1.10. Anne-babaların çocuklarına güvenlik becerisi öğretmeye ilişkin deneyimleri	59
3.2. Öğretmenlerden Elde Edilen Bulgular	63
3.2.1. Öğretmenlerin güvenlik becerilerine ilgili görüşleri	65
3.2.2. Öğretmenlerin güvenlik becerilerinin öğretimiyle ilgili görüş ve önerileri	66
3.2.3. Öğretmenlerin öncelikli olarak öğretilecek güvenlik becerisi grubuyla ilgili görüş ve önerileri	70
3.2.4. Öğretmenlerin güvenlik becerilerinin öğretileceği yaşa ilişkin görüşleri	73
3.2.5. Öğretmenlerin güvenlik becerilerinin öğretileceği ortama ilişkin görüş ve önerileri	77
3.2.6. Öğretmenlerin güvenlik becerilerini öğretecek bireye ilişkin görüş ve önerileri	81
3.2.7. Öğretmenlerin güvenlik becerilerine BEP'lerde yer verilmesine ilişkin görüşleri	84
3.2.8. Öğretmenlerin OSB'li öğrencilerinin BEP'inde güvenlik becerisine yer vermeye ilişkin deneyimleri	86
3.2.9. Öğretmenlerin ailelere çocuklarının BEP'te güvenlik becerisine yer vermeyi teklif etmeye ilişkin deneyimleri	88
3.2.10. Öğretmenlerin çocuklarına güvenlik becerisi öğretmeye ilişkin deneyimleri	89
3.2.11. Öğretmenlerin ailelerin güvenlik becerilerinin önemi ve öğretimiyle ilgili bilgilerine ilişkin görüş ve önerileri	95
3.2.12. Öğretmenlerin güvenlik becerisinin öğretiminde kullanılacak yönteme ilişkin görüş ve önerileri	97
3.3. Öğretim Üyelerinden Elde Edilen Bulgular	99
3.3.1. Öğretim üyelerinin güvenlik becerilerinin öğretimiyle ilgili görüş ve önerileri	101
3.3.2. Öğretim üyelerinin öncelikli olarak öğretilecek güvenlik becerisi grubuyla ilgili görüş ve önerileri	104
3.3.3. Öğretim üyelerinin güvenlik becerilerinin öğretileceği yaşa ilişkin	

görüşleri	107
3.3.4. Öğretim üyelerinin güvenlik becerilerine BEP’lerde yer verilmesine ilişkin görüşleri	110
3.3.5. Öğretim üyelerinin güvenlik becerilerinin öğretileceği ortama ilişkin görüş ve önerileri	112
3.3.6. Öğretim üyelerinin güvenlik becerilerini öğretecek kişilere ilişkin görüş ve önerileri	115
3.3.7. Öğretim üyelerinin güvenlik becerisinin öğretiminde kullanılacak yönetime ilişkin görüş ve önerileri	117
3.3.8. Öğretim üyelerinin özel eğitim lisans programında güvenlik becerilerinin öğretimine yer verilmesi ile ilgili görüşleri.....	120
4. Tartışma Öneriler	123
4.1. Tartışma	123
4.2. Öneriler	136
4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	136
4.2.2. İleri araştırmalara yönelik öneriler	137
Ekler	139
Kaynakça	163

Tablolar Listesi

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 2.1: Araştırmaya Katılan Anne-Babaların Özellikleri	23
Tablo 2.2: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri.....	24
Tablo 2.3: Araştırmaya Katılan Öğretim Üyelerinin Özellikleri.....	26
Tablo 2.4: Pilot Görüşmede Yer Alan Katılımcılar	30
Tablo 2.5: Anne-Babaların Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri	35
Tablo 2.6: Öğretmenlerin Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri	36
Tablo 2.7: Öğretim Üyelerinin Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri	37
Tablo 3.1: Çocuğunuza Güvenlik Becerilerinin Öğretimiyle İlgili Ne Düşünüyorsunuz?	42
Tablo 3.2: Çocuğunuza Öncelikli Olarak Hangi Güvenlik Becerisi Öğretilmeli?.....	44
Tablo 3.3: Çocuğunuza Güvenlik Becerileri Kaç Yaşında Öğretilmeli?	49
Tablo 3.4: Çocuğunuza Güvenlik Becerileri Öğretimi Nerede Yapılmalı?	51
Tablo 3.5: Çocuğunuza Güvenlik Becerilerinin Öğretimi Kim Tarafından Yapılmalı?	53
Tablo 3.6: Çocuğunuzun BEP'in de Güvenlik Becerilerine Neden Yer Verilmeli?	57
Tablo 3.7: Annelerin Çocuklarına Öğrettikleri Güvenlik Becerileri	60
Tablo 3.8: Çocuğunuza Güvenlik Becerisi Öğretirken Ne Tür Bilgi ve Becerilere İhtiyacınız Olabilir?	62
Tablo 3.9: OSB'li Çocuklara Güvenlik Becerilerinin Öğretimiyle İlgili Ne Düşünüyorsunuz?	67
Tablo 3.10: OSB'li Çocuklara Öncelikli Olarak Hangi Güvenlik Becerisi Öğretilmeli?	70
Tablo 3.11: OSB'li Bireylere Güvenlik Becerileri Kaç Yaşında Öğretilmeli?	76
Tablo 3.12: OSB'li Bireylere Güvenlik Becerileri Öğretimi Nerede Yapılmalı?	77
Tablo 3.13: Güvenlik Becerilerinin Öğretimi Kim Tarafından Yapılmalı?	81
Tablo 3.14: OSB'li Çocukların BEP'lerinde Neden Güvenlik Becerisine Yer Verilmeli?.....	86
Tablo 3.15: Öğretmenlerin OSB'li Öğrencilerine Öğrettikleri Güvenlik	

Becerileri.....	91
Tablo 3.16: Güvenlik Becerilerini Öğretirken Ne Tür Bilgi ve Becerilere İhtiyacınız Olabilir?	93
Tablo 3.17: Aileleri Güvenlik Becerilerinin Önemi ve Öğretimi Konusunda Bilgilendirmek İçin Neler Yapılmalı?	97
Tablo 3.18: Güvenlik Becerilerinin Öğretiminde Hangi Yöntemler Kullanılmalı?	99
Tablo 3.19: OSB Olan Bireylere Güvenlik Becerilerinin Öğretimiyle İlgili Ne Düşünüyorsunuz?	101
Tablo 3.20: OSB'ye Sahip Bireylere Öncelikli Olarak Hangi Güvenlik Becerisi Grubu Öğretilmeli?	104
Tablo 3.21: OSB'ye Sahip Bireylere Güvenlik Becerileri Kaç Yaşında Öğretilmeli?	110
Tablo 3.22: OSB'ye Sahip Bireylerin BEP'lerinde Güvenlik Becerilerine Neden Yer Verilmeli?	112
Tablo 3.23: OSB'ye Sahip Bireylere Güvenlik Becerileri Öğretimi Nerede Yapılmalı?	113
Tablo 3.24: OSB'ye Sahip Bireylere Güvenlik Becerilerinin Öğretimi Kim Tarafından Yapılmalı?	116
Tablo 3.25: OSB'ye Sahip Bireylere Güvenlik Becerileri Öğretimi Yapılırken Hangi Yöntemler Kullanılmalı?	118
Tablo 3.26: Özel Eğitim Lisans Programındaki Derslerin İçeriğinde Güvenlik Becerilerinin Öğretimiyle İlgili Konu/Konular Var mı?	121

1. Giriş

1.1. Güvenlik Becerileri

Güvenlik becerileri, bir bireyin caddede karşıdan karşıya geçmesi, tanımadığı biri ile karşılaştığında uygun tepkide bulunması, yangın, kaza gibi acil durumlarda uygun davranışları uygun sürede sergilemesi gibi geniş bir beceri yelpazesinden oluşmaktadır. Her yıl yüzlerce çocuk yangın, elektrik çarpması, boğulma, zehirlenme, karşıdan karşıya geçerken araba çarpması gibi güvenliklerini tehdit eden durumlar sonucu, kasti olmayan kazalardan dolayı ölüm veya yaralanma riski ile karşılaşmaktadır. Kasti olmayan kazalarla birlikte çocuklar fiziksel ve cinsel istismar, kaçırılma gibi kasıtlı suçlara da maruz kalabilmektedirler (Dixon vd., 2010).

Anne-babalar, çocuklarını güvenliği tehdit eden durumlardan koruyabilmek üzere, kapı ve camları kilitleme, toplumsal ortamda çocuklarını yalnız bırakmama, arabada emniyet kemeri takma, ilaç ve zehir gibi kimyasal maddeleri güvenli bir yere saklama gibi çeşitli önlemler alırlar. Yabancılardan uzak durma, kibritle oynamama, silahla oynamama gibi güvenlik tehdidi oluşturabilecek durumlara karşı çocuklarına uzak durma uyarısında bulunabilirler ve bu durumda ne yapacaklarını öğretebilirler. Tüm bu önlemler planlı olmayan kazalar sonucu meydana gelen ölüm ve yaralanmaları belli bir oranda önleyebilir. Ancak önlemlerin alınmasına rağmen, güvenliği tehdit eden durumlar her yerde çocukların karşısına çıkabilir (Miltenberger, 2008). Dolayısıyla, hem normal gelişim gösteren çocuklara hem de özel gereksinimli çocuklara tehlikeyi önleme ve güvenliği sağlama konularında sistematik bir biçimde öğretim sunulması bir gerekliliktir (Summers vd., 2011). Böylece, kasti olmayan kazalardan korunmak için çocuklar kullanabilecekleri güvenlik becerilerini öğrenerek bu becerileri uygun zaman içinde akıcı bir biçimde kullanabilirler.

1.2. Güvenlik Becerilerinin Sınıflandırılması

Alanyazında güvenlik becerilerinin farklı bakış açılarıyla ele alınarak sınıflandırıldığı görülmektedir. İzleyen satırlarda güvenlik becerilerine ilişkin yapılan sınıflandırmalara yer verilmiştir.

Clees ve Gast (1994) sözel ve sözel olmayan kişisel güvenlik becerilerini (a) önleyici (preventative) ve (b) tepkisel (reactionary) güvenlik becerileri olmak üzere iki bölüme ayırmıştır. Önleyici güvenlik becerileri, tehdit eden durumun oluşmaması için sergilenen becerileri kapsar. Bisiklete binerken, bir kaza olma ihtimaline karşın, yaralanmayı önlemek için kask takılması önleyici bir güvenlik becerisidir. Tepkisel güvenlik becerileri ise tehdit eden bir durum oluştuğunda, durumdan kaçmayı gerektiren güvenlik becerisidir. Deprem sırasında kendini güven altına alabilmek için yaşam üçgeni içine girmek tepkisel bir güvenlik becerisidir.

Bambara vd. (2006) güvenlik becerilerini (a) evde gerekli güvenlik becerileri ve (b) toplumsal yaşamda gerekli güvenlik becerileri olmak üzere iki grupta sınıflandırmıştır. Tehlikeleri fark etme ve tehlikelerden kaçınma, evde basit güvenlik önlemleri alma, acil durumlarda acil durum hattını arama (örn., 112) ve basit ilk yardım becerilerini kullanma evde gerekli güvenlik becerilerini oluşturmaktadır. Tehlikeli durumları fark etme, tehlikeli durumlardan kaçınma, kaybolduğunda yardım isteme ya da telefon kullanma gibi beceriler ise toplumsal yaşamda gerekli güvenlik becerilerini oluşturmaktadır.

Mechling (2008) zihinsel yetersizliği olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimi konusunda yürüttüğü alanyazın çalışmasında güvenlik becerilerini (a) trafikte gerekli beceriler, (b) ev kazalarını önlemeye yönelik beceriler, (c) ilk yardım becerileri, (d) yabancılardan kaçma/kaçınma becerileri, (e) yangın güvenliği becerileri ve (f) acil durumlarda telefon kullanma becerileri olmak üzere altı başlıkta sınıflandırmıştır.

Dixon vd. (2010) çalışmalarında güvenlik becerilerini sıralanan üç başlıkla ele almışlardır; (a) acil durum becerileri, (b) kaza önleme becerileri ve (c) yaya becerileri.

Acil durum becerileri; yangın, fırtına, kesik, yanık, kaybolma gibi tehdit durumlarında yetersizliği olan bireylere uygun tepkileri kazandıran ve yaşamsal önem taşıyan becerilerdir. Kaza önleme becerileri yetersizliği olan bireylere güvende olmayı sağlayacak becerilerin öğretilerek evde ya da okulda gerçekleştirilecek ilaç ve zehir yutma, kesici aletlerle ya da tehlikeli araçlarla oynama gibi kazaların azalmasını sağlayan becerilerdir. Yaya güvenliği becerileri ise yetersizliği olan bireylerin bağımsız olarak karşıdan karşıya geçme, trafik levha ve işaretlerini tanıma gibi genel olarak yaya ve taşıt trafiğine ilişkin becerilerdir.

Miltenberger ve Gross (2011) güvenlik becerilerini kişisel güvenlik tehditleri olarak adlandırarak (a) sık oluşan durumlar ve (b) nadir ancak yaşamı tehdit eden durumlar olmak üzere iki başlık altında ele almışlardır. Sık oluşan durumlar; bisiklete binerken kask takmak, karşıdan karşıya güvenli geçmek gibi çocuğun söz konusu güvenlik becerisini günlük yaşamında sık olarak tekrarlayabileceği durumlardır. Çocuk günlük yaşamında bu durumlarla sık karşılaştığı için uygun güvenlik becerisini tekrarlama şansına sahiptir. Nadir oluşan ancak yaşamı tehdit eden durumlar deprem, yangın, sel, kasırga, kaçırılma, silah bulma gibi çocuğun yaşamında nadir olarak oluşan, ancak çocuğun uygun tepkiyi vererek yaralanma veya daha ağır bir sonuç olan ölümden kaçınabileceği durumlardır. Nadir oluşan ancak yaşamı tehdit eden durumlar çocuğun yaşamında bir kez karşılaşacağı ya da hiç karşılaşmayacağı durumlar olabilir. Bu gibi durumlarda çocuğun uygun tepkiyi vererek güvenliğini tehdit eden durumdan kaçması beklenir.

Yukarıda yer alan açıklamalardan alanyazında güvenlik becerilerinin farklı biçimlerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Ancak, bu beceriler farklı biçimlerde sınıflandırılrsa da sınıflandırmaların alt basamakları kendi aralarında benzerlik göstermektedir. Örneğin, Bambara vd. (2006) güvenlik becerilerini (a) evde gerekli güvenlik becerileri ve (b) toplumsal yaşamda gerekli güvenlik becerileri olmak üzere iki grupta sınıflandırmıştır. Mechling (2008) güvenlik becerilerini daha geniş bir spektrumda ele alarak altı grupta ele almıştır. Dixon vd. (2010) ise güvenlik becerilerini (a) acil durum becerileri, (b) kaza önleme becerileri ve (c) yaya becerileri olmak üzere üç başlıkla ele almışlardır. Yukarıda yer verilen üç sınıflandırma da evde ve toplumsal yaşamda gerekli güvenlik

becerilerine yönelik alt basamaklardan oluşmaktadır. Clees ve Gast (1994) güvenlik becerilerini tehdidin oluşma zamanına göre (a) önleyici (pretentative) beceriler ve (b) tepkisel beceriler olarak sınıflandırmıştır. Miltenberger ve Gross (2011) ise güvenlik becerilerini kişisel güvenlik tehditleri olarak adlandırarak ve oluşma sıklığına göre (a) sık oluşan durumlar ve (b) nadir ancak yaşamı tehdit eden durumlar olmak üzere iki başlık altında ele almışlardır. Son olarak yer verilen iki sınıflandırmada da güvenlik becerilerinin evde ve toplumsal yaşamda gerekli olma özelliğinin yanı sıra oluşma zamanına ve oluşma sıklığına göre de sınıflandırıldığı görülmektedir.

Şimdiye kadar yapılan açıklamalardan görülebileceği gibi güvenliği tehdit eden durumlar okulda, evde ve diğer toplumsal ortamlarda çocukların karşısına çıkabilecek türde durumlardır. Bu nedenle, güvenlik becerilerinin ev, okul ya da diğer toplumsal ortamlarda öğretilmesi önem taşımaktadır. OSB olan bireyler pek çok beceri de olduğu gibi güvenlik becerilerini de sistematik öğretim sunulmadıkça öğrenememektedirler (Summers vd., 2011). İzleyen bölümde OSB olan bireyler ve güvenlik becerilerine ilişkin özelliklerine yer verilmiştir.

1.3. Otizm Spektrum Bozukluğu ve Güvenlik Becerileri

OSB toplumsal iletişim ve etkileşim becerilerinde yetersizlik, aynı zamanda sınırlı ve yineleyici davranış örüntüleriyle kendini gösteren nörogelişimsel bir bozukluktur (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013). OSB olan bireyler toplumsal iletişim ve etkileşimde; (a) sözel ve sözel olmayan sosyal iletişim kurma becerilerinde, (b) başkalarının sosyal etkileşim girişimlerine karşılık verme becerilerinde, (c) başkalarıyla ilişki kurma ve sürdürme becerilerinde ve (d) hayali oyun kurma, arkadaş edinme ve yaşlılarına ilgi gösterme becerilerinde sınırlılık göstermektedirler. Sınırlı ve yineleyici davranış sorunları olarak; (a) işlevsel olmayan belli düzen ve rutinlere aşırı bağlılık, (b) sabit, sınırlı ve değişkenlik göstermeyen ilgi alanları, (c) basmakalıp ya da yineleyici eylemler, nesne kullanımları ya da konuşma ve (d) duyuşal uyaranlara karşı sıra dışı tepkiler göstermektedirler (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013; Kırcaali-İftar 2012b).

OSB'ye sahip çocuklar sınırlı toplumsal iletişim ve etkileşim becerileri nedeniyle tehlikeli durumun farkına varma, tehlikeli durumu bir anne ya da babaya bildirme, anne-babayla paylaşma ve yardım isteme gibi becerilerde sınırlılıklar sergilerler (Doyle ve Iland, 2004; Kenny vd., 2013). Fiziksel olarak bir rahatsızlıkları olduğunda bu rahatsızlığı anne-babaya bildirmede, göstermede ya da rahatsız olan vücut bölümünü tutma gibi bilindik tepkileri sergilemekte güçlük yaşamakta ya da sergileyememektedirler (Doyle ve Iland, 2004). Bu durumu anlatmak için uygun davranış ve ifade becerilerini sergileyememektedirler. Çoğu zaman da böyle durumlarda kendini yaralama, saldırganlık gibi uygun olmayan davranışlar sergilemektedirler. Örneğin baş ağrısı çeken bir çocuk baş ağrısının olduğunu başını duvara vurarak ifade edebilmektedir. OSB'ye sahip çocuklar kısıtlayıcı ve yineleyici davranışları nedeniyle rutinlere aşırı bağlı olup, değişikliklere karşı tepki/direnç gösterebilmektedirler (Kırcaali-İftar, 2012b). Rutinlere bağlı oldukları için de güvenlik becerisine sahip olsalar bile farklı ortamlarda karşılaştıkları tehlikeli bir durum karşısında uygun tepkide bulunmak için genelleme yapamayabilmekte ve uygun beceriyi sergilemekte sınırlılık gösterebilmektedirler. Karşılarındaki insanların niyetlerini anlama konusunda sözel olmayan ipuçları, uyarıları ve işaretleri yorumlamada zorluk çekmektedirler. Cinsel istismar, kaçırılma gibi suçlara maruz kaldıklarında ise suç durumunun farkına varma, durumdan kaçınma, kaçma ve bir yetişkinden yardım isteme becerilerini sergileyememektedirler (Doyle ve Iland, 2004; Kenny vd., 2013; Mechling, 2008; Strickland vd., 2007). OSB'ye sahip çocukların sıralanan özellikler nedeniyle tehlikeli durumlara daha fazla maruz kalabilecekleri düşünülmektedir.

OSB ve diğer yetersizliklere sahip bireylerin ev ve toplumsal yaşamda gerekli olan becerileri kazanmalarının bu bireylerin bağımsızlıklarını arttıracığı bilinen bir gerçektir. Ancak diğer taraftan, bağımsızlığın artması bireylerin güvenliklerini tehdit eden durumların da artmasına neden olmaktadır (Bergstorm vd., 2012; Mechling 2008; Taylor vd., 2004). OSB'ye sahip bireyler, normal gelişim gösteren bireyler gibi ev içi becerileri öğrenirken kesici aletleri kullanma, kimyasal temizleyicilere dokunma, cam bir nesneyi kırma gibi yaralanmaya sebep olabilecek durumlar yaratan tehditler ile karşı karşıya kalabilirler. Toplumsal becerileri öğrenirken ise karşıdan karşıya geçerken kazaya uğrama, bir yerden bir yere giderken kaybolma, acil bir durumda telefonla ya da

sözel olarak birinden yardım isteyememe tehlikeleri ile karşılaşabilirler. Aynı zamanda evde, okulda ya da toplumda yalnız kaldıklarında cinsel istismara uğrama veya kaçırılma tehlikesi ile de karşılaşabilirler (Agran vd., 2012; Collins vd., 1991). OSB ve diğer yetersizliklere sahip bireylerin belirtilen kazalara, tehditlere ve tehlikelere maruz kalmamaları, maruz kaldıklarında ise uygun tepkiyi verebilmeleri için bu bireylere güvenlik becerileri öğretilmelidir (Agran vd., 2012; Ergenekon, 2012; Kenny vd., 2013; Mechling, 2008; Özen, 2008). Güvenlik becerilerinin öğretimi bu bireylerin bağımsızlıklarının artmasına ve güvenli bir yaşam sürmelerine katkı sağlar (Agran vd., 2012; Collins vd., 1991; Dogoe vd., 2011; Ergenekon, 2012).

Araştırmalar tüm çocukların kasti olmayan kazalar sonucu yaralanma ve hatta ölüm riski taşımakta olduğunu göstermektedir. Ancak OSB ve gelişimsel yetersizlik gruplarında bulunan çocukların, örneğin zihinsel yetersizliği olan çocukların, öğrenme özelliklerinin farklı olması nedeniyle, normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla daha fazla tehdit altında oldukları ifade edilmektedir (Dixon vd., 2010; Kim, 2010; Strickland vd., 2007; Yıldırım-Sarı ve Girli, 2012). Öğrenme özelliklerinin farklılığına ek olarak, OSB'ye sahip çocukların toplumsal iletişim ve etkileşim ile iletişim becerileri alanlarında sınırlı gelişim göstermeleri de, kasti olmayan kazalara uğrama riskini arttırmaktadır. Bu nedenle OSB olan bireyler normal gelişim gösteren akranlarına oranla iki-üç kat daha fazla yaralanma ve ölüm riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Agran ve Krump, 2010; Calavari ve Romanczyk, 2012; Kim, 2010; Lee vd., 2008; Strickland vd., 2007). Araştırmalar OSB'ye sahip bireylerin normal gelişim gösteren akranlarına göre, zehirlenme tehlikesine sekiz kat, nöbet, sinir sistemi bozukluğu ve boğulma tehlikesine ise üç kat daha fazla maruz kaldıklarını göstermektedir. Kasti olmayan kazalar sonucu ölüm, OSB'ye sahip beş-on yaş aralığındaki çocuklarda akranlarına göre beş kat daha fazladır. Çocuğun cinsiyeti de kazalara maruz kalma açısından fark yaratan bir değişken olarak ele alınmaktadır. OSB olan kız çocukları, bu bozukluğun sınırlılıklarına daha fazla maruz kaldıkları için, bir diğer deyişle, genellikle otizmden daha ağır etkilendikleri için, erkek çocuklarına oranla dört kat daha fazla kasti olmayan kazalara maruz kalmaktadırlar (Calavari ve Romanczyk, 2012). OSB olan yetişkin bireyler de akranlarına kıyasla yaklaşık iki kat daha fazla cinsel istismar ve cinsel şiddete maruz kalmaktadırlar (Brown-Lavoie vd., 2014).

1.4. Güvenlik Becerileri ve Öğretim Programları

OSB'ye sahip bireylere tehlikeli durumlardan kaçınma becerisini öğretmek, kasti olmayan kazalar sonucu yaralanmaları önlemekte hatta ölüm riskini ortadan kaldırmaktadır. Buna rağmen yetersizliği olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretiminin öğretim programlarında ihmal edildiği görülmektedir. OSB'ye sahip bireylerin anne-babalarının birçoğu güvenlik becerilerinin eğitim programlarında çok önemli bir yeri olduğunu düşünmektedirler (Agran ve Krump, 2010). Anne-babalar, terapistler ve öğretmenler “dur” yönergesine uyma, araçlara güvenli binme, toplum içinde güvenli yürüme ve iletişim sırasında uygun mesafeyi koruma gibi güvenlik becerilerini OSB olan çocuklara öğretilmesi gereken temel beceriler olarak görmektedirler (Dickson vd., 2014). Ancak anne-babaların büyük bir çoğunluğunun öğretmenlerle güvenlik becerileri hakkında konuşmadıkları ya da çocuklarının bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP)nda bir güvenlik becerisine yer verilmesini de teklif etmedikleri görülmektedir (Agran ve Krump, 2010).

Güvenlik becerilerinin gelişimsel yetersizlik veya OSB'ye sahip bireylerin öğretim programlarında yer almamasının gerek aileden, gerek öğretmenlerden kaynaklanan bazı nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenler şöyle sıralanabilir: (a) Anne-babaların çocuklarının güvenlik becerileri performansına ilişkin yanlış ya da eksik bilgi vermesi, (b) anne-babaların ve öğretmenlerin çocuğun temel sağlık ve güvenlik becerilerine sahip olduğunu varsaymaları, (c) güvenlik becerilerini öğrenmelerinin olanaksız olduğunu düşünerek diğer becerilerin öğretimine odaklanmaları, (d) tehlikeli bir durumun oluşma olasılığının çok düşük olduğunu, oluştuğunda ise kendilerinin bu durumlara bizzat müdahale edebileceklerini düşünmeleri, (e) güvenlik becerilerini hangi yöntemle ve hangi koşullar altında öğretmeleri gerektiği bilgisine sahip olmamaları veya bu gibi konularda kararsız olmaları ve (f) çocuğun BEP'inde bir güvenlik becerisinin hedeflenmiş olmasına rağmen çocuğun akademik becerilerine odaklanmalarıdır (Agran ve Krump, 2010; Agran vd., 2012). İzleyen bölümde Türkiye'de OSB olan çocukların devam ettiği okul programları güvenlik becerileri açısından değerlendirilmiştir.

1.4.1. Türkiye’de OSB olan bireylere yönelik resmi ve özel özel eğitim kurumlarının eğitim programları

Türkiye’de OSB’ye sahip bireylere Milli Eğitim Bakanlığı(MEB)’na bağlı Özel Eğitim Uygulama Merkezleri’nde 2013-2014 öğretim yılına kadar Otistik Çocuklar Eğitim Programı uygulanmıştır. Ancak MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün 28 Kasım 2012 tarihinde aldığı kararla 2013-2014 öğretim yılından itibaren Otistik Çocuklar Eğitim Programı uygulamadan kaldırılmış ve Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) Birinci ve İkinci Kademe Eğitim Programı (Otistik Çocuklar İçin) uygulanmaya başlanmıştır. MEB’e bağlı Özel Özel Eğitim Kurumları’nda ise Yaygın Gelişimsel Bozukluklar Destek Eğitim Programı uygulanmaktadır. İzleyen bölümde Otistik Çocuklar Eğitim Programı’nda, Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) Birinci ve İkinci Kademe Eğitim Programı’nda (Otistik Çocuklar İçin) ve Yaygın Gelişimsel Bozukluklar Destek Eğitim Programı’nda yer alan güvenlik becerileri incelenmektedir.

1.4.1.1. Otistik çocuklar eğitim programı

Özel Eğitim Uygulama Merkezleri’nde 2012-2013 öğretim yılına kadar kullanılan Otistik Çocuklar Eğitim Programı; (a) 3-6 Yaş Okulöncesi, (b) 7-12 Yaş İlköğretim ve (c) 12-15 Yaş İlköğretim olarak üç bölümden oluşmaktadır (MEB, 1999). Otistik Çocuklar Eğitim Programı bir çerçeve program olduğundan öğrencinin bireysel özelliklerine ve gereksinimlerine göre, programda olmayan hedef davranışların öğretimine yer verilmesi önerilmektedir (MEB, 1999). İzleyen bölümde Otistik Çocuklar Eğitim Programı’nda yer alan güvenlik becerileri yer almaktadır.

3-6 Yaş Okulöncesi Bölümü Eğitim Programı’nda (a) iletişim becerileri, (b) motor beceriler, (c) el-göz koordinasyonu, (d) özbakım becerileri, (e) oyun ve sosyalleşme becerileri ve (f) akademik öncesi beceriler olmak üzere altı gelişim alanı bulunmaktadır (MEB, 1999). Bu gelişim alanları içinde herhangi bir güvenlik becerisini öğretmeyi hedefleyen bir amaç bulunmamaktadır. Program OSB’ye sahip bir bireyin iletişim becerileri, motor becerileri, özbakım becerileri, oyun becerileri, sosyal becerileri ve

akademik becerileri öğrenmesini hedeflemektedir. Ancak bireye sıcak ocak, fırın ya da ilaçlardan uzak durma gibi tehlikelerden kaçınma becerilerini, sokakta belirlenen sınır içinde kalma ve bisiklete binerken kask takma gibi önlemleri alma becerilerini, uygun olmayan fiziksel temasa “hayır” deme ve yetiştikinden yardım isteme gibi kişisel güvenlik becerilerini öğretmeyi hedeflememektedir. Dolayısıyla, programın bu yönüyle programa dahil olan bireylerin güvenlik becerilerini öğrenebilmelerinde kalabileceği düşünülmektedir.

7-12 Yaş İlköğretim Eğitim Programı’nda (a) iletişim becerileri, (b) günlük yaşam becerileri, (c) motor beceriler, (d) sosyal yaşam becerileri, (e) akademik beceriler ve (f) oyun ve sosyalleşme becerileri olmak üzere altı gelişim alanı bulunmaktadır (MEB, 1999). Sosyal yaşam becerileri gelişim alanında; sağlığını koruma yollarını söyleyebilme, taşıt ve yaya yollarını ayırt edebilme, trafik ışıklarına göre hareket etme güvenlik becerileri bulunmaktadır. Ancak 7-12 yaş grubu OSB’ye sahip bir bireye kazandırılması gereken güvenlik becerilerinin sayısı daha fazla olmalıdır. Acil durumlarda telefon kullanma, acil telefon numaralarını bilme, basit ev aletlerini güvenli kullanma, vücudun özel bölgelerini bilme, yabancı ile tanıdığı ayırt etme, uygun olmayan fiziksel temasa “hayır” deme ve yetiştikinden yardım isteme gibi evde ve toplumsal yaşamda gerekebilecek güvenlik becerileri 7-12 yaş grubundaki bireylere öğretilir. Programın sosyal yaşam becerileri gelişim alanında bulunan “evde ve bahçede kullanılan alet ve malzemeleri gösterme ya da söyleme” becerisinde aletlerin isimlerini söyleme, işlevlerini söyleme, adı veya işlevi söylenen aleti gösterme becerileri hedeflenmektedir. Aletlerin güvenli kullanımı konusunda herhangi bir öğretim hedeflenmemektedir.

12-15 Yaş İlköğretim Eğitim Programı’nda (a) iletişim becerileri, (b) sosyal yaşam becerileri, (c) bağımsız yaşam becerileri, (d) motor beceriler, (e) oyun ve sanat etkinlikleri ve (f) akademik beceriler olmak üzere altı gelişim alanı bulunmaktadır (MEB, 1999). Programda bağımsız yaşam becerileri gelişim alanında çay demleme, ekmek dilimleme, ütü yapma, ekmeğe bıçakla yumuşak yiyecek sürme, çekiçle çivi çakma gibi günlük yaşam becerileri bulunmaktadır. Ancak bu beceriler güvenlik becerileri olarak değil, bağımsız yaşam becerileri adı altında öğretilmektedir. Ayrıca,

çay demleme becerisini gerçekleştirmek için gereken ocak yakma ve ütü yapma becerisini gerçekleştirmek için gereken fişi prize takma becerilerinin öğretimine yer verilmemiştir. Sosyal yaşam becerileri gelişim alanında bulaşıcı hastalıklardan korunma yollarını söyleme, belli başlı trafik kurallarına uyma, cadde ve sokakta karşıdan karşıya geçme güvenlik becerileri bulunmaktadır. Bu gelişim alanında telefon etme becerisi bulunmaktadır, ancak acil numaraları arama becerisine yer verilmemiştir. On iki-on beş yaş grubu OSB olan bir bireye kazandırılması gereken güvenlik becerilerinin de sayısı daha fazla olmalıdır. Acil bir durumda yardım isteme, acil telefon numaralarını bilme, adres ve telefon numarasını bilme, yabancı ile tanıdığı ayırt etme, yabancıların kaçırma girişiminden kaçınma, cinsel istismardan kaçınma gibi evde ve toplumsal yaşamda gerekebilecek güvenlik becerileri 7-12 yaş grubundaki bireylere öğretilmesi için programda yer almalıdır.

Görüldüğü gibi, Otistik Çocuklar Eğitim Programı'nda güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin sınırlı sayıda beceri bulunmaktadır. Programda güvenlik becerilerinin tüm yaş grupları içinde sınırlılık göstermesi programa dahil olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretilmesini de sınırlamaktadır. Programın çerçeve program olması BEP'lere bireylerin ihtiyaçları olan güvenlik becerilerinin eklenmesine olanak sağlamaktadır. Gerek öğretmenlerin, gerek anne-babaların talep etmesi sonucunda bireyin gelişimsel özelliklerine ve yaşına uygun güvenlik becerileri BEP'lere eklenebilir.

1.4.1.2. Özel eğitim uygulama merkezi (okulu) birinci ve ikinci kademe eğitim programı (otistik çocuklar için)

Özel eğitim uygulama merkezlerinde 2013-2014 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmış olan program, özel eğitim uygulama merkezlerinin birinci ve ikinci kademelerinde, ilkokullar ile ortaokullar bünyesinde OSB olan çocuklar için açılan ve çocuğun bulunduğu okulun programından farklı bir program uygulanan özel eğitim sınıflarında uygulanmak üzere hazırlanmıştır (MEB, 2013). Özel eğitim uygulama merkezlerinin birinci kademesi 1., 2., 3. ve 4. sınıflardan, ikinci kademesi ise 5., 6., 7. ve 8. sınıflardan oluşmaktadır. OSB olan çocukların zihinsel ve sosyal özellikleri ile

bireysel farklılıklarından dolayı programda yer alan amaç ve davranışlarda sınıf ve yaş gruplamasına gidilmemiştir (MEB, 2013). Öğretmen çevresel faktörler, öğrencilerin özellikleri ve gereksinimlerini göz önünde bulundurarak programda yer alan konu, amaç ve davranışların dışında, yeni konu, amaç ve davranışlar geliştirebilir (MEB, 2013). Program; (a) toplumsal uyum becerileri, (b) hayat bilgisi, (c) dil ve konuşma gelişimi, (d) okuma yazma, (e) matematik, (f) beden eğitimi, (g) görsel sanatlar, (h) müzik, (ı) beslenme eğitimi, (i) din kültürü ve ahlak bilgisi ve (j) trafik ve ilk yardım eğitimi öğretim programlarından oluşmaktadır (MEB, 2013). Toplumsal uyum becerileri, hayat bilgisi, dil ve konuşma gelişimi, matematik, beden eğitimi, görsel sanatlar, müzik ve beslenme eğitimi birinci ve ikinci kademenin tüm sınıflarının öğretim programlarında yer almaktadır. Okuma yazma birinci kademenin ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarının ve ikinci kademenin tüm sınıflarının öğretim programında yer almaktadır. Din kültürü ve ahlak bilgisi birinci kademenin dördüncü sınıfının ve ikinci kademenin tüm sınıflarının öğretim programında yer almaktadır. Trafik ve ilk yardım eğitimi birinci kademenin ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarının ve ikinci kademenin beşinci ve altıncı sınıflarının öğretim programlarında yer almaktadır.

Toplumsal yaşam becerileri dersinin öğretim programında bulunduğu mevsime ve ortama göre giyinme, kapıyı anahtarla açma ve kilitleme olmak üzere üç güvenlik becerisi bulunmaktadır. Programda giyinme ve soyunma becerileri, mikser, ütü gibi elektrikli ev eşyalarını kullanma, bıçak, fırın ve ocak kullanma, makarna, pilav gibi ocak kullanılarak yapılan yiyecekleri hazırlama, çekiç ve tornavida kullanma, asansör kullanma, toplu taşıma araçlarını kullanma, telefon kullanma becerilerine de yer verilmektedir. Güvenlik becerileri günlük rutinlerin içine gömülerek veya bir günlük yaşam becerisinin öğretimi sırasında beceri analizinin içine güvenlik beceri basamakları eklenerek ya da bilgi verme yoluyla öğretilir (Bambara vd., 2006). Öğretmenler bıçak, ocak, fırın ve elektrikli ev aletlerini güvenli bir biçimde kullanmayı öğretirken bireylere ev kazalarını önlemeye yönelik güvenlik becerilerini de kazandırabilirler. Ancak, öğretim programındaki güvenlik becerileri daha fazla sayıda olmalıdır. Örneğin giyinme ve soyunma sırasında gizliliğe dikkat etme, ortak kullanılan banyo ve tuvalette tedbir alma, kibrit, çakmak gibi yanıcı maddelerden uzak durma, deterjan çamaşır suyu

gibi kimyasallardan uzak durma ve kırılmış nesnelere güvenli olarak temizleme becerileri programa eklenebilir.

Hayat bilgisi dersinin öğretim programında evde kullanılan eşyaların güvenli kullanım yollarını söyleme, telefon numarasını tanıma, okulda kendisi ile ilgili bir sorun olduğunda yardım isteme, ev adresini söyleme, bulaşıcı hastalıklardan kaçınma, sağlıklı beslenme, hastalandığında iyileşmek için gerekli tedbirleri alma ve acil durumlarda aranacak yerleri söyleme olmak üzere yedi güvenlik becerisi yer almaktadır. Hayat bilgisi dersi öğretim programı, Otistik Çocuklar Eğitim Programı'nda yer alan sosyal yaşam becerileri programı ile karşılaştırıldığında oldukça fazla güvenlik becerisinin öğretimini hedeflemektedir. Ancak programdaki güvenlik becerilerinin sayısı daha fazla olmalıdır. Örneğin, yangın, deprem, sel ve su baskını gibi acil durumlarda yapılması gereken beceriler, sokak hayvanlarıyla güvenli etkileşim sergileme gibi beceriler programa eklenebilir.

Trafik ve ilk yardım eğitimi dersinin öğretim programı trafik ve ilk yardım bölümlerinden oluşur. Trafik bölümünde güvenlik becerileri olarak toplu taşıma araçlarında uyulması gereken kuralları açıklama, yaya yolunu tanıma, yaya geçidini tanıma, trafik lambasını tanıma, trafik işaret levhalarını tanıma, trafik ışıklarına uygun hareket etme, karşıya güvenli geçiş yapılacak yerleri tanıma, güvenli oyun yerlerini tanıma, trafik denetiminin ve geçitlerin olmadığı yerlerde karşıdan karşıya güvenli geçişte izlenecek sırayı belirtme ve trafik kazalarından korunma yollarını açıklama becerileri yer almaktadır. İlk yardım bölümünde ise ilk yardım malzemelerini tanıma, kaza durumunda yapılması gerekenleri söyleme, basit yaralanmalarda, burun kanamalarında ve hafif yanıklarda ilk yardım yapma becerileri yer almaktadır. Trafik ve ilk yardım eğitimi dersinin öğretim programı, Otistik Çocuklar Eğitim Programı'nda yer alan toplumsal yaşam becerileri programı ile karşılaştırıldığında daha fazla güvenlik becerisinin öğretimini hedeflemektedir. Trafik ve ilk yardım becerilerinin ayrı bir ders kapsamında öğretilmesi OSB olan çocukların güvenlik becerilerini öğrenmelerini desteklemektedir. Ancak programdaki güvenlik becerilerinin sayısı daha fazla olmalı ve becerilerin doğal ortamlarda genellenmesine olanak sağlanmalıdır.

Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) Birinci ve İkinci Kademe Eğitim Programı'nın (Otistik Çocuklar İçin) dil konuşma gelişimi, okuma-yazma, matematik, beden eğitimi, görsel sanatlar, müzik, beslenme eğitimi ve din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde güvenlik becerileri ile ilişkilendirilebilecek bir amaç yer almamaktadır. Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) Birinci ve İkinci Kademe Eğitim Programı (Otistik Çocuklar İçin) önceden yürürlükte olan Otistik Çocuklar Eğitim Programı ile karşılaştırıldığında evde, okulda ve toplumsal ortamda gerekli olan daha fazla sayıda güvenlik becerisini öğretmeyi hedeflemektedir. Ancak OSB'ye sahip çocuklara güvenlik becerilerinin öğretilmesi için programda her yaşa uygun ve daha fazla sayıda güvenlik becerisinin yer alması gerekmektedir. Ayrıca, güvenlik becerilerinin öğretiminde becerilerin genellenmesine olanak sağlayacak yöntemler kullanılmalıdır.

1.4.1.3. Yaygın gelişimsel bozukluklar destek eğitim programı

Özel Özel Eğitim Kurumları'nda uygulanan Yaygın Gelişimsel Bozukluklar Destek Eğitim Programı; (a) eşleme becerileri, (b) taklit becerileri, (c) yönerge takip becerileri, (d) görsel destek kullanımı, (e) alıcı dil becerileri, (f) ifade edici dil becerileri, (g) oyun ve müzik becerileri, (h) özbakım becerileri, (ı) günlük yaşam becerileri, (i) motor beceriler, (j) sosyal beceriler, (k) okuma-yazma ve (l) matematik modüllerinden oluşmaktadır (MEB, 2008). Günlük yaşam becerileri gelişim alanında bıçakla yiyecekleri doğrama ve dilimleme, ocak kullanma, fırın kullanma, mikser, buzdolabı, tost makinesi, saç kurutma makinesi, elektrik süpürgesi, ütü gibi elektrikli aletleri kullanma, anahtarla kapıyı kilitleme becerilerine yer verilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, güvenlik becerileri günlük rutinlerin içine gömülerek veya bir günlük yaşam becerisinin öğretimi sırasında beceri analizinin içine güvenlik beceri basamakları eklenerek ya da bilgi verme yoluyla öğretilir (Bambara vd., 2006). Öğretmenler bıçak, ocak, fırın ve elektrikli ev aletlerini güvenli kullanmayı öğretirken, bireylere ev kazalarını önlemeye yönelik güvenlik becerilerini de kazandırabilirler. Sosyal beceriler gelişim alanında yardım isteme ve başkalarının isteğini reddetme becerilerine yer verilmiştir. Bu beceriler acil durumlarda yardım isteme, kaybolduğunda yardım isteme ve uygun olmayan fiziksel temas isteğini reddetme becerilerini kapsamamaktadır. Yaygın Gelişimsel Bozukluklar Destek Eğitim Programı'nda güvenlik becerilerinin

öğretimine ilişkin sınırlı sayıda beceri bulunmaktadır. Programda güvenlik becerilerinin sınırlılık göstermesi programa dahil olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretilmesini de sınırlamaktadır.

Anne-babalar basit önlemler olarak ya da çocuklarına bazı basit yöntemlerle güvenlik becerilerini öğreterek çocuklarını güvenlik becerileri açısından donanımlı hale getirirler de güvenliği tehdit eden durumlar evde, okulda ve toplumsal yaşamda sürekli devam edecektir (Dixon vd., 2010; Miltenberger 2008). Bu nedenle, OSB olan bireylere evde ve toplumda karşılaşılabilecekleri tehdit durumlarından yara almadan kurtulmaları için güvenlik becerileri öğretilmelidir. Güvenlik becerilerinin öğretimi konusunda yürütülmüş olan çalışmaların ağırlıklı olarak zihinsel yetersizliğe sahip bireylerle tasarlandığı görülmektedir. OSB olan bireylere ise güvenlik becerilerini öğreten sınırlı sayıda araştırma vardır. Aynı zamanda OSB'ye sahip bireylere güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin görüşlerin ortaya konduğu çalışmalar da sınırlı sayıdadır. İzleyen bölümde güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin görüşlerin ortaya konulduğu çalışmalara yer verilmiştir.

1.5. Güvenlik Becerilerine İlişkin Görüşlerin Ele Alındığı Çalışmalar

Güvenlik becerileri ile ilgili görüş ve önerilerin ortaya konduğu çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Aile ya da uygulamacıların görüşlerinin anket yöntemi yoluyla alındığı çalışmalarda; devlet okullarında cinsel istismarı önleme programlarını şekillendirmek (Lanning vd., 1999) ve OSB olan bireylerin ailelerinin çocuklarından beklentilerini belirlemek (Ivey, 2004) amaçlanmıştır. Görüşme yöntemi yoluyla verilerin toplandığı bir çalışma ise kasti olmayan yaralanma ve OSB arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır (Cavalari ve Romanczyk, 2012). OSB olan bireylerde güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin görüşlerin belirlendiği az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu nedenle genel olarak güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin görüşleri belirleyebilmek için izleyen bölümde zihinsel yetersizliği olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin aile görüşmelerini inceleyen çalışmalara da yer verilmesi planlanmıştır. Ardından da OSB olan bireylere yönelik güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin görüşlerin ele alındığı betimsel çalışmalara yer verilmiştir.

Collins vd. (1991) okulöncesi, ilköğretim, ergenlik ve yetişkin çağındaki zihinsel yetersizliği olan bireyler için evde ve toplumda gereken güvenlik becerilerinden hangisinin öncelikle öğretilmesi gerektiği ile ilgili olarak bir anket düzenlemişlerdir. Ankete özel eğitim alanından mezun araştırma görevlileri, özel eğitim öğrencileri, özel gereksinimli çocukların aileleri ve özel eğitime ihtiyacı olan yetişkinler olmak üzere 141 katılımcı katılmıştır. Anket 148 maddeden oluşan 6 sayfalık bir araçtır. Anket sonucuna göre okulöncesi çağındaki bireyler için 20, ilköğretim çağındaki bireyler için 45 ve ergenlik – yetişkinlik çağındaki bireyler için 56 güvenlik becerisi önemli beceriler olarak belirlenmiştir. Yaş arttıkça güvenlik becerilerinin sayısı da artmıştır. Anket sonucuna göre yaş grubu küçük bireyler için tehlikeyi önleme becerileri daha önemliyken, daha büyük bireyler için tehlikeli durumlara tepki verme becerileri daha önemlidir. Ancak, anket katılımcıları hangi becerinin önemli olduğu konusunda fikir birliği içinde değildirler. Bunun nedeni, yetersizliği olan her bireyin güvenlik becerisi gereksiniminin farklılık göstermesi ve ailelerin her bir güvenlik becerisinin önemli olduğu görüşünde olmalarıdır.

Howard-Barr vd. (2005) araştırmalarında özel eğitim öğretmenlerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylere cinsel eğitim verme hakkındaki düşüncelerini, mesleki hazırlıklarını ve deneyimlerini ortaya koymayı ve öğretmenlerin mesleki hazırlıklarıyla cinsel eğitim verilmesinin gerekliliği hakkındaki düşünceleri arasında bir ilişki olup olmadığını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada üç bölüm ve 94 maddeden oluşan bir araç kullanılmıştır. Birinci bölümde özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim hakkındaki görüşleri, ikinci bölümde öğretmenlerin cinsel eğitim verip vermedikleri, üçüncü bölümde mesleki yeterlilikleri ve demografik bilgileri hakkında bilgi edinilmiştir. Araştırmada 206 katılımcı anketi cevaplamıştır. Araştırma bulguları, öğretmenlerin zihinsel yetersizliğe sahip bireylere cinsel eğitim verilmesini gerekli gördüklerini göstermektedir. Öğretmenler, kişisel beceriler, karar verme, aile, arkadaşlık, iletişim, değerler ve yardım isteme becerilerinin öncelikli olarak öğretilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Öğretmenlerin % 56'sı cinsel eğitim vermediklerini, % 93'ü cinsel eğitim vermek için bir mesleki donanımlarının olmadığını belirtmişlerdir. Az sayıda öğretmen cinsel eğitimin ilkokulda sunulması gerektiğini ifade ederken,

büyük bir kısmı ise ortaokul ve lisede öğretilmesi gerektiğini düşünmektedir. Araştırma sonuçları mesleki donanım ile cinsel eğitimin gerekliliği arasında herhangi bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Agran ve Krump (2010) farklı yaşlarda ve farklı yetersizlik türlerinde çocukları olan 121 aileye anket yoluyla güvenlik becerileri ile ilgili görüşlerini sormuşlardır. Anket için 14 tane çoktan seçmeli, bir tane de açık uçlu soru hazırlanmıştır. Anketin içeriği, çocuklarının yetersizliklerinin özellikleri, güvenlik becerisi bilgisi hakkında aile ve öğretmen işbirliği, seçilen güvenlik becerisinin önemi ve nasıl öğretileceği başlıklarından oluşmuştur. Anket verileri, her bir yanıt için betimsel analiz ve ki kare testi ile analiz edilmiştir. Ailelerin %93'ü tüm güvenlik becerilerinin çocuklarının eğitim programlarında önemli bir yeri olduğunu belirtmişlerdir. Ailelerin büyük bir çoğunluğu hem evdeki hem okuldaki güvenlik becerilerinin önemli olduğunu ve %67'si de güvenlikten daha önemli bir beceri olmadığını söylemişlerdir. Ancak ailelerin çoğu çocuklarının BEP'lerinde güvenlik becerisi ile ilgili hiç bir amaç olmadığını, öğretmenlerine eğitim programlarında bir güvenlik becerisi olmasını hiç teklif etmediklerini ve öğretmenleriyle güvenlik becerileri ile ilgili hiç konuşmadıklarını belirtmişlerdir.

Agran vd. (2012) düzenledikleri anket çalışmasında zihinsel yetersizlik, OSB, özel öğrenme güçlüğü, duygusal bozukluk, dil ve konuşma bozukluğu ve diğer yetersizlik türlerine sahip bireylere okulda güvenlik becerileri hakkında ne öğrendikleri ve güvenlik becerilerine verdikleri önem sorulmuştur. Ankete ortaokul, lise, liseyi bitirmiş, özel alt sınıf ya da kaynaştırma öğrencisi olan 20'si kız, 27'si erkek toplam 47 birey katılmıştır. Katılımcılar özel alt sınıf öğrencisi ve kaynaştırma öğrencisi bireyler olarak iki gruba ayrılmışlardır. Anket sonuçlarına göre katılımcıların yaşları ilerledikçe ve toplum içinde yaşayıp çalışmaya başladıkça güvenlik becerilerinin önemi daha da artmıştır. Katılımcılar kendileri için en çok sağlık ve güvenlik becerilerinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ancak iki grup arasında hangi becerilerin daha önemli olduğu konusunda önemli farklılıklar bulunmaktadır. Özel alt sınıf öğrencisi olan katılımcılar için kendini tedavi etme, ev ve toplum güvenliği ve iş güvenliği önemliken,

kaynaştırma öğrencisi olan katılımcılar için HIV/AIDS'ten korunma, yangın güvenliği ve cinsel istismardan korunma becerileri önemlidir.

Ivey (2004) çalışmasında OSB olan çocukların ailelerine çocukları için hangi amaçların önemli olduğunu ve hangi amaçları kazanacaklarına dair beklentilerini belirlemek üzere bir anket uygulamıştır. Anket sonuçları ailelerin OSB olan çocuklarının fiziksel şiddete karşı güvende olmalarının çok önemli olduğunu ancak bunu kazanamayacaklarını düşündüklerini göstermektedir. Ayrıca, sonuçlar ailelerin OSB olan çocuklarının güvenlik ve korunma becerilerine sahip olup olmadıkları hakkında şüphe duyduklarını da göstermektedir. Bu şüphenin nedeninin ailelerin çocuklarına çok korunaklı bir günlük yaşam sunmaları, çocukların ailelerine aşırı bağımlı olmaları ve güvenliği tehdit eden bir durumda ne yapacağını gözlemleyebilecekleri bir fırsat oluşmamasından kaynaklanabileceği ifade edilmiştir.

Calavari ve Romanczyk (2012) araştırmalarında OSB olan bireylerin otizm belirtilerinin artmasıyla riskli davranışlarda bulunup kaza ya da tehlikeyle karşı karşıya gelmeleri arasındaki ilişkiyi birincil bakıcıların görüşlerini alarak incelemiştir. Bireylerin birincil bakıcıları, belirtilerin artmasıyla riskli davranışlarda bulunmanın doğru orantılı olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, alıcı ve ifade edici dil becerilerinin iyi olmasının yaralanma riskini azalttığını ve ev kurallarına uyma davranışını arttırdığı görüşünde olduklarını ifade etmişlerdir.

Brown-Lavoie vd. (2014) araştırmalarında yüksek işlevli OSB olan yetişkin bireylerle normal gelişim gösteren bireylerin cinsel bilgileri edindikleri kaynakları, cinsel bilgi ve becerilerini ve cinsel istismar mağduru olma durumlarını karşılaştırmışlardır. Araştırmada 18-43 yaş aralığındaki 95 otizmlili bireye ve 170 normal gelişim gösteren bireye Likert-tipi ve doğru-yanlış türünde beş farklı anket uygulanmıştır. OSB olan bireyler cinsel bilgilerini televizyon, internet ve pornografi gibi sosyal olmayan kaynaklardan edindiklerini belirtirken, akranları arkadaş, aile, öğretmen ve cinsel partner gibi sosyal kaynaklardan edindiklerini belirtmişlerdir. OSB olan bireylerin cinsel bilgi ve becerileri akranlarına oranla daha yetersizdir. Anket sonuçlarına göre otizmlili bireylerin %78'i, akranlarının ise %47'si cinsel şiddet ve cinsel istismara maruz

kaldıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmada yetersiz cinsel bilgiye sahip olmayla cinsel istismar mağduru olma arasında bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır.

Yukarıda yer verilen araştırma bulguları dikkate alındığında; ailelere, öğretmenlere, öğretim üyelerine ve öğrencilere göre güvenlik becerileri her yaştaki zihinsel yetersizlik ve OSB olan bireyler için oldukça önemlidir. Bireylerin yaşları, yetersizliklerine ilişkin belirtiler, bireysel farklılıkları ve ailelerin beklentileri gibi değişkenler göz önüne alındığında öğretilmesi gereken güvenlik becerileri farklılık göstermektedir. Küçük yaş grubu bireyler için tehlikeyi önleme becerileri daha önemliken, büyük yaş grubu bireyler için tehlikeli duruma uygun tepki verme daha önemlidir (Collins ve diğ., 1991). Bireylerin yaşlarının ilerlemesi ile güvenlik becerilerinin öğretimi konusundaki gereksinim de artmaktadır. OSB olan bireylerin aileleri ise çocukları için güvenlik becerilerini öğrenmenin çok önemli olduğunu, ancak çocuklarının bu becerileri kazanamayacaklarını düşünmektedirler. Çocukların ailelere aşırı bağımlı olmaları, günlük rutinlerde güvenlik becerilerini öğrenmelerine fırsat tanınmaması ve eğitim programlarında güvenlik becerilerine yer verilmemesi bu becerilerin öğretilmesini sınırlandırmaktadır. Sonuç olarak, aileler ve öğretmenler güvenlik becerilerinin öğretilmesine gereksinim olduğunu düşünmekle birlikte, bu becerileri öğretmek için çocuklarına günlük rutinlerinde ve eğitim programlarında fırsat sunmadıkları anlaşılmaktadır.

1.6. Problem

Tüm çocuklar kasti olmayan kazalar sonucu yaralanma ve ölüm riski taşımaktadırlar. Ancak OSB olan çocuklar öğrenme özelliklerinin farklı olması nedeniyle, normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla daha fazla tehdit altındadırlar (Dixon ve diğ., 2010; Lee ve diğ., 2008; Strickland ve diğ., 2007;). Bu nedenle de OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretilmesi gerekmektedir. Ancak gerek aileden gerek öğretmenden kaynaklanan nedenlerden ötürü güvenlik becerileri öğretimi ihmal edilmektedir. Bu nedenle de hem ailelerin hem öğretmenlerin güvenlik becerilerine ilişkin görüş ve önerilerinin ortaya konması bu araştırmanın en temel gereksinimini oluşturmuştur.

Gelişimsel yetersizlik türlerinden özellikle zihinsel yetersizliğe sahip bireylerin ailelerine, öğretmenlerine ve kendilerine uygulanan, güvenlik becerileri ve öncelikli olarak hangi güvenlik becerilerin öğretilmesi gerektiği ile ilgili sınırlı da olsa çalışmalar vardır. Ancak OSB'ye sahip bireylerin ailelerinin, öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin görüş ve önerileri ortaya koyan uygulama çalışması alanyazında mevcut değildir. Bu nokta da bu çalışmanın bir diğer araştırma gereksinimini oluşturmaktadır.

OSB ve diğer gelişimsel yetersizlik türlerine sahip bireylerin ailelerinin güvenlik becerilerinin öğretilmesine ilişkin görüşlerin belirlenmesinin amaçlandığı sınırlı sayıda çalışmada ise çoğunlukla anket yoluyla veri toplanmıştır. Ancak anket çalışmalarında derinlemesine bilgi elde edilemediği için güvenlik becerilerine ilişkin görüşleri belirlemede yeterli değildir. Güvenlik becerilerine ilişkin görüşleri belirlemek görüşme yoluyla derinlemesine bilgi elde etme gereksinimi bu araştırmanın bir diğer gereksinimini oluşturmaktadır.

Özel eğitim uygulama merkezlerinde OSB'ye sahip bireylere uygulanan Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) Birinci ve İkinci Kademe Eğitim Programı'nda sınırlı sayıda güvenlik becerisinin öğretilmesine yer verilmiştir. Ancak programın çerçeve program olması nedeniyle öğretmenlerin BEP'lerinde güvenlik becerilerine yer verip vermediğine ilişkin yeterli bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu kurumlarda öğretmenlerin tam olarak öğretim programlarını güvenlik becerilerinin öğretimi açısından nasıl şekillendirdiklerini ortaya koymak bu araştırmanın bir diğer gereksinimini oluşturmaktadır.

Son olarak, öğretim üyelerinin OSB olan çocuklara uzman yetiştiren kurumlarda ve programlarda güvenlik becerilerinin öğretilmesine ilişkin görüşlerini ele alan çalışmalar yoktur. Bu sınırlılık bu araştırmanın tasarlanmasına sağlayan gerekçelerden bir diğeridir.

1.7. Amaç

Bu araştırmanın amacı, okulöncesi, ilköğretim, lise ve yetişkinlik çağında olan OSB olan bireylerin anne-babalarının, öğretmenlerinin ve otizmde uygulamalı davranış analizi yüksek lisans programında ders okutan öğretim üyelerinin güvenlik becerileri ile ilgili görüş ve önerilerini ortaya koymaktır. Bu amaçla, araştırmada aşağıda sıralanan sorulara yanıt aranacaktır.

- 1) OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimi ile ilgili olarak;
  - a) anne-babalarının görüşleri ve önerileri nelerdir?
  - b) öğretmenlerin görüşleri ve önerileri nelerdir?
  - c) otizmde uygulamalı davranış analizi yüksek lisans programında ders okutan öğretim üyelerinin görüşleri ve önerileri nelerdir?

1.8. Önem

OSB olan bireyler, çevrede olup bitenlerle ilgilenme, dışarıdan gelen sözel olmayan tehlike işaretlerini yorumlama, tehlikeli durumda yardım isteme ve tehlikeli durumu yetişkine bildirme becerilerinde sınırlılık göstermektedirler. Güvenlik becerilerinin geliştirilmesi için OSB olan bireylerin BEP'lerine güvenlik becerileri alınmalı ve etkili yöntemlerle öğretilmelidir. Öğretmenlerin, annelerin-babaların ve öğretim üyelerinin güvenlik becerileri ile ilgili görüş ve önerilerini ortaya koymanın güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin gereksinimin ve bu öğretimin öneminin belirlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma bulgularının üniversitelerin özel eğitim bölümlerinin lisans ve yüksek lisans programlarının şekillendirilmesine ve çerçeve programa sahip resmi ve özel özel eğitim kurumlarının müfredatlarının oluşturulmasına katkı sağlayacağı, bu becerilerin hangi yöntem ve teknikler kullanılarak öğretilebileceği konularında ilgili kişi ve uzmanlara bilgi sağlayabileceği düşünülmektedir.

Son olarak, konuyla ilgili çok az sayıda yayımlanmış çalışma olması nedeniyle araştırmanın dünya ve Türkiye'deki alanyazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

2. Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, verilerin toplanması süreci, araştırmaya katılan anne-babaların, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin özellikleri, araştırma verilerinin toplanması, verilerin dökümü ve analizi yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın amacı, anne-babaların, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin, OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretilmesine ilişkin görüş ve önerilerini belirlemektir. Bu amaçla, betimsel olarak planlanan bu araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Betimsel araştırma, herhangi bir kişi ya da grubun özelliklerini, bu özellikler arasında herhangi bir ilişki kurmaksızın belirleme, sınıflama ve kaydetmeyi hedefleyen araştırmadır (Büyüköztürk vd., 2012; Kırcaali-İftar, 2012a). Betimsel araştırmalar bireylerin, grupların ya da fiziksel ortamların özelliklerini tam ve dikkatli bir şekilde tanımlamayı amaçlar (Büyüköztürk vd., 2012). Betimsel araştırmalarda bir evren belirlenir ve bu evrenden belli oranda bir örneklem alınır. (Aziz, 2011; Büyüköztürk vd., 2012). Betimsel araştırmalarda araştırma sorularını yanıtlamada gereksinim duyulan veriler anket, görüşme ya da gözlem yoluyla toplanır ve toplanan veriler yüzde, ortalama gibi betimsel istatistiklerle analiz edilir (Büyüköztürk vd., 2012).

Görüşme tekniğiyle bir konu hakkında ilgili kişilere belirlenmiş sorular sorularak düşüncelerin, tutumların, niyetlerin, tepkilerin ortaya konulması amaçlanır (Aziz, 2011; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Görüşme tekniği (a) yapılandırılmış görüşme, (b) yarı-yapılandırılmış görüşme ve (c) yapılandırılmamış görüşme olmak üzere üç türe ayrılır (Kuzu, 2011). Bu araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşmeler kullanılmıştır.

Betimsel veri toplama tekniklerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı hem sormayı planladığı sorulardan oluşan bir görüşme formu hazırlar hem de görüşmenin akışına bağlı olarak alt ya da yan sorularla görüşmeyi detaylandırır

(Büyüköztürk vd., 2012; Kuzu, 2011). Yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemi, katılımcıya kendini ifade etme fırsatı, verilerin analizinin kolay olması ve gerektiğinde detaylı bilgi edinme avantajlarına sahiptir (Büyüköztürk vd., 2012). Bu araştırmanın verileri, annelerin-babaların, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretilmesine ilişkin görüş ve önerilerini belirlemek amacıyla, ek sorulara ve açıklamalara olanak sağlayacak ve derinlemesine bilgi elde edilecek bir yöntem gereksinim duyulması nedeniyle yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemi ile toplanmıştır.

2.2. Katılımcılar

İzleyen bölümde araştırmanın yapıldığı kurumlardan ve araştırmanın katılımcıları olan anneler-babalar, öğretmenler ve öğretim üyelerinden bahsedilmektedir.

2.2.1. Araştırmanın yapıldığı kurumlar

Araştırmada OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretilmesine ilişkin annelerin-babaların, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin görüş ve önerilerini belirlemek amaçlandığı için bu bireylere eğitim veren özel eğitim uygulama merkezleri ve Engelliler Araştırma Enstitüsü araştırmanın yapıldığı kurumlar olmuştur.

Eskişehir il sınırı içinde OSB olan bireylere eğitim veren Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Merkezi ve Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü araştırmanın yapıldığı kurumlar olarak belirlenmiştir. Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Merkezi'nde araştırmanın yürütülmesi için Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne başvurularak gerekli izinler alınmıştır (EK 1).

2.2.2. Araştırmaya katılan anne-babalar, öğretmenler ve öğretim üyeleri

Araştırmanın yapılacağı kurumların belirlenmesinin ve Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden gerekli izinlerin alınmasının ardından olası katılımcılar

belirlenerek gönüllü olanlar ile görüşmeler düzenlenmiştir. OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin annelerin-babaların görüş ve önerilerini belirlemek amacıyla Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Merkezi'nden ve Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Uygulama Birimi'nde eğitim alan çocukların anne-babalarıyla görüşmeler düzenlenmiştir. Çocukların bu kurumlardan tam zamanlı eğitim almaları bu katılımcı grubu için ön koşul olarak belirlenmiştir. Görüşme gönüllülük esasına dayalı olduğu için bir çocuğun hem annesi hem babası ya da anne babadan herhangi birisi katılımcı olmuştur. Tablo 2.1'de araştırmaya katılan anne-babaların özellikleri yer almaktadır.

Tablo 2.1. Araştırmaya Katılan Anne-Babaların Özellikleri

Cinsiyet	Kadın	10 anne
	Erkek	1 baba
Yaş	23	1 anne
	29	1 anne
	32	2 anne
	33	2 anne
	36	2 anne
	38	1 anne
	40	1 anne/1 baba
Öğrenim Durumu	Lise	6 anne
	Ön lisans	2 anne/1 baba
	Üniversite	2 anne
Meslek	Ev hanımı	8 anne
	Memur	1 anne
	Laborant	1 anne
	Polis	1 baba
Çocuğun Yaşı	4	2 çocuk
	5	1 çocuk
	6	2 çocuk
	7	3 çocuk
	9	2 çocuk
	10	1 çocuk
Çocuğun Tanısı	Otizm	3 çocuk
	Atipik otizm	8 çocuk
Çocuğun Okulu	Özel Eğitim Uygulama Okulu	3 çocuk
	Engelliler Araştırma Enstitüsü	8 çocuk

OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin öğretmenlerin görüş ve önerilerini belirlemek amacıyla Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Merkezi'nde ve Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Uygulama Birimi'nde görev yapan öğretmenlerle görüşme yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin üniversitelerin Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Öğretmenliği lisans programından (ÖEBZEÖLP) mezun olmuş olmaları ya da Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmenliği sertifika programına (ZESÖSP) katılmış olmaları ön koşul olarak belirlenmiştir. Tablo 2.2'de araştırmaya katılan öğretmenlerin özellikleri yer almaktadır.

Tablo 2.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

Cinsiyet	Kadın	12 öğretmen
	Erkek	4 öğretmen
Yaş	24	1 öğretmen
	26	1 öğretmen
	27	1 öğretmen
	28	1 öğretmen
	29	2 öğretmen
	30	1 öğretmen
	31	1 öğretmen
	33	1 öğretmen
	35	1 öğretmen
	37	1 öğretmen
	40	1 öğretmen
	41	1 öğretmen
	44	1 öğretmen
Mezun Olunan Program	ÖEBZEÖLP	13 öğretmen
	ZESÖSP	3 öğretmen
Çalışılan Kurum	Eskişehir Yardım Sevenler Derneği	12 öğretmen
	Özel Eğitim Uygulama Merkezi	

	Anadolu Üniversitesi Araştırma Enstitüsü	Engelliler	4 öğretmen
Mesleki Deneyim	2 yıl		1 öğretmen
	3 yıl		1 öğretmen
	5 yıl		1 öğretmen
	6 yıl		2 öğretmen
	7 yıl		1 öğretmen
	8 yıl		1 öğretmen
	9 yıl		1 öğretmen
	10 yıl		2 öğretmen
	15 yıl		1 öğretmen
	16 yıl		1 öğretmen
	17 yıl		1 öğretmen
	22 yıl		1 öğretmen
23 yıl		1 öğretmen	
Çalışılan Yaş Grubu	4 yaş		2 öğretmen
	5 yaş		1 öğretmen
	6 yaş		1 öğretmen
	7 yaş		1 öğretmen
	8 yaş		1 öğretmen
	9 yaş		2 öğretmen
	10 yaş		3 öğretmen
	11 yaş		2 öğretmen
	12 yaş		1 öğretmen
	14 yaş		2 öğretmen
Sınıftaki Öğrenci Sayısı	2 öğrenci		1 öğretmen
	3 öğrenci		3 öğretmen
	4 öğrenci		11 öğretmen
	6 öğrenci		1 öğretmen

OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin öğretim üyelerinin görüş ve önerilerini belirlemek amacıyla Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Otizimde Uygulamalı Davranış Analizi Yüksek Lisans Programı'nda ders okutan öğretim üyeleri ile görüşme yapılmıştır. Tablo 2.3'de araştırmaya katılan öğretim üyelerinin özellikleri yer almaktadır.

Tablo 2.3. Araştırmaya Katılan Öğretim Üyelerinin Özellikleri

Cinsiyet	Kadın	9 öğretim üyesi
	Erkek	2 öğretim üyesi
Yaş	35 yaş	2 öğretim üyesi
	36 yaş	1 öğretim üyesi
	37 yaş	1 öğretim üyesi
	38 yaş	1 öğretim üyesi
	42 yaş	1 öğretim üyesi
	43 yaş	1 öğretim üyesi
	44 yaş	1 öğretim üyesi
	51 yaş	1 öğretim üyesi
Mesleki Deneyim	12 yıl	1 öğretim üyesi
	13 yıl	1 öğretim üyesi
	15 yıl	1 öğretim üyesi
	16 yıl	1 öğretim üyesi
	18 yıl	1 öğretim üyesi
	21 yıl	1 öğretim üyesi
	22 yıl	2 öğretim üyesi
	23 yıl	1 öğretim üyesi
	24 yıl	1 öğretim üyesi
Doktora Çalışmasındaki Katılımcı Grubu	Öğretmenler	3 öğretim üyesi
	OSB olan çocuklar	3 öğretim üyesi
	Zihinsel yetersizliği olan çocuklar	2 öğretim üyesi
	OSB olan ergenler	1 öğretim üyesi
	Down sendromlu çocuklar	1 öğretim üyesi
	Zihinsel yetersizliği olan çocukların anneleri	1 öğretim üyesi

Araştırmacı Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Merkezi'ne telefon ederek okul m¼d¼r¼ ile g¼r¼řm¼řt¼r. Telefon g¼r¼řmesi sırasında araştırmacı okul m¼d¼r¼ne kendisini tanıtımış, araştırmanın amacını açıklamış, belirlenen ¼nkořullara uygun ¼ęretmen ve anne-baba sayısını ¼ęrenmiř ve araştırmaya katılacak anne-babaları ve ¼ęretmenleri belirlemek amacıyla okula gelmek istediğini belirtmiştir. Araştırmacı okul m¼d¼r¼nden randevu alarak belirlenen zamanda okula gitmiş ve araştırmasının amacını anne-babalara ve ¼ęretmenlere anlatmıştır. Araştırmacı g¼r¼řmenin ses kayıt cihazına kaydedileceğini, bu kayıtları kendisinin dışında g¼venirlik çalışmasını yapacak kişinin dinleyeceğini ve çalışmanın g¼n¼ll¼l¼k esasına dayalı olduğunu belirtmiştir. Araştırmacı, katılımcı anne-babalar ve ¼ęretmenlerle g¼r¼řme yapmak üzere randevulaşmıştır.

Araştırmacı Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstit¼s¼ Uygulama Birimi M¼d¼r¼ ile y¼z y¼ze g¼r¼řerek ¼nkořullara uygun anne-baba ve ¼ęretmen sayısını ¼ęrenmiřtir. Araştırmacı, birimin m¼d¼r¼nden gerekli izni almasının ardından birimde çalışan ¼ęretmenlerle ve çocukları eğitim alan anne-babalarla y¼z y¼ze g¼r¼řerek kendisini tanıtımış ve araştırmasının amacını açıklamıştır. Araştırmacı g¼r¼řmenin ses kayıt cihazına kaydedileceğini, bu kayıtları kendisinin dışında g¼venirlik çalışmasını yapacak kişinin dinleyeceğini ve çalışmanın g¼n¼ll¼l¼k esasına dayalı olduğunu belirtmiştir. Araştırmacı, katılımcı anne-babalar ve ¼ęretmenlerle g¼r¼řme yapmak üzere randevulaşmıştır.

Araştırmacı Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstit¼s¼ Otizmde Uygulamalı Davranış Analizi Y¼ksek Lisans Programı'nda ders okutan ¼ęretim yeleri ile y¼z y¼ze g¼r¼řerek kendisini tanıtımış ve araştırmasının amacını açıklamıştır. Araştırmacı g¼r¼řmenin ses kayıt cihazına kaydedileceğini, bu kayıtları kendisinin dışında g¼venirlik çalışmasını yapacak kişinin dinleyeceğini ve çalışmanın g¼n¼ll¼l¼k esasına dayalı olduğunu belirtmiştir. Araştırmacı katılımcı ¼ęretim üyeleriyle g¼r¼řme yapmak üzere randevulaşmıştır.

2.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Bu araştırmada verilerin toplanması için yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerin gerçekleştirilmesi için gerekli olan görüşme formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Görüşme soruları hazırlanırken OSB ve diğer gelişimsel yetersizlik türlerine sahip bireylere güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin anne-babaların, öğretmenlerin ve ğretim üyelerinin görüş ve önerileriyle ilgili alanyazın taraması yapılmıştır. Alanyazın taraması sırasında Agran ve Krump (2010), Agran vd. (2012), Collins vd. (1991) ve Ivey (2004)'in çalışmaları incelenmiştir. Alanyazın taraması sonucunda anne-babalar için alt basamakları da olan 10 açık uçlu soru, öğretmenler için alt basamakları olan 12 açık uçlu soru ve ğretim yeleri için alt basamakları olan sekiz açık uçlu soru hazırlanmıştır.

Görüşme formunun uygunluğunu saptamak amacıyla görüşme formları Anadolu niversitesi zel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler ğretmenliği Lisans Programı ğretim yeleri Doç. Dr. Serhat Odluyurt'a, Doç. Dr. Yasemin Ergenekon'a; Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü ğretim yeleri Doç. Dr. Arzu zen'e, Doç. Dr. E. Sema Batu'ya ve Yrd. Doç. Dr. Nurgül Akmanoğlu'na elden teslim edilmiştir. Görüşme formları beş alan uzmanı tarafından incelenerek görüşlerini bildirmeleri sağlanmıştır. Uzmanların görüşleri ve nerileri dikkate alınarak anne-baba ve ğretmen görüşme formlarına bir soru eklenip, güvenlik becerilerini öğretmeye ilişkin iki ayrı soru birleştirilmiştir. Bazı soruların alt basamaklarında da düzenlenmeler yapılarak görüşme sorularına son şekli verilmiştir.

2.4. Veri Toplama Aracı

Araştırmada anne-babalar, öğretmenler ve ğretim yeleri olmak üzere  farklı katılımcı grubu yer almıştır. Her bir katılımcı grubu için "Anne-Baba Görüşme Soruları" (EK 2), "ğretmen Görüşme Soruları" (EK 3) ve "ğretim yesi Görüşme Soruları" (EK 4) isimleriyle farklı görüşme formları oluşturulmuştur. Her  formda da demografik bilgiler ve görüşme soruları bölümleri yer almaktadır. Anne-Baba Görüşme Formu'nda 10 açık uçlu soru ve alt basamakları, ğretmen Görüşme Formu'nda 12 açık

uçlu soru ve alt basamakları ve Öğretim Üyeleri Görüşme Formu'nda sekiz açık uçlu soru ve alt basamakları bulunmaktadır.

2.5. Verilerin Toplanması Süreci

Verilerin toplanması sürecinde pilot görüşmeler, görüşme kılavuzunun hazırlanması, görüşme ilkelerinin belirlenmesi ve verilerin toplanması süreçleri betimlenmiştir.

2.5.1. Pilot görüşmeler

Hazırlanan görüşme formunu sınamak ve araştırmacının görüşme deneyimini arttırmak amacıyla iki öğretmen ve bir anne ile pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan üç görüşme sonrasında ses kayıtları tez danışmanı Prof. Dr. Elif Tekin İftar ve Doç. Dr. Yasemin Ergenekon tarafından dinlenmiştir. Bu dinlemeden sonra araştırmacı iki uzmanın koçluğu ile yaptığı pilot görüşmelerdeki hataların farkına varmıştır. Araştırmacı sıklıkla nida kullandığının, görüşülen katılımcıları ilgiyle dinlemediğinin, katılımcıların düşüncelerini açıkça yansıtabilmesi için onu desteklemediğinin ve yüzeysel yanıtlar karşısında ek sorular sormadığının farkına varmıştır.

Araştırmacı bu çalışmadan sonra bir anne, bir baba, bir öğretmen ve bir öğretim üyesi ile pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerin ses kayıtları da Prof. Dr. Elif Tekin İftar ve Doç. Dr. Yasemin Ergenekon tarafından dinlenmiş ve pilot çalışmanın yeterli olduğuna karar verilmiştir. Araştırmacı yaptığı pilot görüşmeler ve aldığı koçluk sayesinde görüşme sırasında soruları daha özenli sorma, yanıtı ilgiyle dinleme, görüşülen bireylerin görüşlerini derinlemesine ifade etme fırsatı sunma ve yüzeysel cevaplar karşısında ek sorular sorma alanlarında gelişim göstermiştir. Ayrıca araştırmacı yüksek lisans ders döneminde Doç. Dr. E. Sema Batu tarafından yürütülen “Görüşme Yöntem ve Teknikleri” dersini almıştır.

Ön çalışma amacıyla yapılan görüşmeler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Görüşmeler belirlenen zamanda, araştırmacının ve katılımcıların ortak belirlediği ortamlarda düzenlenmiştir. Görüşme öncesinde bu kişilere görüşmelerin ses kayıt

cihazına kaydedileceği bildirilmiş ve kayıt için izin alınmıştır. Tablo 2.4'te araştırmanın pilot çalışmasında yer alan katılımcılarla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 2.4. Pilot Görüşmede Yer Alan Katılımcılar

Katılımcı Grubu	Görüşme Tarihi	Görüşme Yeri	Görüşme Süresi (dk)
Öğretmen	14.05.2013	Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu	17.03
Öğretmen	14.05.2013	Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu	14.54
Anne	15.05.2013	Ev	21.10
Öğretim Üyesi	29.05.2013	Engelliler Araştırma Enstitüsü	14.08
Öğretmen	06.06.2013	Engelliler Araştırma Enstitüsü	30.41
Baba	06.06.2013	İşyeri	13.29
Anne	07.06.2013	İşyeri	13.54

2.5.2. Görüşme kılavuzu

Görüşmeler başlatılmadan önce görüşmeci tarafından soruların hangi sırayla sorulacağı ve sorular sorulurken ne kadar ayrıntıya yer verileceği ile ilgili bilgilerin yer aldığı yazılı bir görüşme kılavuzu hazırlanmıştır (EK 5). Görüşme kılavuzunda ele alınan başlıklar ya da konular önceden taslak halinde belirlenmiştir. Hazırlanan taslağın verinin kapsamını arttırması ve veri toplamayı sistematik hale getirmesi beklenmektedir (Büyüköztürk ve diğ., 2012).

Görüşme kılavuzunda, araştırmacının kendisini tanıtıcı bilgileri, araştırmasının amacı, görüşülen anne-babalardan, öğretmenlerden ve öğretim üyelerinden neler beklediği, hangi soruların nasıl ve hangi sırayla sorulacağı kayıt işleminin nasıl yürütüleceği ve görüşmenin nasıl sonuçlandırılacağı bilgileri yer almaktadır.

Bu amaçla araştırmacı kendisinin Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Otizmde Uygulamalı Davranış Analizi Bölümü'nde Yüksek Lisans öğrencisi olduğunu

ve bu araştırmada elde edilecek verilerin yüksek lisans tezinin verilerini oluşturacağını bildirmiştir. Görüşmeci tez çalışmasının amacının OSB'ye sahip bireylere güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin (a) anne-babaların, (b) ğretmenlerin ve (c) ğretim üyelerinin görüş ve önerilerini ortaya koymak olduğunu belirtmiştir.

2.5.3. Görüşme ilkeleri

Görüşmelerin tamamının araştırmacı tarafından bire-bir ve yüz-yüze görüşme olarak yapılması kararlaştırılmıştır. Araştırmacının anne-babalara, öğretmenlere ve ğretim üyelerine konuşmalarının akıcılığının bozulmaması, söylediklerinin eksiksiz kaydedilmesi ve verilerin daha ayrıntılı değerlendirilmesi için görüşme sırasında ses kayıt cihazı kullanacağını bildirmesi uygun bulunmuştur. Bu kayıtların ve dökümlerinin araştırmacının kendisi ve onun denetiminde güvenirlik verilerini toplayan kişi dışında kimsenin dinlemeyeceğinin ve okumayacağının söylenmesi kararlaştırılmıştır. Görüşme sırasında anne-babalar, öğretmenler ve ğretim yeleri sorunun yanıtını tam olarak vermediklerinde eklemek istedikleri başka bir Şey olup olmadığının sorulması ve yanıtı daha açık, daha anlaşılır vermelerinin sağlanması kararlaştırılmıştır. Soruları yanıtlama sırasında bir soru içinde başka bir sorunun yanıtının verilmesi durumunda o sorunun tekrar sorulmaması kararı alınmıştır. Görüşme sırasında anne-babalar, öğretmenler ve ğretim yeleri tarafından açıklık getirilmesini istedikleri sorular olursa, yönlendirme yapmayacak Şekilde gerekli açıklamaların yapılması ilkesi belirlenmiştir. Ayrıca anne-babalara, öğretmenlere ve ğretim üyelerine görüşme sırasında isimlerinin kullanılmayacağının ancak isterlerse gerçek isimlerini ya da kod isim kullanabileceklerinin bildirilmesi uygun bulunmuştur.

2.5.4. Verilerin toplanması

Araştırma verileri 24 Haziran 2013-19 Ocak 2014 tarihleri arasında toplanmıştır. Her bir katılımcıdan görüşme talep edilmiş ve katılımcıların uygun olduğu yer ve zamanda görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme zaman ve yerlerini gösteren bir görüşme takvimi hazırlanmıştır (EK 6). Görüşme sırasında her bir katılımcı için bir tane görüşme kılavuzu, bir tane görüşme formu, ses kayıt cihazı, kayıt cihazına uygun pil, iki tane

kalem ve silgi kullanılmıştır. Kayıt cihazının pil şarjının tam dolu olmasına dikkat edilmiştir. Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından bire bir ve yüz yüze olarak düzenlenmiştir. Görüşmeler 12 ile 46 dakika arasında sürmüştür. Görüşmelerin toplam süresi 15 saat 47 dakikadır. Araştırma süresince araştırmacı görüşmeler öncesi ve sonrasında düzenli olarak günlük tutmuştur.

Görüşmenin başında katılımcılara araştırmanın amacının “OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin anne-babaların, öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin görüş ve önerilerini belirlemek” olduğu hatırlatılmıştır. Görüşme ilkeleri bildirilmiş ve görüşme kılavuzu katılımcıya sunularak görüşmelere başlanmıştır.

Araştırma kapsamında 10 anne ve bir baba ile görüşme düzenlenmiştir. Görüşmelerin dokuzu Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü’nde bir ofiste, biri özel bir rehabilitasyon merkezinin bireysel eğitim sınıfında, biri özel bir kurumun veli bekleme odasında gerçekleştirilmiştir. Anne-babalarla düzenlenen görüşmeler toplam 4 saat 18 dakika sürmüştür.

Araştırma kapsamında 16 öğretmen ile görüşme düzenlenmiştir. Görüşmelerin dördü Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Uygulama Birimi’ndeki bireysel bir eğitim sınıfında, 12’si Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Merkezi’nin bir grup sınıfında gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerle düzenlenen görüşmeler toplam 7 saat 33 dakika sürmüştür.

Araştırma kapsamında 11 öğretim üyesi ile görüşme düzenlenmiştir. Görüşmelerin yedisi Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü’nde öğretim üyesinin ofisinde, ikisi uygulama birimindeki bireysel bir eğitim sınıfında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin biri Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü’nde öğretim üyesinin ofisinde ve biri kafede gerçekleştirilmiştir. Öğretim üyeleriyle düzenlenen görüşmeler toplam 3 saat 56 dakika sürmüştür.

2.6. Verilerin Dökümü ve Analizi

Araştırmacı, görüşme kılavuzuna uygun olarak her bir katılımcı ile görüşmelerini tamamlayarak kayıtların dökümü aşamasına geçmiştir. Kayıtların dökümü sırasında her bir katılımcı için ayrı bir görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme sırasında araştırmacı tarafından kayıt edilen ses kayıtlarının her bir katılımcı için, hiçbir ekleme yapmadan görüşme formuna dökümü yapılmıştır.

Görüşmelerin yazılı dökümlerinin tamamı okunduktan sonra veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler önce sistematik ve açık bir şekilde betimlenir, daha sonra bu betimlemeler açıklanarak yorumlanır, neden-sonuç ilişkisi kurulur ve bazı sonuçlara ulaşılır. Betimsel analiz (a) betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, (b) tematik çerçeveye göre verileri işleme, (c) bulguları tanımlama ve (d) bulgular yorumlama aşamalarından oluşur (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

İlk aşama olan *çerçeve oluşturma aşamasında* anne-babalarla, öğretmenlerle ve öğretim üyeleriyle yapılan görüşme kayıtlarının dökümü yapılmıştır. Kayıtların dökümü, duyulan her bir konuşma duyulduğu şekilde, herhangi bir düzeltme yapılmadan ve görüşmeci-görüşülen sırasına dikkat edilerek yazılmıştır. Anne-babalarla gerçekleştirilen 11 görüşmenin toplam dökümü 212 sayfa tutmuştur. Öğretmenlerle gerçekleştirilen 16 görüşmenin toplam dökümü 330 sayfa tutmuştur. Öğretim üyeleriyle gerçekleştirilen 11 görüşmenin toplam dökümü 154 sayfa tutmuştur. Düzenlenen 38 görüşmenin toplam dökümü 696 sayfa tutmuştur. Yansız seçilen dört öğretmen, üç anne-baba ve üç öğretim üyesi görüşme kaydı olmak üzere toplam 10 görüşme kaydı Otizmde Uygulamalı Davranış Analizi Yüksek Lisans Programı'nı tamamlamış bir uzmana dinletirilerek dökümlerin doğruluğunun kontrolü yapılmıştır. Dinlenen 10 görüşme kaydında en az 1.367, en çok 4.210 kelime olduğu ve en az bir en çok yedi kelimenin yanlış ya da eksik yazıldığı tespit edilmiştir. Sözcük sayısına göre düşük bir oranda eksik ya da yanlış sözcük yazıldığı için diğer görüşme kayıtlarının dinlenmesine gerek duyulmamıştır.

İkinci aşama olan *tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi aşamasında*, görüşme soruları dikkate alınarak temalar hazırlanmış ve temaların altına verilen yanıtların yer aldığı seçenekler eklenmiştir. Temalar ve yanıtlardan yola çıkarak her bir katılımcı grubu için görüşme kodlama anahtarları oluşturulmuştur. Görüşme kodlama anahtarlarının güvenilirliğini belirlemek için her katılımcı grubunun görüşme dökümleri ve görüşme kodlama anahtarları bir uzmana verilmiştir. Uzman, Otizmde UDA Yüksek Lisans Programı'nı tamamlamıştır ve Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Doktora Programı'na devam etmektedir. Uzman yansız atama yoluyla anne-baba görüşme dökümlerinden dördünü, öğretmen görüşme dökümlerinden beşini ve öğretim üyeleri görüşme dökümlerinden dördünü okumuş ve görüşme kodlama anahtarına yanıtlarını işaretlemiştir. Bu çalışmadan sonra Öğretmen Görüşme Kodlama Anahtarında 2. sorunun, Öğretim Üyesi Görüşme Kodlama Anahtarında 3. ve 5. sorunun yanıtlarında düzenlemeler yapılmıştır. Düzenlemelerin ardından “Anne-Baba Görüşme Kodlama Anahtarı” (EK 7), “Öğretmen Görüşme Kodlama Anahtarı” (EK 8) ve “Öğretim Üyesi Görüşme Kodlama Anahtarı”na (EK 9) son şekilleri verilmiştir.

Değerlendiriciler arası güvenilirliğin belirlenmesi amacıyla anne-baba görüşme dökümlerinin dördü, öğretmen görüşme dökümlerinin beşi ve öğretim üyeleri görüşme dökümlerinin dördü uzman tarafından yansız atama yoluyla belirlenmiştir. Anne-Baba Görüşme Kodlama Anahtarından sekiz adet, Öğretmen Görüşme Kodlama Anahtarından 10 adet ve Öğretim Üyesi Görüşme Kodlama Anahtarından sekiz adet çoğaltılmıştır. Araştırmacı ve uzman birbirinden bağımsız olarak görüşme dökümlerini okuyarak görüşme kodlama anahtarlarını doldurmuşlardır. Bu aşama katılımcıların görüşüne uygun bulunan seçeneklerin ilgili görüşme kodlama anahtarı bölümüne işaretlenmesi ve gerekli açıklamanın eklenmesi biçiminde yapılmıştır. Araştırmacı ve uzmanın görüşme kodlama anahtarlarına yaptıkları işaretlemelerin tutarlılıklarını belirlemek amacıyla her sorunun yanıtı tek tek incelenerek karşılaştırılmıştır. Yapılan bu karşılaştırmada araştırmacı ve uzman aynı yanıt seçeneğini işaretlemişse “Görüş Birliği”, farklı seçeneği işaretlemişse “Görüş Ayrılığı” olarak değerlendirilmiştir. Anne-Baba Görüşme Kodlama Anahtarı, Öğretmen Görüşme Kodlama Anahtarı ve Öğretim Üyesi Görüşme Kodlama Anahtarının güvenilirlikleri birbirinden bağımsız hesaplanmıştır. Güvenirlik hesaplamasında, görüş birliği elde edilen kodlamalar, tüm

kodlamaların toplamına bölünmüş ve 100 ile çarpılmıştır. Tablo 2.5, 2.6 ve 2. 7’de her üç katılımcı grubunun güvenilirlik verileri gösterilmiştir.

Tablo 2.5: Anne-Babaların Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri

Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri
1. Soru	% 100
2. Soru	% 100
- Nedeni?	% 100
3. Soru	% 100
- Nedeni?	% 100
4. Soru	
a) Evdeki Güvenlik Becerileri	% 100
b) Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	% 100
c) Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	% 100
d) Kişisel Güvenlik Becerileri	% 100
5. Soru	% 100
- Nedeni?	% 100
- Güvenlik becerilerinin yerinde öğretimi	% 100
6. Soru	% 100
- Nedeni?	% 100
7. Soru	% 100
- Nedeni?	% 100
8. Soru	% 100
9. Soru	% 100
10. Soru	% 100
a) Öğretimi Yapılan Beceriler	% 75
- Öğretim Süreci	% 75
- Kolaylıkla uygulananlar	% 100
- Zorlukla uygulananlar	% 100
b) Öğretim Sırasında Gerekebilecek Bilgi ve Beceriler	% 100
Ortalama	% 97

Tablo 2.6: Öğretmenlerin Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlilik Yüzdeleri

Sorular	Güvenirlilik Yüzdeleri
1. Soru	% 100
2. Soru	% 80
- Nedeni?	% 100
3. Soru	% 100
- Nedeni?	% 100
4. Soru	
a) Evdeki Güvenlik Becerileri	% 100
b) Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	% 100
c) Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	% 100
d) Kişisel Güvenlik Becerileri	% 100
5. Soru	% 80
- Nedeni?	% 80
- Güvenlik Becerilerinin Yerinde Öğretimi	% 100
6. Soru	% 100
- Nedeni?	% 100
7. Soru	% 100
- Nedeni?	% 80
8. Soru	% 100
- BEP’te Yer Alan Güvenlik Becerileri	% 80
9. Soru	% 100
- Ailenin Tepkisi	% 100
- BEP’te Yer Verilen Becerilere Nasıl Karar Verildi?	% 100
10. Soru	% 100
a) Öğretimi Yapılan Beceriler	% 100
- Öğretimi Süreci	% 100
- Kolaylıkla uygulananlar	% 80
- Zorlukla uygulananlar	% 100
b) Öğretim Sırasında Gerekebilecek Bilgi ve Beceriler	% 100
11. Soru	% 100
- Aileleri Bilgilendirmek İçin Yapılabilecekler	% 100

12. Soru	% 80
Ortalama	% 95

Tablo 2.7: Öğretim Üyelerinin Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlilik Yüzdeleri

Sorular	Güvenirlilik Yüzdeleri
1. Soru	% 100
- Nedeni?	% 100
2. Soru	% 100
- Nedeni?	% 100
3. Soru	
a) Evdeki Güvenlik Becerileri	% 100
b) Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	% 75
c) Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	% 100
d) Kişisel Güvenlik Becerileri	% 75
e) Tüm Güvenlik Becerisi Grupları	% 100
4. Soru	% 100
- Nedeni?	% 100
5. Soru	% 100
- Nedeni?	% 100
- Güvenlik becerilerinin yerinde öğretimi	% 100
6. Soru	% 100
- Nedeni?	% 75
7. Soru	% 100
8. Soru	% 100
Ortalama	% 95

3. Bulgular

Bu araştırmanın amacı; anne-babaların, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin, OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretilmesine ilişkin görüş ve önerilerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda üç katılımcı grubu oluşturulmuştur. Aşağıdaki bölümde her bir katılımcı grubundan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Anne-Babalardan Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Merkezi'nden ve Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Uygulama Birimi'nden eğitim alan çocukların anne-babalarının OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin görüş ve önerileri ortaya konulmuştur. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmaktadır;

1. “Güvenlik becerileri” deyince anne-babaların akıllarına neler gelmektedir?
2. Anne-babaların çocuklarına güvenlik becerilerinin öğretimi ile ilgili görüş ve önerileri nelerdir?
3. Anne-babalarına çocuklarına öncelikli olarak öğretilmesi gereken güvenlik becerisi grubu ile ilgili görüşleri nelerdir?
4. Anne-babaların çocuklarına güvenlik becerilerinin öğretileceği yaş ile ilgili görüşleri nelerdir?
  - a. Evdeki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
  - b. Toplumdaki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
  - c. Acil durumlardaki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
  - d. Kişisel güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
5. Anne-babaların çocuklarına güvenlik becerileri öğretiminin yapılacağı ortam / ortamlara ilgili görüş ve önerileri nelerdir?

- a. Anne-babaların her bir becerinin yerinde öğretimine ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Anne-babaların çocuklarına güvenlik becerileri öğretimini yapacak kişi / kişilerle ilgili görüş ve önerileri nelerdir?
7. Anne-babaların çocuklarının BEP'lerinde güvenlik becerilerine yer verilmesi ile ilgili görüşleri nelerdir?
8. Anne-babaların çocuklarının BEP'lerinde bir güvenlik becerisine yer verilip verilmediğiyle ilgili bilgisi nedir?
9. Anne-babaların çocuklarının öğretmenine BEP'inde bir güvenlik becerisine yer verilmesini teklif etme ile ilgili deneyimleri nelerdir?
10. Anne-babaların çocuklarına bir güvenlik becerisi öğretme ile ilgili deneyimleri nelerdir?
  - a. Cevabınız evetse, hangi güvenlik becerisinin öğretimini yaptınız?
    - Öğretimini yaptığınız güvenlik becerisini nasıl öğrettiniz?
    - En kolaylıkla neleri yaptınız?
    - En çok neleri yaparken zorlandınız?
  - b. Cevabınız hayırsa sizce çocuğunuza bir güvenlik becerisi öğretirken ne tür bilgi ve becerilere ihtiyacınız olabilir?

3.1.1. Anne-babaların güvenlik becerileri ile ilgili görüşleri

Anne-babaların yedisi güvenlik becerilerini kendi sözcükleriyle tanımlamışlardır. Anne-babalar güvenlik becerilerini *“kendini dış etkenlerden korumasını sağlayacak beceriler”* olarak açıklamışlardır. Anne-babaların tanım veya açıklamalarının ardından araştırmacı güvenlik becerilerini *“Bireyin fiziksel ya da psikolojik bir tehlike ile karşılaştığında sergilemesi gereken beceriler yelpazesidir”* diyerek tanımlamıştır.

Anne-babaların güvenlik becerilerine ilişkin tanım veya açıklamaları şöyledir:

Anne 2 *“Kendilerini tehlikeli şeylerden koruması gelir aklıma. İşte yüksek bi yer olsun, ateş gibi sıcak yerler olsun ya da başka değişik hani bulunduğu mekanlarda da güvenlik önlemleri alınması gerekir”.*

Anne 3 *“Güvenlik becerileri deyince, ilk önce kendini koruması geliyo. Yani zararlı bi davranışın ne olduğunu bilmesi gerekiyo. Hem kendince hem karşı taraftan aldığıınca, eee hem de ee günlük yaşamda alabilceği, yani karşılaşılabileceği ...”.*

Baba 1 *“Çocuğun aile bireyleri dışında kurmuş olduğu ilişkilerde normal insanların yaşamış olduğu ortamlardaki güvenliği geliyo aklıma”.*

Anne-babaların yedisi güvenlik becerilerine caddede karşıdan karşıya geçerken arabalara dikkat etme, üçü diğer insanların şiddetinden kendisini koruma, ikisi sıcak nesnelere ve ateşten uzak durma, ikisi prizden uzak durma, ikisi bıçak gibi keskin cisimlerden uzak durma, ikisi yüksek bir yerden uzak durma becerilerini örnek vermişlerdir. Diğer örnekler ise; bir yere giderken bildirme, hayvanlardan uzak durma, temizlik maddeleri ve ilaç gibi kimyasallardan uzak durma, önündeki engeli geçme, trafik lambalarını kullanma, tacizden korunma ve asansörü kullanma becerileridir.

Anne 1;

“Mesela büyük alışveriş merkezlerinde tek başına beni bırakıp gidiyodu, ondan sonra veya sahilde, şimdi dikkatimizi çekti babasıyla kamera kayıtlarında. Tek başına upuzun sahillere gidiyodu iki buçuk üç yaşında üç buçuk yaşında, ama bu doğru değil. Yani biz çocuğun hiç bişiden korkmadığını düşünüyoduk. Kendine özgüveni olduğunu düşünüyoduk. Tamamen yanlış düşündüğümüzü fark ettik.”

sözleriyle çocuğuyla yaşadığı güvenlik tehlikelerinden söz ederken, Anne 10;

“Otizmli bi birey olarak hiçbi şeyin farkındalığı yoktu ilk başlar. Tehlikenin nasıl, neyin nolucağa, başına nası bişi kaza geliceği, her an gözetimimizin

altında olması gerekiyordu. Normal anne babalar belli bi süreçten sonra çocuklarına hani özgüven kazansın diye arkadan takip ederken biz çocuğumuzu direk takip etmek zorunda kalıyoruz. İşte ve televizyonu çekebiliyo, ee koltukları itebiliyo veya bi pencereden salkabiliyo. Hiç şey yapmadan yani, düşünmeden. Hala bile şu yaşında bile bazı tehlikelerin ona neler getireceğinin farkında değil.”

sözleriyle çocuğunun güvenlik becerilerine ilişkin performansından söz etmiştir.

3.1.2. Anne-babaların güvenlik becerilerinin öğretimiyle ilgili görüş ve önerileri

Anne-babalar OSB olan çocuklarına güvenlik becerilerinin öğretimini “gerekli” ve “önemli” sözcükleriyle tanımlamış ve çocuklarına güvenlik becerilerinin öğretilmesini istediklerini ifade etmişlerdir. Tablo 3.1’de anne-babaların görüşlerinin sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Anne-babaların sekizi çocuklarının tehlikeli-tehlikesiz, güvenli-güvensiz durumları ve ortamları ayırt etmeleri, günlük yaşamlarında güvenlik önlemlerini alabilmeleri, yaşamlarına bağımsız devam edebilmeleri, kendilerini tehlikelere karşı savunabilmeleri ve ileride bulunacağı okul gibi toplumsal ortamlarda bu becerilere gereksinim duyabilecekleri gerekçeleriyle güvenlik becerilerinin öğretimini gerekli bulmuşlardır. Ayrıca güvenlik becerilerinin öğretiminin hem çocuk ve çocuğun sağlığı, hem de aile açısından gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Anne 1 “yanında birisinin olmadan hayatını idame ettirmesi lazım gelecek yaşantısında. Kendini, güvenli ortamları bilmesi lazım, güvenli ve güvensiz ortamlara, kendine nereden zarar geleceğini bilmesi lazım” ve “... çevresinde yani insanlardan da ona zarar geleceği öğretilmeli. Sadece fiziksel zarar değil, maddelerden değil insanlardan da zarar geleceği öğretilmeli” sözleriyle güvenlik becerilerinin çocuğunun bağımsız yaşayabilmesi ve güvenli-güvensiz durumları ayırt edebilmesi için gerektiğini ifade etmiştir. Anne 6 ise “Şu anda hani tamam korumalı ortamlardalar ama ilerde okul hani kaynaştırma alırsalar ilerdeki yaşantısına da bağlı olması gerekiyo. Sürekli biz çocukların yanında olamayız. Onların da kendilerine savunmaları gerekiyo bi şekilde.” sözleriyle çocuğunun kendisini

savunmayı öğrenmesi gerektiğini ve ileride bulunacağı okul ortamlarında güvenlik becerilerine gereksinim duyabileceğini belirtmiştir.

Tablo 3.1. *Çocuğunuza Güvenlik Becerilerinin Öğretimiyle İlgili Ne Düşünüyorsunuz?*

Yanıtlar	N
Öğretimini gerekli görüyorum	10 anne/1 baba
Öğretimini önemli buluyorum	2 anne
Benim çocuğum uyarıldığında güvenlik becerilerini sergiliyor	2 anne
Şu anda öğretimi yapılmıyor ama çok isterim	2 anne
Benim çocuğum bazı güvenlik becerilerine sahip	1 anne
Öğretimini öncelikli buluyorum	1 anne
Evde güvenlik becerisi çalışıyorum	1 anne
Hiç çalışılmadı, çalışılsa başarılı olacağını düşünüyorum	1 anne
Görüşler Toplamı	21

Anne-babaların beşi çocukları güvenlik tehdidiyle karşılaştığında bunun farkına varamayacağını düşünmeleri, günlük yaşamda sıklıkla güvenlik tehdidiyle karşılaşmaları, çocuklarının öğrenme gücünü yaşadığını gözlemlemeleri, çocuklarının kendilerine aşırı bağımlı olmaları, günlük yaşamdaki güvenlik tehlikelerinden dolayı endişelenmeleri ve çocuklarının güvenlik becerilerine sahip olmamaları nedeniyle güvenlik becerilerinin öğretimini gerekli görmektedirler. Örneğin anne 4 “*Çamaşır suyudur, deterjandır evde olmadığım zaman bi beş on dakika içinde onları temas etmesinden korkuyorum. Ama bu zamana kadar raslamadım. Öyle bi şeyim olmadı ama. Olursa diye kendi şeyim, endişelerim*” sözleriyle çocuğu adına tehlikelerden dolayı endişelendiğini ifade etmiştir.

Anne-babaların ikisi güvenlik becerilerinin yaşamsal beceriler olması, çocuklarının sosyal gelişimine, toplumsal gelişimine ve çevreye farkındalığının artmasına katkı sağlaması nedeniyle öğretiminin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Çocuklarının güvenlik tehlikelerinin farkına varamayacağını düşündükleri için de güvenlik becerilerinin öğretimini önemsediklerini vurgulamışlardır. Anne 5 “*Toplumla*

kaynaşması açısından önemli görüyorum. Hem yani bu beceriyi öğrenirse bütün sosyal becerileri de rahatlıkla farkındalığı artacağı için sosyal becerilerde de toplumsal becerilerde de iyi olacağını düşünüyorum” sözleriyle güvenlik becerilerinin çocuğunun yaşamına sağlayacağı katkıları ifade etmiştir. Anne 7 de *“Yani bizim çocuklarımız dediğim gibi, bilmediği için kandırılabilirler. İşte o anda uyabilir karşısındaki insana, hadi gel gidelim, işte şeker verir, bişey verir mesela, onla gidebilir. Tabi yanında biz olabiliyoruz her zaman ama yine de bunları bilmesi çok önemli çocuk için”* sözleriyle OSB olan çocukların bir güvenlik tehlikesiyle karşılaştığında uygun tepki veremeyeceklerini vurgulamıştır.

Anne-babalar çocuklarına güvenlik becerilerinin öğretimiyle ilgili *“Hiç çalışılmadı”, “Evde çalışıyoruz”* ve *“Öğretimini isterim”* cevaplarını da vermişlerdir. Anne 1 *“Yapma, düşersin dediğimde yapmıyo bırakıyo. Önceden böyle diğildi ya da fırlama dediğimde fırlamıyo, bekle dediğimde veya marketlerde elleme dediğimde ellemiyo”* sözleriyle çocuğunun güvenlik becerilerine sahip olduğunu düşündüğünü ifade etmektedir. Anne 3;

“yani kendimiz evde ne kadar çok da olsa öğretmeye çalışıyoruz ama yaşı gereği mi artık yaşadığı durumla alakalı mı zorlanıyoruz. Okulda öğretmenlerimiz tarafından çok fazla hani bu konu üzerinde durulduğunu düşünmüyorum. Yani daa öncelik daha çok öncelik daa yapılması gereken birçok şey var, belki biraz daha geri plana atılıyo olabilir. Ee ama biz de evde hani öğretmeye çalıştığımızda geri dönütler alamıyoruz.”

sözleriyle çocuğuyla yaşadığı güvenlik becerileri öğretimi ile ilgili düşüncelerini aktarmıştır. Anne 8 ise *“Çalışılsa başarılı olur heralde yaa, hani hiç çalışılmadı. Biz de fırsat vermedik. Bilmiyorum hep belki de en büyük hata biz ailelerin çok korumacı davranmaları. Hani belki fırsat yaratsak ya da fırsat olmuş olsa”* sözleriyle çocuğunun güvenlik becerilerini öğrenmesi için fırsat sunmadığını ifade etmiştir.

3.1.3. Anne-babaların öncelikli olarak öğretilecek güvenlik becerisi grubuyla ilgili görüşleri

Anne-babalar OSB olan çocuklarına öncelikli olarak evdeki güvenlik becerilerinin ve kişisel güvenlik becerilerinin öğretilmesinin gerektiğini belirtmişlerdir. Daha sonra toplumsal ortamlardaki güvenlik becerilerini ve acil durumlardaki güvenlik becerilerini sıralamışlardır. Tablo 3.2’de görüşlerin sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.2. Çocuğunuza Öncelikli Olarak Hangi Güvenlik Becerisi Grubu Öğretilmeli?

Yanıtlar		N
1. Öncelik	Evdeki Güvenlik Becerileri	5 anne
	Kişisel Güvenlik Becerileri	4 anne/1 baba
	Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	1 anne
Görüşler Toplamı		11
2. Öncelik	Evdeki Güvenlik Becerileri	3 anne/1 baba
	Kişisel Güvenlik Becerileri	3 anne
	Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	2 anne
	Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	2 anne
Görüşler Toplamı		11
3. Öncelik	Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	6 anne/1 baba
	Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	2 anne
	Kişisel Güvenlik Becerileri	2 anne
Görüşler Toplamı		11
4. Öncelik	Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	6 anne/1baba
	Evdeki Güvenlik Becerileri	2 anne
	Kişisel Güvenlik Becerileri	1 anne
	Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	1 anne
Görüşler Toplamı		11
	Her bir beceri grubu önemli	2 anne
Görüşler Toplamı		2

Anne-babaların beşi OSB olan çocuklarına öncelikli olarak kişisel güvenlik becerilerinin öğretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Anne-babalar çocuklarının karşından

gelebilecek tehlikeli bir davranışı fark edebileceklerini düşünmedikleri için, çocuklarının kendilerini korumayı öğrenmeleri gerektiği için çocuklarının vücut farkındalığına sahip olmadıklarını düşündükleri için ve kişisel güvenlik becerilerini öğrenmenin diğer becerileri de öğrenmesine katkı sağlayacağını düşündükleri için kişisel güvenlik becerilerini birinci sıraya yerleştirmişlerdir. Anne 3;

“İlk başta kendini korumasını bilmeli çocuğum. Ya da kendine dokunulmamasını öğrenmeli ki ondan sonra çevreden farklı şeyler öğrenmesi gerektiğini düşünüyorum, ilk önce kendini bilip te buna hayır demesini bilmeli ya da tepki göstermesini bilmeli. Çünkü kendi özgüveninin yerine gelmesi gerekiyo çocuğumun. Hani ilk başta bunu alamazsa özgüveni olmayan bi çocuk olarak yetişecek ve bu bütün hayatını etkilecek olduğunu düşünüyorum.”

sözleriyle çocukların öncelikle kendi bedenlerini korumayı öğrenmelerinin yaşamsal açıdan önemini vurgulamıştır. Baba 1;

“muhtemelen çocuk yalnız kaldığında, savunmasız olduğunda yanında bi büyüğünün veya onu koruyabilecek birinin olmadığına gerçekleşebilecek şeyler olduğu için onlara mutlaka kendisinin koruması için onların ilk başta öğretilmesini düşündüm” sözleriyle bu düşünceye destek olmuştur. Anne 5 *“çocuk kendini tanıması kendini bildikçe toplumu daha çok biliceğini önemsedim. Yani mutlaka toplumu daha iyi anlar. Çünkü burda istek belirtme çok fazla. Kendi bölgelerini bildikçe aileye bildirme var mesela. Aileye bildirdikçe toplumdaki diğer şeyleri de bildiricektir. Yardım istemesi de artacaktır. Eee kendini tanıdikça dış kendi adını söyleyecektir ve sokaktaki insana kendini tanıtır yardım isteyebilecektir diye düşündüm.”*

sözleriyle kişisel güvenlik becerilerini öğrenmenin çocuğun yaşamına sağlayacağı katkıyı belirtmiştir. Anne 8 ise;

“Özellikle otistik çocuklarda temas çok önemli. Hani bunu ayırt edemiğcek. Anne ya da babanın ya da farklı bir insanın ona farklı şekilde yaklaştığını ben ayırt ediceğni düşünmüyorum yani onun için özellikle bi de büyüdüğü için e cinsel istismara da açık olduğu için özellikle ve özellikle bunun öğretilmesini isterim ben.”

sözleriyle çocuğun karşısındaki bireyin uygun olmayan dokunuşunu ayırt edemeyeceğini ifade etmiştir.

Anne-babaların beşi çocuklarına öncelikli olarak evdeki güvenlik becerilerinin öğretilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Anne-babalar çocukları en çok evde vakit geçirdikleri için çocuğun ev ortamında kimi zaman yalnız kalabileceği için ve evdeki çamaşır suyu, deterjan ya da ilaç gibi kimyasallara maruz kalındığında telafisi çok zor olduğunu düşündükleri için evdeki güvenlik becerilerinin öncelikli olarak öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Anne 1;

“Bi kere bana göre, deterjan, çamaşır suyu, bu tür kimyasalların vücuda girdikten sonra çıkması zor oluyo. Bunlar ben diğer çocuklarda da yani başlarına gelen ailelerde de gördüm, kalıntılar bırakabiliyo hayatının geri, bence birinci derecede bu. Ben bu kimyasallara ee kesinlikle ve ee işte prizdir, baçak, bıçaktır, şeydir, bunların çünkü geriye dönüşümü olmayabilir.” ve “Çünkü yani çamaşır suyu içmiş, hatta zeytin çekirdeğinden boğazı tıkanmış çocuk gördüm ben Hacettepe’de Üniversitesi’nde.”

sözleriyle evdeki güvenlik tehlikelerinin olası sonuçlarını belirtmiştir. Anne 7 de *“Çünkü evde beraber olduğumuz için hani oluyo, bazen benim işim olabiliyo, oğluma tabi sürekli gözüm üstünde ama oldu hani o anda bişey oldu. E bakamadım, mesela deterjandı, çamaşır suyu, bunlar hani olabilir alıp ta dolaptan hani içmek isteyebilir.”* sözleriyle çocuğunun evde yalnız kalabileceği zamanlarda oluşabilecek tehlikeleri ifade etmiştir.

Annelerden biri ise çocuğu toplumsal ortamlardaki güvenlik becerilerine sahip olmadığı ve bu becerileri önemli bulduğu için öncelikli olarak bu becerilerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Anne 10;

“ayırt etmesi gerekiyo havaya uygun giyinmeyi. Yani dışarının soğuk mu sıcak mı, işte mevsimin ne olduğunu tam ayırt edemiyo. Kısa kollu da giydirip sokağa çıkarsanız o kadar etkilenmiyo mesela bu havada. Veya işte parka dediğim gibi gittiğimiz zaman hani sınırları içinde ee çok fazla kalamıyo.”

sözleriyle çocuğunun toplumsal ortamlardaki güvenlik becerilerine henüz sahip olmadığını ve öğrenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Anne-babaların üçü çocuklarına evdeki güvenlik becerilerini kendilerinin öğretebileceğini ve kontrol altına alabileceklerini düşündükleri için 2. ve 4. sıraya koymuşlardır. Anne-babaların ikisi çocuklarının toplumsal ortamlardaki güvenlik becerilerini zamanla öğrenebileceğini ve zaten toplum içinde çocuğunun yanında olduğunu ifade etmiştir. Anne-babaların ikisi sıralama yaparken aslında her bir beceri grubunun çok önemli ve öncelikli olduğunu söylemişlerdir. Anne-babalardan biri de acil durumlardaki güvenlik becerilerine normal gelişim gösteren yetişkinlerin bile sahip olmadıklarını söylemiştir.

3.1.4. Anne-babaların güvenlik becerilerinin öğretileceği yaşa ilişkin görüşleri

Anne-babaların ikisi çocuğuna güvenlik becerilerinin daha erken bir yaşta öğretilmesi gerektiğini ancak şu yaşından itibaren de öğretilbileceğini düşündüklerini aktarırken bir anne-baba çocuğunun şu anki performansını dikkate alarak güvenlik becerileri öğretiminin uygun olmadığını düşündüğünü bildirmiştir. Anne-babaların biri bu becerilerin öğretilmesine ne zaman başlanacağına kendisinin karar veremeyeceğini söylerken, biri ise bu becerilerin öğretilmesine ne zaman başlanacağını çocuğun öğrenme hızına bağlı olduğunu ifade etmiştir. Çocuğu 11 yaşında olan Anne 4 *“Daha da erken olması gerekiyo da bizim çocuklarımız hani geç öğrendikleri için, hani iletişimde de zorluklar yaşadığımız için daha erken öğrenmesi gerekir aslında da”* ve *“Yeni yeni başladı iletişime. Daha güzel öğrenmiye başladı. Ha bundan sonra da öğreniceğine inanıyorum”* sözleriyle güvenlik becerilerinin öğretiminin daha erken yaşta başlaması gerektiğini vurgulamıştır. Anne 10;

“Yani bunu e yani normal konuşma hayatımız başladığından beri başlanılsaydı belki şimdiye kadar yol kat etmiş olcaktık. Ama yani dediğim gibi hala bitakım eksikliklerimiz var. Burdaki sorulan yani anlatılan şeylerin içinde en fazla iki tanesi çocuğuma uyabiliyo. Diğerleri hala yok mesela yedi yaşında olmasına rağmen.”

sözleriyle çocuğu sözel iletişime başladığında güvenlik becerilerinin de öğretimine başlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Anne-babalardan biri her bir güvenlik becerisi grubunun olabilecek en erken yaşta öğretilmesi gerektiğini, ancak bunun çocuğun öğrenme özelliklerine bağlı olduğunu *“Yani bence tabi küçük yaşta öğretilirse daha iyi. Hani çocuğa bi kaç diyebiliriz, bi üç yaşında, bi dört yaşında olabilir. Ama çocuğun tabi şeyine de bağlı o öğrenebilme yeteğine de bağlı... Ama gönül ister ki tabi küçük yaşta...”* sözleriyle ifade ederken erken yaşta öğrenemeyen çocuklar içinse okulöncesi ya da okul döneminde öğretilmesi gerektiğini *“hani öğrenemiyen çocuk için de mesela daha ilerliyen bi beş altı yaşlarında, yedi yaşlarında algısının daha çok açıldığı zamanlarda öğretilbilir tabi bunlar”* ve *“ya keşke anlasa, keşke şey yapsa hepsini birden öğrenebilse ama ee çocuğun durumuyla da alakalı bişey olduğu için yani ne zaman hazırsa o zaman öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum”* sözleriyle belirtmiştir.

Anne-babalar çocuklarına evdeki güvenlik becerilerinin ve toplumsal ortamlardaki güvenlik becerilerinin öğretimine erken çocukluk dönemi veya okulöncesi dönemde başlanması gerektiğini aktarmışlardır. Acil durumlardaki güvenlik becerilerinin ve kişisel güvenlik becerilerinin öğretimine ise erken çocukluk döneminde, okulöncesi dönemde veya okul döneminde başlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Tablo 3.3’te görüşlerin sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Evdeki Güvenlik Becerilerinin Öğretilme Yaşına İlişkin Görüşler: Anne 4 *“Ben çalışan bi anne olsaydım, yani çocuğumu bırakıp gidicektim, beş altı yaş normal. Sürekli yanında olduğum için hani evdeki mesela hasta felan oldum, bi yere gidicem. Yani tedirgin olucam çocuğumu evde bırakıp gittiğim için. Erkenden öğrenmesi çok önemli...”* sözleriyle evdeki güvenlik becerilerinin erken yaşta öğretilmesinin nedenlerinden birini açıklarken, Anne 8 ise *“Hani bi gec gelişim olduğu için bizlerde normal gelişim gösterenlerden daha bile erken olması lazım bunların. Çünkü yani okuduğum kitaplarda ben çoğu ölümlü bebek ölümlerinin evdeki güvenlik nedeniyle çocukların öldüğünü biliyorum. Mesela su dökme, kaynar su dökme, kesme, hap içme...”* sözleriyle ortaya bir başka neden koymuştur.

Tablo 3.3. Çocuğunuza Güvenlik Becerileri Kaç Yaşında Öğretilmeli?

Yanıtlar		N
Evdeki Güvenlik Becerileri	Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)	7 anne
	Okulöncesi dönem (4-6) yaş	4 anne
	Şu an	1 baba
Görüşler Toplamı		11
Kişisel Güvenlik Becerileri	Okulöncesi dönem (4-6 yaş)	5 anne
	Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)	4 anne
	Okul dönemi (7-12 yaş)	1 anne
	Şu an	1 baba
Görüşler Toplamı		11
Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	Okulöncesi dönem (4-6 yaş)	6 anne
	Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)	4 anne
	1-2 yıl sonra	1 baba
Görüşler Toplamı		11
Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	Okulöncesi dönemi (4-6 yaş)	4 anne
	Okul dönemi (7-12 yaş)	4 anne
	Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)	2 anne
	İki-üç yıl sonra	1 baba
Görüşler Toplamı		11

Kişisel Güvenlik Becerilerinin Öğretilme Yaşına İlişkin Görüşler: Anne 3;

“Küçük yaşlar en güzeli, hani üç dört yaşlarından itibaren yani öğrenmesini düşünüyorum yani. Çevremdeki bazı çocuklar gözlemliyorum. Onlar normal gelişim gösteren çocuklar, yani komşumuzun çocukları, kızımın yaşıt akranlar, çok güzel biliyorlar. En azından kendilerini korumasını biliyorlar. Hayır demesini çok güzel biliyorlar. Yani yavaş yavaş da olsa en azından öğreniyorlar çocuklar. Ama ben kızımda bunu göremiyorum.”

sözleriyle kişisel güvenlik becerilerini sergilemede çocuğunun normal gelişim gösteren akranlardan yetersiz olduğunu, bu nedenle erken çocukluk döneminde öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerilerinin Öğretilme Yaşına İlişkin Görüşler: Anne 9 “Yani ne zamanki çocuğum akranlarıyla tam olarak bi ilişkiye girdi. Toplumda nasıl yaşanıldığını öğrendi. Biz en çok anaokul yaşı sırasında biz daha çok bu şeyleri oturtturmaya başladık” sözleriyle toplumsal ortamlardaki güvenlik becerilerinin okulöncesi dönemde öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Acil Durumlardaki Güvenlik Becerilerinin Öğretilme Yaşına İlişkin Görüşler: Anne 3 “Bu biraz daha büyük yaş çocukların daha çok hitap eden bişey. Şu an bizim çocuklara anlatsak da çok anlamacaklar. Yani bu da ilkokulla anaokul, yani altı yedi yaşlarında başlanırsa” sözleriyle acil durumlardaki güvenlik becerilerinin okulöncesi ya da okul çağında başlaması gerektiğini belirtmiştir. Anne 9 ise “O biraz ilkokul seviyesinde özellikle bu yaş okuma yazmayı becerilerin olduğu yani mesela 112’nin ne olduğunu ondan sonra acil durumlarda nereye başvurulacağını. Telefon numaralarını ezbere bilmesi gerek demi bu ilkokul yaşlarında hani bu yaşlarda...” sözleriyle bu becerilerin okul döneminde öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Baba 1 ise çocuğuna evdeki güvenlik becerilerini ve kişisel güvenlik becerilerini öğretimin halihazırdaki yaşında, toplumsal ortamlardaki güvenlik becerilerini ve acil durumlardaki güvenlik becerilerini öğretimin ise gelişimine bağlı olarak birkaç yıl sonra başlayabileceğini aktarmıştır. Baba 1 “Çünkü oğlum şu anda arabanın geldiğinde bile araba geliyo diye bi tepki göstermiyo. Kaldırımdan yürüyoruz ama arabanın geldiğinde bi tepki göstermiyo. Umursamıyo bile arabayı. Yani o konuya daa bayağa bi var diye düşünüyorum” ve “Çocuğum şuanda bunların biçoğuna hazır değil diye düşünüyorum ben” sözleriyle de çocuğunun toplumsal ortamlardaki güvenlik becerilerinin öğretimine hazır olmadığını düşündüğünü açıklamıştır.

3.1.5. Anne-babaların güvenlik becerilerinin öğretileceği ortama ilişkin görüş ve önerileri

Anne-babaların bir kısmı her bir güvenlik becerisinin doğal ortamında öğretilmesinin daha uygun olduğunu belirtirken, bir kısmı ise evde ve/veya okulda öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Annelerden biri ise çocuğun rahat ettiği bir ortamda da

öğretim yapılabileceğini sözlerine eklemiştir. Tablo 3.4'te güvenlik becerilerinin öğretileceği ortama ilişkin görüşlere ve sayısal dağılımlara yer verilmiştir.

Tablo 3.4 Çocuğunuza Güvenlik Becerileri Öğretimi Nerede Yapılmalı?

Yanıtlar	N
Becerinin sergileneceği doğal ortamda öğretilmeli	5 anne/1 baba
Evde ve okulda öğretilmeli	4 anne
Evde öğretilmeli	1 anne
Okulda öğretilmeli	1 anne
Çocuğun rahat ettiği ortamda öğretilmeli	1 anne
Görüşler Toplamı	13

Anne-babaların altısı doğal ortamların esas yaşam alanı olması, becerinin doğal ortamda da sergilenmesinin edinimi pekiştirmesi, güvenlik becerilerinin akademik beceriler olmaması, çocuklarının güvenlik becerilerini farklı ortam ve durumlarda genellemelerine ve kalıcılığına katkı sağlaması ve becerinin yapılandırılmış ortamda kalmaması için her bir güvenlik becerisinin sergileneceği doğal ortamda öğretilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Anne 3;

“Çünkü hep yaşicamız yerler doğal ortamlar. Her ne kadar burada öğretsek de belki o burda kalcak. Yani okul çerçevesinde kalcak. Hani ee kalıplaştırıp ta onu bu şekilde sunarsak belki o burda, buraya has bişey olacak. Hani doğal ortamlar ne kadar doğal ortamda pekiştirirse çocuk davranışını belki daha iyi olduğunu düşünüyorum.”

sözleriyle becerinin doğal ortamında öğretilmesinin edinim ve genellemeye katkı sağlayacağını vurgulamıştır. Anne 9 ise *“Yaşıyarak görmesi lazım. Hani okuyoruz, öğretirsin çocuğa hani şey olur ama o yaşayıp görmediği sürece orda kalıcı olmuyo. Ben yani biz kendi çocuğumuzdan diyelim bizim en büyük deneyimiz bu. Biz daha çok ona yaşatmayı çalışıyoruz”* sözleriyle doğal ortamda öğretimin becerinin kalıcılığına olan katkısını dile getirmiştir. Anne 10 ise;

“Aslında çünkü bu bi ders değil. Ortamında uygun yani gidilmesi gereken yerlerde mesela. Park toplumdaki güvenlik becerileri, bunu parkta veya sokakta işte karşıdan karşıya geçerken, yani bu tarz şeylerde öğretilmesi

gerekiyo. Bu bi ders diğil ki yani eline alcaz kitabı işte şu şöyle şu şöyle diye anlatamıcaz yani. Bunu yani ortamında görmesi lazım çocukların.”

sözleriyle güvenlik becerilerinin akademik beceriler olmadığını bu nedenle doğal ortamlarında öğretilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Anne-babaların dördü eğitimin ailede başlayıp okulda da öğretime devam edilmesi, güvenlik becerilerini öğretebilecek bireylerin (örn., anne, baba, öğretmen) bu ortamlarda bulunması, çocukların vakitlerinin çoğunu okul ve evde geçirmeleri, okul ortamlarından daha verimli bilgi sağlanması ve her iki ortamın genelleme için uygun olması gerekçeleriyle güvenlik becerilerinin evde ve okulda öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Anne 1;

“Bu mesela okullarda şey var anaokullarında trafik kurallarını öğretmek için böyle bi trafik levhaları konulmuş, yaya geçitleri yapılmış okullarda öğretilsin diye, ha biz napıcaz anne baba olarak mesela karşıdan karşıya geçerken önce sağa sonra sola tekrar sağa, evet biz bu kadarını öğretileriz. Geri kalanını da okulda öğretmen bunu görsel olarak trafik kurallarını öğretebilir”

sözleriyle edinim aşamasında evdeki bireylerle ve okuldaki bireylerin işbirliği yapmaları gerektiğini vurgulamıştır. Anne 8 de *“Çünkü bizim çocukların, hani otistik çocukların daha çok genellemeye sorunları var. Evde çok rahat yapabiliyo, mesela ben deseydim ki evde çalışalım, evde çok güzel yapacaktı ama belki okula gittiğimiz zaman bunu yapmak istemicekti. Hani genelleme açısından da”* sözleriyle ev ve okulun genelleme aşamasındaki önemine vurgu yapmıştır.

Anne-babaların biri çocuğu vaktinin çoğunu okulda geçirdiği için güvenlik becerilerinin okulda öğretilmesi gerektiğini ifade ederken, bir anne-baba ise çocuğu sürekli kendisiyle evde olduğu için evde öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yanıtlarını ev, okul veya ev ve okul olarak veren altı anne-babaya her bir becerinin yerinde öğretimiyle ilgili ne düşündükleri sorulduğunda, güvenlik becerilerinin sergileneceği ortamlarda öğretiminin de uygun olduğunu ve daha etkili öğretim olacağını ifade etmişlerdir.

3.1.6. Anne-babaların güvenlik becerilerini öğretecek bireylere ilişkin görüş ve önerileri

Anne-babalar OSB olan çocuklarına güvenlik becerilerinin öğretimini anne, baba, öğretmenler ve akraba gibi yakın çevrelerinde bulunan bireylerin yapabileceğini aktarmışlardır. Tablo 3.5'te güvenlik becerilerini öğretebilecek bireylere ilişkin görüşlere ve sayısal dağılımlara yer verilmiştir.

Tablo 3.5 Çocuğunuza Güvenlik Becerilerinin Öğretimi Kim Tarafından Yapılmalı?

Yanıtlar	N
Çocuğun yaşamındaki herkes (anne, baba, kardeş, bakıcı, yakın çevre, eş dost, öğretmen)	4 anne
Aile ve öğretmen	2 anne
Aile başlamalı, öğretmen destek olmalı	2 anne
Öğretmen/uzman	1 anne/1 baba
Öğretmen başlamalı, aile devam etmeli	1 anne
Görüşler Toplamı	11

Anne-babaların dördü her zaman çocuklarının yanında olamayacakları için, yetişkinlerin güvenlik becerilerini öğretebileceğini düşündükleri için ve bakıcı, öğretmen ve akraba gibi yakın çevredeki bireyler öğretim sürecine destek olabilecekleri için güvenlik becerilerini anne, baba, kardeş, bakıcı, öğretmen, akraba ve eş dost gibi yakın çevredeki bireylerin öğretebileceğini ifade etmişlerdir. Anne 3;

“Çünkü ilk başta hayatlarında ilk öncelik biziz, hep biz varız. Yani ilk başta anne olarak ben varım yanında, ee en çok o ortamlarda bulunduğu zaman ben varım yanında. Hani benlen beraber, onlar da destek kuvvet olarak. Hani ben öğreteyim, arkamdan da destek versinler diye düşünüyorum.”

sözleriyle öncelikle anne-babanın öğretime başlayıp yakın çevredeki diğer bireylerin de destek olması gerektiğini belirtmiştir. Anne 7 ise;

“Çünkü bi tek bizimle değil çocuğumuz. Şimdi tamam e sürekli benimle beraber. Evde beraberiz ama okula gidiyo, e spora gidiyo, ondan sonra işte rehabilitasyon merkezine gidiyo eğitim alabilmek için, özel eğitim derslerine

gidiyo. Yani bunların ee hem e benim üslenmem, yani ailenin üslenmesi, hem de etrafımızda kim ilgileniyosa, kimler hani bişeyler öğretmeye çalışıyosa onların da öğrenip ee mesela o şekilde de çalışılabilir”

sözleriyle çocuğunun günlük yaşamında karşılaştığı bireyler tarafından bu becerilerin öğretilmesinin uygun olduğunu ifade etmiştir.

Anne-babaların ikisi çocuklarına güvenlik becerilerinin öğretimini aile bireyleri ve öğretmenin yapması gerektiğini düşünürken, iki anne-baba ise çocukların bu becerileri bağımsız öğrenemeyeceklerini, öğretim sürecinin planlama gerektirdiğini ve çocukların becerileri anne, baba ve öğretmenleriyle birlikte daha hızlı öğrendiklerini aktarmışlardır. Anne 8 “...planlı programlı bi şey olucağa için hani o kapasitede olmayacağı için, bi kurgu düzenleneceği için, bir senaryo yazılacak çünkü o senaryoda oynayan insanlar olacak anne ya da öğretmeni bence onun için gerekli yani” sözleriyle öğretim sürecinin planlanması gerektiğini belirtirken, Anne 9 da;

“Daha çok zaman kimle geçiriyosa. Özellikle anneyle mi geçiriyos? Annenin daha çok ona öğretmesi lazım. Çünkü kime daha çok çocuk yakınsa ondan daha çok şey kapıyo. Hani şimdi artık okul çağındaki bi çocuğun öğretmeninden ilk başta alıyo. Onu evde anne uyguluyo. O çocuk ta onu görüyo.”

sözleriyle çocuğunun becerileri yakınındaki bireylerle daha hızlı öğrendiğini ifade etmiştir.

Anne-babaların ikisi çocuğun ilk gördüğü bireylerin annesi ve babası olması, çocuğun yaşadığı alandaki tehlikeleri öğrenmesinin öncelikli olması ve annenin evde daha fazla tekrar yapabilmesi gerekçeleriyle öncelikli olarak ailenin bu becerileri öğretmesi ve öğretmenin öğretim sürecine destek olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Güvenlik becerilerini önce öğretmenin daha sonra ailenin öğretmesi gerektiğini Anne 10;

“Eee benim çocuğum önce öğretmenin başlaması gerekiyo ona bişey öğretirken. Yani hani sizler birkaç beceriyi yani bişeyi öğretti öğrettikten sonra arkasını günlük hayatta uygulayabiliyo. Veya bizlerden de destek alabiliyo. Ama önce bizimle başlamayı pek isteyen bi çocuk değil. Yani her

şeyimi ben öğretmenlerimle yapıyorum, onlarla devam edicem, ondan sonra size yönelişim diyo anne babaya.”

sözleriyle öğretim sürecine önce öğretmenin başlayıp, daha sonra anne babanın devam etmesinin çocuğu için daha etkili olduğunu ifade etmiştir.

Anne-babaların ikisi güvenlik becerileri konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları, öğretmen ve uzmanların daha otoriter, daha bilgili olmaları ve daha etkili öğretilmeleri nedenleriyle bu becerileri çocuklarına öğretmen ve uzmanların öğretmesi gerektiğini aktarmışlardır. Baba 1 *“Birincisi bizim bu konu için yeterli bilgimiz yok, yani en azından benim yok. Ee ondan sonra öğretim teknikleri var. Mesela çocuk otorite olarak kabul ettiği öğretmenleri var. Onların dediği her şeyi harfiyen yapıyor. Benimkini yapmıyor. Çünkü ben babayım”* sözleriyle öğretmenlerin çocuğuna becerileri öğretilmede daha etkili olduğunu vurgulamıştır.

3.1.7. Anne-babaların güvenlik becerilerine BEP’lerde yer verilmesine ilişkin görüşleri

Anne-babaların tümü çocuklarının BEP’lerinde güvenlik becerilerine yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Baba 1 çocuğunun BEP’inde güvenlik becerilerine yer verilmesinin bu becerilerin öğretilmesine hazır olup olmamasıyla ilişkili olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Şimdi tabi ki bu eğitimi almasını isterim ama oğlum hazır değilse yapıcak bişey yok. Tabi eklenebilir ama şimdi şöyle söyliyim bi duvarı kurşun kalemle kazımak gibi bi işe girmektense yeterli aletin gelip o duvarı daha iyi kazımak daha iyi olur diye düşünüyorum. Oğlum hazır değilse şu anda onunla uğraşmak zaman kaybı olur. Boşa emek olur. Ama hazırsa zaten ona onlar karar vericektir”.

Anne 7;

“Hani bu rehberlik araştırma enstitüsüne gidiyoruz. İşte bi bakıyorum mesela, ne becerileri, işte şunu şunu öğretilcek, bu bu. E bakıyorum tamam eşleme öğretilcek. Oğlumda var mesela. Aslında vakit kaybı. Ama bunun kesinlikle eklenmesi gerekiyo bence. Çünkü hayatı boyunca e güvenliği ee

söz konusu olduğu için çok önemli. Ama bu maalesef yok. Bence bunun da eklenip oo u raporuna, işte çocuğun şeyine güvenlik becerileri çalışılacak diye bu maddeler konulabilir.”

sözleriyle Rehberlik Araştırma Merkezleri tarafından verilen eğitim raporlarında güvenlik becerilerinin yer almadığını dile getirmiştir. Anne 10 da çocuğunun güvenlik becerileriyle ilgili performansını;

“Yani bi gün başımıza bişey geldiği zaman onu nasıl karşılayabilecek. Herkes kaçarken o nasıl davranacak. Bilemiyo çünkü o anda. Veya o anda biz de yanında olmayabiliriz, en yakınları. Tek başına da kalabilir. Dediğiniz gibi öyle bir durumda kaybolduğunda veya dediğim gibi bi yangın çıktığında bahsettiğiniz şeyde. Veya bi deprem anında eviniz nerdeydi, annen baban nerdeydi, kimdi diyebi diyebilmeli yani. Bunların hiçbirini diyemicek durumda.”

sözleriyle ortaya koymuş ve çocuğunun BEP’inde güvenlik becerilerine yer verilmesi gerekliliğini aktarmıştır.

Anne-babalar güvenlik becerilerinin oldukça önemli beceriler olması, çocuklarının tehlikeden uzak durma, tehlikeyi ayırt etme gibi becerilere sahip olamamaları ve bu becerilerin yaşamsal açıdan da önemli beceriler olması nedenleriyle çocuklarının BEP’lerde bu becerilere yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Tablo 3.6’da güvenlik becerilerine BEP’lerde yer verilmesinin gerekçelerine ve sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Anne 1 *“Kendini korumayı öğrenecek. Kendi, yani biz sürekli yanında olamayız veya kardeşleri veya başka biri yanında olamaz. Kesinlikle kendini kötü şeylerden, etmenlerden korumayı öğrenecek. Bu çok önemli”* sözleriyle güvenlik becerilerine BEP’lerde yer verilmesinin bireyin kendini korumayı öğrenmesine katkı sağlayacağını anlatmıştır. Anne 6 *“Ay çünkü çocuk bilmiyo. Hani bizim çocuklarımız hani otizmli mesela. Hiç kesinlikle vurulduğu zaman bana vuruldu mu, bazen gülebiliyo da. Hani anlayamıyo. O yüzden öğretilse hani bu kötü bişey, bunu yapmaması gerekiyordu falan diye öğretilmesi iyi olur”* sözleriyle çocukların tehlikeli durumu bilmediklerini dile getirmiştir. Anne 7 de;

“Yani ayırt etme yok dediğim gibi. İyiyi kötüyü bilmiyo. Sen ne kadara kadar yanında olucaksın. Gönül ister ki sürekli beraber olalım. Ama tabi ki de hani ilerdeki zamanlarda büyücek, işte yaşı büyücek, delikanlı olacak. Şimdi küçükken tamam bazı şeyler ben şey yapabiliyorum. Ama büyüdüğü zamanlarda e daha zor olacak benim için”

sözleriyle çocuğunun tehlikeli durumları ayırt edemediğini ve bu nedenle ileride yaşamlarının zorlaşabileceğini ifade etmiştir.

Tablo 3.6 Çocuğunuzun BEP’inde Güvenlik Becerilerine Neden Yer Verilmeli?

Yanıtlar	N
En önemli beceriler olması	3 anne
Tehlikeden uzak durmayı bilmemeleri	3 anne
Yaşamsal açıdan önemli beceriler olmaları	2 anne
Çocuğun bağımsızlığına katkı sağlaması	2 anne
Anne-babanın her zaman yanlarında olmayacak olmaları	2 anne
Çocuğun kendisini korumayı öğrenmesine katkı sağlaması	1 anne
Çocuğun doğru davranışları öğrenmesine katkı sağlaması	1 anne
Annenin öğrettiği güvenlik becerilerini desteklemesi	1 anne
Okulda rahatlıkla öğretilecek beceriler olması	1 anne
Çocuğa özgüven kazandırması	1 anne
Görüşler Toplamı	17

3.1.8. Anne-babaların çocuklarının BEP’lerindeki güvenlik becerilerine ilişkin bilgileri

Anne-babaların sekizi çocuklarının BEP’lerinde bir güvenlik becerisine yer verilmediğini, üçü ise bu konuda bir bilgileri olmadığını ifade etmişlerdir. Çocuğunun BEP’inde bir güvenlik becerisine yer verilip verilmediği ile ilgili bilgisi olmadığını Anne 1 *“Ama mutlaka vardır, tabi ki yani makası nasıl kullanacağı öğretiliyo, kendine zarar vermediği için, ee mesela “düşersin, hayır” oturmayı öğretiyolar. Ama ne biliyim yani, şu anda düşününce aklıma gelmiyo, ama mutlaka vardır”* sözleriyle dile getirmiştir. Çocuğunun BEP’inde güvenlik becerisi olmadığını söyleyen Anne 8 de

“öğretmenimiz bu sene bisiklete binme becerisi çalışıyo. Sadece bu yıl o da. Özellikle oğlunuz için aldım dedi. Hani öğrenmesini istiyorum dedi. Hani o şekilde tabi güvenliği de belki öğretecek içinde” sözleriyle güvenlik becerilerinin okullarda belki de çalışıldığını ama haberdar olmadıklarını ifade etmişlerdir.

3.1.9. Anne-babaların çocuklarının öğretmenine BEP’te güvenlik becerisine yer vermeyi teklif etmelerine ilişkin deneyimleri

Anne-babaların 10’u çocuklarının öğretmenlerine BEP’te bir güvenlik becerisine yer vermeyi teklif etmediklerini, biri ise tam olarak teklif etmediğini ancak bir güvenlik becerisini öğretmek için öğretmenden yardım istediğini ifade etmiştir.

Bu konuya ilişkin olarak *“Yok. Çünkü o eğitim konusunu onlara bıraktım ben. Yani iş onların işi. Bu işi bilen onlar. O yüzden işlerine çok fazla karışmıyorum”* (Baba 1), *“Pek sormak da aklıma gelmedi açıkçası. Çünkü bizim derdimiz önce konuşmak olduğu için”* (Anne 1), *“Doğruyu söylemek gerekirse teklif etmedim ama dediğim gibi yani aslında hep bizim aklımızda onlar”* (Anne 7), *“Sorulmadı biz de teklif etmedik”* (Anne 8), *“Bu konu ilk defa sizinle açıldı”* (Anne 9) ve *“Şimdiye kadar inanın bizim de aklımıza gelmedi”* (Anne 10) anne-babaların verdiği yanıtlardan örneklerdir.

Anne 3;

“Ee kendileri çünkü gördüler olayı kendileri de biliyorlar yaşadılar. Hani kızımı da benden az çok daha iyi tanıyorlar. Ee zaten o ortamda bulunmak istemedi benim kızım. Bir davranış gördüğü an, ya uygunsuz kendine uygun olmayan bir davranış gördüğü an o ortamda durmak istemiyo, tepkisini de koyuyo. Hani ee ağlayarak şey yaparak o ortama girmek istemiyo kendini koruyamasa da”

sözleriyle arkadaşlarının fiziksel saldırısından kendini koruyamayan çocuğunun öğretim yapılmadan verdiği tepkiyi anlatarak neden BEP’te bir güvenlik becerisine yer verilmesini teklif etmediğini anlatmıştır. Anne 5 ise *“Eee şu an güvenli bir ortamda olduğunu düşündüğüm için etmedim. Ama tabi okuldan çıktıktan sonra topluma karıştıkça bu işin önemi daha çok artacaktır. Biraz daha hani o temel bilgileri aldıktan*

sonra teklif edebilirim yani” sözleriyle çocuğunun bulunduğu ortamda güvenlik becerilerine gereksinim duymadığı için teklif etmediğini ifade etmiştir.

Çocuğu sokak kapısını açarak evden kaçan ve kısa bir süre sonra çocuğunu bulan Anne 2 öğretmeninden bu konuda yardım istediğini şu sözlerle anlatmıştır; *“Bu durumu öğretmene iletmişim. Başımıza böyle böyle bişey geldi, nasıl, neler yapabilirim? Bana yardımcı olursunuz diye. Öğretmenine başlanmadı, hani durumu ilettilim. Şu anda zaten kapıyı kitlediğimi söyledim. Daha dikkatli olmamı söyledi. Ama hep de böyle tedirginim çok aşırı derecede.”*

3.1.10. Anne-babaların çocuklarına güvenlik becerisi öğretmeye ilişkin deneyimleri

Anne-babaların altısı çocuklarına bazı güvenlik becerilerini öğrettiklerini, dördü hiçbir güvenlik becerisini öğretmediklerini söylerken, biri ise bunun cevabını bilmediğini ifade etmiştir. Anne-babaların ikisi çocukların bu becerileri günlük yaşamda karşlarına çıkan bir tehlike anında yaşayarak öğrenebileceğini düşündüklerini, ikisi sadece güvenlik önlemi aldıklarını, ikisi çocuğuna halihazırda öğretmeye çalıştığı bir güvenlik becerisi olduğunu, biri ise bu zamana kadar çocuğuna sadece “yapma, elleme” gibi uyarılarda bulunduğunu söylemiştir. Baba 1;

“Öyle bilinçli bi şekilde değil de mesela ütü. Evde ütü yapılırken ütüyü merak ediyö, ütü yapmak istiyo. Sıcak, dokunma bak falan o tip şeyler yaptım ama bu bi eğitim midir, yoksa benim içgüdüsel olarak onu korumaya çalışmam mıdır artık onu bilemicem. Ya da bıçak aldığında hayır Ercan bıçağı alma bak elini keser falan şeyde ona bıçağı nasıl kullandığını öğretmek gibi. Bu normal bi beceri öğretmek midir yoksa bıçağı tersten tutup elini kesmemesi için bi güvenlik tedbiri midir bilmiyorum”

sözleriyle güvenlik becerisi öğretimi ile önlem almayı ayırt edemediğini ifade etmiştir. Anne 4 ise;

“Hayır yapmadım. Çünkü oğlumun o mesela ilaçlardan uzak durur. Çamaşır suyudur, deterjandır uzak durur. Pek dikkatini çekmedi. Ben de şey yapmadım yani sürekli mesela dolabı açıp ta şuruplardan içse, ilaçlardan

içse ben görmeden, çamaşır suyuyla oynasa hani bi güvenlik önlemi almayı düşünürüm ama yaşamadığım için yapmadık.”

sözleriyle çocuğunun tehlike yaratacak nesnelere zaten uzak durduğunu, dolayısıyla öğretimi yapmaya gerek duymadığını ifade etmiştir.

Anne-Babaların Çocuklarına Öğrettikleri Güvenlik Becerilerine İlişkin Görüşleri: Çocuklarına güvenlik becerisi öğretimi yaptığını söyleyen annelere hangi güvenlik becerilerini öğrettikleri sorulmuştur. Tablo 3.7’de annelerin bu soruya yanıtlarına ve sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.7. Annelerin Çocuklarına Öğrettikleri Güvenlik Becerileri

Yanıtlar	N
Fırın, ocak gibi sıcak nesnelere uzak durma	3 anne
Makas kullanma	2 anne
Elektrik prizinden uzak durma	2 anne
Deterjanlardan uzak durma	2 anne
Bıçak gibi kesici aletlerden uzak durma	2 anne
Fiziksel şiddete karşılık verme	2 anne
Mutfak lavabosundan uzak durma	1 anne
Arabada uygun şekilde gitme	1 anne
Bıçağı uygun kullanma	1 baba
Görüşler Toplamı	16

Annelere bu güvenlik becerilerini nasıl öğrettikleri sorulduğunda ikisi sözel olarak anlattığını, ikisi kendisini taklit etmesini istediğini ve ikisi günlük yaşamda karşısına çıkan anlık fırsatla öğrettiğini ifade etmiştir. Anne 1 *“Mesela ben şimdi arabayla her gün kullanıyorum, biniyor, getiriyorum falan. Camları açmaması gerektiğini ona öğrettim, sürekli anlattım. İlk zamanlar yapıyordu ama artık kesinlikle camları da açmıyo, kapılarla da oynamıyo.”* sözleriyle güvenlik becerilerini anlatarak öğrettiğini, Anne 2;

“Makası gözüne, yüzüne bile girebilecek durumda davranıyordu. Önce biz onu kesmeden önce eşimle yanlış mı yaptık bilmiyorum ama bantladık kenarlarını, hani zarar vermeyelim diye. Daha sonra aynı makası ama bantlamamış hali bendeydi. Ben kesme işaretini, yani taklit etmesini istedim

açıkçası. Beni gördükten sonra biz bantı söktük. Ondan sonra kesmeye başladı. Başta zaten tutamadı. Tutmasını yardımcı olduk.”

sözleriyle taklit etmeyi sağlayarak öğrettiğini söylemiştir. Anne 3 de;

“evdeki özellikle mutfakta bıçağa çok rahatlıkla ulaşabildiği yerde. Onun zararlı olduğunu öğrettik. Ee kendi üzerimde gösterdim. Yani salata doğrarken elimi kestim ve gördü keserken. Dedim bak böyle oldu, acıdı, kanyo, aynısı senin de olabilir. Yani dokunmuyosun bıçağa zarar gelebilir diye. Bıçağa da dokunmuyoruz şu an.”

sözleriyle günlük yaşamda karşılıklarına çıkan anlık fırsatları değerlendirdiğini ifade etmiştir.

Annelere güvenlik becerilerinin öğretimi sırasında neleri kolaylıkla ve/veya zorlukla uyguladıkları sorulmuştur. Annelerin ikisi sözel yönerge kullandıklarında bu becerileri öğretmekte zorlandıklarını, ancak çocukları tehlikeli durumu deneyimlediklerinde kolaylıkla öğrendiklerini aktarmışlardır. Annelerin biri güvenlik becerilerinden birini öğretmekte zorlandığını, biri ise öğretim sırasında nesneyi ağızına almasına engel olmadığını ifade etmiştir. Anne 3;

“Tabi zorlandık yani çünkü alıcı dili ne kadar iyi olsa da ee bazen anlayamıyo, kavrayamıyo olayı, eee yapma, etme, zararlı dememize rağmen ee dediğim gibi yaşamadan öğrenemedi. İlk başta yaşadı. Yani oranın zararlı olduğunu gördü ve öylelikle ama anlatarak, sözel ifadeler kullanarak kesinlikle yani bunu aşamadık. Ama ilk başta bi şeyleri gördü ve ondan sonra ee daha çabuk öğrendi.”

sözleriyle çocuğunun bazı güvenlik tehlikelerini yaşadıkten sonra, tehlikeli durumlardan uzak durmayı öğrendiğini vurgulamıştır.

Anne-Babaların Güvenlik Becerilerini Öğretirken İhtiyaç Duyabilecekleri Bilgi ve Becerilere İlişkin Görüşleri: Anne-babaların her birine çocuklarına bir güvenlik becerisi öğretirken gereksinim duyabilecekleri bilgi becerilerin neler olduğu sorulmuştur. Anne-babalar güvenlik becerilerini öğretme konusunda bilinçli ve yeterli olmadıklarını, bu becerileri çocuklarına nasıl öğreteceklerini bilemediklerini ve öğretmenlerinin veya

uzmanların desteğine ihtiyaç duyabileceklerini aktarmışlardır. Tablo 3.8’de anne-babaların bu soruya verdikleri yanıtlara ve sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.8. Çocuğunuza Güvenlik Becerisi Öğretirken Ne Tür Bilgi ve Becerilere İhtiyacınız Olabilir?

Yanıtlar	N
Öğretmen, uzman desteğine	6 anne/1 baba
Nasıl öğretileceği ile ilgili bilgiye	5 anne
Özel eğitim bilgi veya yöntemlerine	2 anne
Temel güvenlik bilgilerine	2 anne
Becerinin beceri analizine	1 anne
Öğretim sırasında çocuğumla nasıl iletişim kuracağım bilgisine	1 anne
Görüşler Toplamı	18

Anne 2 *“Bilmiyorum tabi ki destek almam gerekir öğretmenden destek almam. Yani doğru metodları öğretmenlerimizden öğrenebilirim tabi ki ben de çocuğuma daha faydalı olabilirim. Açıkçası onlardan öğrenicem ki yöntemleri falan ona göre çocuğumun üzerinde uygulicam”* sözleriyle öğretim süreci başlamadan öğretmenlerden destek alınması gerektiğini vurgulamıştır. Anne 8;

“öğretmenin mutlaka şeyini alırım duygu ve düşüncelerini. Ya da şey derim, beceri analizini birlikte çıkarmamızı. Ya da mesela öğretim sırasında nerede hata yapıyorum? Beni izlemesini ya da videoya çekmesini isterim. Hani nerede, mutlaka bi yerde bi hata yapıyorumdur, o olmuyordur. Onu gözlemlemesini isterim mesela öğretim sırasında.”

sözleriyle öğretim sürecinde de öğretmenlerden destek alınması gerektiğini ifade etmiştir. Bu düşüncelere ek olarak Anne 9 da;

“Çocuğumla gireceğim iletişim yani biz tamam normal eee günlük yaşamımızda hani konuşma şeklinde onları şey yapıyoruz ama sizin gibi hani hocalardan ee daha ee planlı programlı bişey alırsak bizim için daha iyi olur. Hani biz kendi normal anne baba yetiştiriyoruz, o şekilde yetiştiriyoruz. Ama tabi bi uzman insandan almak bizim için daha iyi olur.”

ve “Tabi uzmanda aynı şekilde diyom uzmandan bilgi almamız bizim kendi tecrübelerimizi pekiştirirsek bizim için daha iyi olur.” sözleriyle öğretim sürecinde çocuğuyla kuracağı iletişim biçimine ilişkin bilgi ve becerilere gereksinim duyabileceğini ifade etmiştir.

Anne 6 ise;

“Yaa mesela nasıl yapmamız gerekir? İşte hani ben oğlum bebekken çok merak ediyodum şeyleri hani bazen çocuklar yabancı cisim yutabiliyorlar falan filan. Hep internetten araştırdım. Ama bunun şeyi yok nasıl bi eğitim verebileceğim diye internette yok. Mesela kendimin yapabileceği şeyler var ama o yok. Çocuğa nasıl öğreteceğim?”

sözleriyle alınacak önlemlere ilişkin bilgi elde edebildiğini fakat güvenlik becerilerini nasıl öğreteceğine ilişkin bilgiye ulaşamadığını ifade etmiştir.

3.2. Öğretmenlerden Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Merkezi’nde ve Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Uygulama Birimi’nde görev yapan öğretmenlerin OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin görüş ve önerileri ortaya konulmuştur. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmaktadır;

1. “Güvenlik becerileri” deyince öğretmenlerin akıllarına neler gelmektedir?
2. Öğretmenlerin OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimi ile ilgili görüş ve önerileri nelerdir?
3. Öğretmenlerin OSB olan bireylere öncelikli olarak öğretilmesi gereken güvenlik becerisi grubu ile ilgili görüşleri nelerdir?
  - a. Neden bu beceri grubu öncelikli olarak öğretilmelidir?
4. Öğretmenlerin OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretileceği yaş ile ilgili görüşleri nelerdir?
  - a. Evdeki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
  - b. Toplumdaki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?

- c. Acil durumlardaki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
  - d. Kişisel güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
5. Öğretmenlerin OSB olan bireylere güvenlik becerileri öğretiminin yapılacağı ortam/ortamlara ilgili görüş ve önerileri nelerdir?
    - a. Öğretmenlerin her bir becerinin yerinde öğretimine ilişkin görüşleri nelerdir?
  6. Öğretmenlerin OSB olan bireylere güvenlik becerileri öğretimini yapacak kişi / kişilerle ilgili görüş ve önerileri nelerdir?
  7. Öğretmenlerin OSB olan bireylerin bireyselleştirilmiş eğitim programlarında güvenlik becerilerine yer verilmesi ile ilgili görüşleri nelerdir?
  8. Öğretmenlerin OSB olan öğrencilerinin BEP'lerinde güvenlik becerisine yer vermeye ilişkin deneyimleri nelerdir?
  9. Öğretmenlerin ailelere çocuklarının BEP'lerinde bir güvenlik becerisine yer verilmesini teklif etme ile ilgili deneyimleri nelerdir?
  10. Öğretmenlerin OSB olan öğrencilerine bir güvenlik becerisi öğretme ile ilgili deneyimleri nelerdir?
    - a. Cevabınız evetse, hangi güvenlik becerisinin öğretimini yaptınız?
      - Öğretimini yaptığınız güvenlik becerisini nasıl öğrettiniz?
      - En kolaylıkla neleri yaptınız?
      - En çok neleri yaparken zorlandınız?
    - b. Cevabınız hayırsa sizce çocuğunuza bir güvenlik becerisi öğretirken ne tür bilgi ve becerilere ihtiyacınız olabilir?
  11. Öğretmenlerin ailelerin güvenlik becerilerinin önemi ve öğretimine ilişkin bilgi düzeyleriyle ilgili görüş ve önerileri nelerdir?

12. Öğretmenlerin güvenlik becerileri öğretimi sırasında kullanılacak yöntemlerle ilgili görüş ve önerileri nelerdir?

3.2.1. Öğretmenlerin güvenlik becerilerine ilişkin görüşleri

Öğretmenlerin 12'si güvenlik becerilerini kendi kelimeleriyle tanımlamışlardır. Öğretmenler güvenlik becerilerini, "*çocuğun kendisini zararlı durumlardan korumasını sağlayacak beceriler*" olarak açıklamışlardır. Öğretmenlerin tanım veya açıklamalarının ardından araştırmacı güvenlik becerilerini "*Bireyin fiziksel ya da psikolojik bir tehlike ile karşılaştığında sergilemesi gereken beceriler yelpazesidir*" diyerek tanımlamıştır.

Öğretmenlerin güvenlik becerilerine ilişkin tanımlamaları ve açıklamaları şöyledir;

Öğretmen 6 "*Çocuğun eee ve eğitmeninin zarar görmemesi için alınabilecek tedbirler ve çocuğa öğretilicek beceriler.*"

Öğretmen 8 "*Çocukların ee bedensel açıdan öncelikli e olarak dikkat etmesi gereken e güvenlik durumları aklıma geliyo. Ee yaralanmalar, kazalar trafik durumunda uymaları gerektiği durumlar, daha sonra cinsel açıdan güvenlik kendi bedenleri açısından güvenlik.*"

Öğretmen 13 "*Çocuğun kendisine zarar verebileceği ortamlardaki bi takım cihazları kullanmayı ya da günlük yaşantılarda hepimizin başına gelebilecek eee basit kazaları önleyebilecek becerilerin öğretimi.*"

Öğretmen 15 "*Çocukların güvenle hareket edebildikleri alanlar, tehlikeden uzak, yaşamsal bitakım sıkıntılarının olmadığı, çocuklara zarar gelicek bitakım şeylerin olmadığı şeyler olarak düşünüyorum.*"

Öğretmenlerin altısı güvenlik becerilerine ocaktan uzak durma, beşi camdan veya balkondan sarkmadan durma, beşi trafik kurallarını kullanma, dördü bıçak gibi kesici ve delici aletlerden uzak durma, üçü merdivenden dikkatli inme ve çıkma, ikisi prizlerden

uzak durma, ikisi cinsel istismardan korunma ve ikisi kalem gibi sivri uçlu cisimleri uygun biçimde kullanma becerilerini örnek olarak vermişlerdir. Diğer örnekler ise; elektrik veya doğal gazdan kaynaklanan kazaları önleme, bir yerden bir yere bağımsız gitme, tehlikeli durumu ayırt etme, elektrikli cihazları uygun kullanma, yabancılarla belirli sınırlar içinde konuşma, yabancı birinin yönelttiği teklifi reddetme ve parkta düşmeden oynama becerileridir. Öğretmen 11 *“Hani otistikler deyince biraz daha farklı aslında. Onları yalnız bırakmak zaten çok mümkün olmadığı için. Sürekli yanlarında birine ihtiyaç var.”* sözleriyle OSB’li çocukların güvenlik tehlikeleriyle karşılaşma riskinin daha az olduğunu ifade ederken buna karşın Öğretmen 13 *“Ya ben otistik çocuklarla çalışıyorum. Engelli çocukların kendini koruyamaması, hani dışarıdan gelecek ee zararlara karşı insanlara karşı, kimin iyi bir insan olduğuna, kimin kötü bir insan olduğunu bilecekleri için önemli bir beceri alanı olduğunu düşünüyorum”* sözleriyle OSB olan veya diğer yetersizliği olan çocukların güvenlik becerilerine sahip olmadığını aktarmıştır. Öğretmen 12 ise;

“Bunu yaparsan böyle olur senin sıkıntı yaşarsın dediğin zaman tepki vermeyen çocuklarla karşı karşıyayız. Ama şöyle bir durum da var. Bazı çocuklarımız da etkilenme derecesine bağlı olarak e bu sorunu aşabiliyoruz. Bazı çocuklarımız bunun farkında ama. Özellikle de bu dil konusu. İfade edememe sorunundan dolayı da sıkıntıları var. Genel olarak güvenliklerini de en üst seviyede biz sağlamaya çalışıyoruz.”

sözleriyle OSB’li çocukların güvenlik becerilerini kullanmalarının etkilenme derecesi ve dil becerileriyle ilişkili olduğunu ifade etmiştir.

3.2.2. Öğretmenlerin güvenlik becerilerinin öğretimiyle ilgili görüş ve önerileri

Öğretmenler OSB olan çocuklara güvenlik becerilerinin öğretiminin gerekli olduğunu ve bu becerilerin kesinlikle kazandırılması gerektiğini ancak öğretiminin zor olabileceğini ifade etmişlerdir. Tablo 3.9’da öğretmenlerin görüşlerinin sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.9. OSB’li Çocuklara Güvenlik Becerilerinin Öğretimi ile İlgili Ne Düşünüyorsunuz?

Yanıtlar	N
Öğretimini kesinlikle gerekli görüyorum	8 öğretmen
Kesinlikle kazandırılması gerektiğini düşünüyorum	4 öğretmen
Öğretiminin çok zor olduğunu düşünüyorum	3 öğretmen
Önemli bir beceri alanı olduğunu düşünüyorum	2 öğretmen
Yaşamsal bir beceri alanı olduğunu düşünüyorum	1 öğretmen
Gerekli ancak her OSB olan çocuğa öğretilebileceğini düşünmüyorum	1 öğretmen
Tüm çocuklar için önemli olduğunu düşünüyorum	1 öğretmen
Görüşler Toplamı	20

Öğretmenlerin sekizi OSB olan çocukların kendilerine ve çevrelerine zarar vermelerini önleme, bağımsız yaşamlarına katkı sağlama, kendilerini korumalarını ve güvenliklerini sağlama, sağlıklarını koruma için ve güvenlik becerileri yaşamsal beceriler olduğu için bu becerilerin öğretimini gerekli görmektedirler. Öğretmen 4 “*Kesinlikle gerekli hayatını tek başına sürdürebilmesi için ama ne kadar öğretilse bile tek başına yine de insan güvenip onu bırakamaz diye düşünüyorum*” sözleriyle güvenlik becerilerini öğrenseler bile bağımsız kalmalarının mümkün olmadığını vurgulamıştır. Öğretmen 6;

“Çocuğun biraz daha bağımsız hale gelebilmesi, ailenin özellikle bizim okulumuzda otizmlili çocuklar asla yalnız bırakılmıyacak, sürekli yetişkin gözetiminde olması gereken çocuklar. Ama hani bu ortam düzenlemesi ve güvenlik becerilerinin öğretilmesi yaşam kalitelerini bir tık öteye götürme anlamında çok önemli diye düşünüyorum.”

sözleriyle güvenlik becerilerinin öğretimiyle birlikte ortamda düzenleme yapmanın da bağımsızlıklarına katkı sağlayacağını belirtmiştir. Öğretmen 7 “*Belki onlar da fırsat bulamıyo, işte prizler üstte, pencereler kilitli, ama gerçek hayat böyle değil.*” sözleriyle OSB olan bireylerin ev, okul gibi doğal ortamlarında güvenlik önlemlerinin var olduğunu ifade ederken;

“burda öğrettiğimiz o akademik beceriler dışarda hiç olmazsa burda öğrettiğimizde birlikte devam edebiliyo ama güvenlik becerileri evde ne kadar desteklenir aile buna ne kadar katkı sağlar, dışarda onu gezdirirken bunlara ne kadar önem verir açıkçası onda da çok fazla inancım yok.”

sözleriyle de ailelerin bu becerilerin öğretimini desteklemeyeceklerini düşündüğünü dile getirmiştir.

Öğretmenlerin dördü günlük yaşamda kendilerini tehlikeye atabildikleri, neden-sonuç ilişkisi kurmada yetersiz oldukları, kendilerini koruyabilmeleri ve bağımsız yaşamalarını sağlaması için OSB olan çocuklara güvenlik becerilerinin kesinlikle kazandırılması gerektiğini aktarmışlardır. Öğretmen 1 *“Çünkü hani okulda kendisini tehlikeye atabilir, evde kendisini tehlikeye atabilir, serviste tehlikeye atabilir”* ve;

“Sürekli mesela tehlikeli ama bizim günlük hayatımızda kullandığımız şeyler. İleri yaşta yetişkin öğrenci bazı önkoşul becerilerine sahip. Biz ona ocak kullanmayı öğretiyoruz ya da ocakta bi şey hazırlamayı, bi şey pişirmeyi, ısıtmayı öğretiyoruz. Hani sadece ortamda kullanılması gerektiğini öğretmek onlar için yeterli olabilir”

sözleriyle OSB’li çocukların günlük yaşamda güvenlik tehditleriyle sık karşılaştıklarını ve bunların günlük rutinler içinde öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmen 14 de bu düşünceye;

“Kesinlikle öğretilmeli, zaten sadece bu güvenlik becerilerinin öğretimi diye diil ya bu başlık altında tabi ki özelleşmesi belki daha iyi olur ama özbakım becerilerinin içersinde de bu dahil edilebilir. Sosyal yaşantı öğretiminin içersinde dahil edilebilir. Çünkü bunlar hep hayatımızda olan şeyler”

sözleriyle katılmıştır.

Öğretmenlerin üçü daha önce güvenlik becerisi öğretimi yapmadıklarını ve özellikle sözel iletişim becerilerine sahip olmayan OSB olan çocuklara güvenlik becerilerinin öğretiminin zor olabileceğini düşündükleri belirtmişlerdir. Öğretmen 11 *“Açıkçası bu çok kolay değil bence. Çünkü burda zaten ağır öğrencilerle çalıştığımız için onlarla biraz daha sıkıntılı. Daha hafif düzeyde öğrencilere belki hani bunun öğretimi biraz*

daha kolay olabilir.” sözleriyle her OSB olan birey için kolay beceriler olmadığını vurgulamış ve;

“Aslında gerekli, hepsi için gerekli ama hani bazı şeyler için öğrencinin hazır olması gerekir diye düşünüyorum hani. Diğer önkoşul becerileri karşılamıyorsa bunların öğretimi biraz daha sıkıntılı olacaktır zaten. Hani öncesinde önkoşul becerileri öğrenecek ki öğrenci ondan sonra buna geçebilelim.”

sözleriyle de güvenlik becerilerinin öğretiminin yapılması için bazı önkoşul becerilerin kazandırılması gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmen 15;

“daha az etkilenmiş hafif düzeyde otistik çocuklar bunları diğer akranları gibi belki fark edip kendi doğal öğrenme süreçlerinde edinebilirler fakat daha ağır veya orta düzeyde otistik özellikler gösteren bireyler için bunların gerekli olduğunu düşünüyorum.”

sözleriyle orta ve ağır düzeydeki OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretiminin gerekli olduğunu vurgulamıştır.

Öğretmenlerden biri ise güvenlik becerilerinin öğretiminin gerekli olduğunu ancak her OSB olan bireye öğretilmeyeceğini düşündüğünü şu sözlerle ifade etmiştir; *“Ee her bireyin bağımsız yaşamaya hakkı var. Sonuçta bunlar da ne kadar engelli bile olsa bi birey”* ve *“Ee bunun tabii her otistik çocuğa öğretilebilecek bi beceri olduğunu düşünmüyorum. Çünkü çok üst bi beceri. Eee ki zihin engelli çocuklar bile bunu yapamıyoken çok zor bi beceri”*.

Öğretmenlerin ikisi OSB’li bireylerin kendilerini koruma ve doğru-yanlış durumları ayırt etme becerilerinde yetersiz oldukları için güvenlik becerilerinin önemli bir beceri alanı olduğunu, biri ise OSB’li bireylerin güvenliklerini sağlamada dikkatsiz olmaları nedeniyle yaşamsal beceriler olduğunu ifade etmiştir. Bir öğretmen ise güvenlik becerilerinin öğretiminin yalnızca OSB’li çocuklar için değil tüm çocuklar için önemli olduğunu çünkü bu becerilerin bağımsız yaşama katkı sağlayacağını ifade etmiştir.

3.2.3. Öğretmenlerin öncelikli olarak öğretilecek güvenlik becerisi grubuyla ilgili görüşleri

Öğretmenler OSB olan çocuklara öncelikli olarak evdeki güvenlik becerilerinin öğretilmesinin gerektiğini belirtmişlerdir. Daha sonra kişisel güvenlik becerilerini, toplumdaki güvenlik becerilerini ve en son olarak ise acil durumlardaki güvenlik becerilerini sıralamışlardır. Tablo 3.10’da görüşlerin sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.10. OSB Olan Çocuklara Öncelikli Olarak Hangi Güvenlik Becerisi Grubu Öğretilmeli?

	Yanıtlar	N
1. Öncelik	Evdeki Güvenlik Becerileri	15 öğretmen
	Kişisel Güvenlik Becerileri	1 öğretmen
Görüşler Toplamı		16
2. Öncelik	Kişisel Güvenlik Becerileri	7 öğretmen
	Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	7 öğretmen
	Evdeki Güvenlik Becerileri	1 öğretmen
	Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	1 öğretmen
Görüşler Toplamı		16
3. Öncelik	Kişisel Güvenlik Becerileri	7 öğretmen
	Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	7 öğretmen
	Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	2 öğretmen
Görüşler Toplamı		16
4. Öncelik	Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	13 öğretmen
	Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	2 öğretmen
	Kişisel Güvenlik Becerileri	1 öğretmen
Görüşler Toplamı		16
	Her bir beceri grubu önemli	2 öğretmen
Görüşler Toplamı		2

Öğretmenlerin 15'i OSB olan çocukların daha çok evde vakit geçirmeleri, evin birincil yaşam alanları olması, evin bir bölümünde yalnız kalma ve dolayısıyla tehlikeye maruz kalma olasılıklarının olması, yaşamsal açıdan önemli beceriler olması, bu tür tehlikeli durumlarla evde daha sık karşılaşılması ve genellikle ev kazalarının küçük yaşlarda yaşanması nedenleriyle evdeki güvenlik becerilerinin öncelikli olarak öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Evdeki güvenlik becerilerinin daha kolay öğrenilebileceğinin düşünülmesi, bu becerilerin öğretiminin ailenin yaşam kalitesini arttırmaya katkı sağlaması, evdeki güvenlik becerilerinden başlanıp daha sonra diğer ortamlardaki becerilerin öğretilmesine devam edilmesinin daha uygun görülmesi de öğretmenlerin eklediği diğer nedenlerdir. Öğretmen 1;

“Evde kısmen de olsa bağımsız kalabiliyorlar. Hani diğer odaya geçme gibi, diğer odada tek başına bırakılma gibi olabiliyo. Ama toplum içinde dediğim gibi sürekli yanlarında bi refakatçi var. Öğretmeni var, annesi var, babası var, bakıcısı var. Hani bağımsız olarak yapabileceği şeyler evde daha mümkün.”

sözleriyle OSB olan çocukların evde yalnız kalma sıklıklarının daha fazla olduğunu ve bu nedenle daha sık tehlikeye maruz kalabildiklerini ifade etmiştir. Öğretmen 8 de;

“Öğretmenlik mesleğimde önceki çalıştığım okullarda bu tarz sıkıntılı durumlar yaşayan öğrencilerim oldu. Mesela evde çamaşır deterjanı ya da çamaşır suyu içip daha sonra aile bunu fark edip işte çocuğun çok mide bulantıları kusmalarla hastaneye kaldırıldığı durumlar oldu. Hani demek ki yaşanabiliyo.”

sözleriyle evdeki güvenlik tehlikelerinin sıklıkla kazaya yol açtığını vurgulamıştır. Öğretmen 14 ise günlük yaşamımızdaki güvenlik tehlikelerine örnekler vererek öncelikli olarak evdeki güvenlik becerilerinin öğretiminin gerekçesini;

“Ya şimdi çocuğun bir gün içersinde en çok yaşadığı an orası ve daha çok etkileşime girdiği eee nesnelere durumlar hep evde yaşanıyor genelde. Ve ordaki maddede yazan hemen örnek vereyim, kablolarla sürekli temas halindeyiz bizler de. Kimyasallar hep hayatımızda, elektrik prizleri keza ona göre. Aç işte makas, bıçak gibi kesici aletlerle sürekli haşır neşir halindeyiz. Eee hepimizin evinde zaten bi ecza dolabı gibi böyle kocaman u bir ilaç deposu var ve bunlar hakkaten çok tehlikeli. Her an bunlara ulaşabilir.”

sözleriyle ifade etmiştir.

Öğretmenlerden biri bireyin önce kendisini korumayı öğrenmesinin gerekli olduğunu;

“kişi önce kendisini koruması gerekiyo kim olursa olsun. Bu engelli olsun ya da normal olsun fark etmez. Önce kendisini yabacılardan nası koruğcağını öğrenmesi lazım. Dışarda çünkü hiç kimseyi evde kapalı tutamıyoruz. Dışarda bi hayat var ve o hayatın içine bir şekilde o akışa katılmak zorunda herkes. O yüzden önce kendisini koruması lazım her şeyden ve herkesten önce.”

sözleriyle ifade etmiş ve öncelikli olarak kişisel güvenlik becerilerinin öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Öğretmenlerin 13’ü sık yaşanma olasılığının az olması gerekçesiyle acil durumlardaki güvenlik becerilerinin öğretimini dördüncü sıraya yerleştirmiştir. Öğretmen 7 *“acil durumlar çok hani insanın hayatı boyunca da belki hiç karşılaşmayacağı bi şey. Evet, olduğunda da belki de otizmlili bireye değil de aileye bu sorumluluğu yüklemek.”* sözleriyle acil durumlarda kullanılması gereken güvenlik becerilerinin aile tarafından yapılmasının daha doğru olduğunu ifade etmiştir. Öğretmen 14 ise *“yangın alarmı yani kaç kere bizim başımıza geldi bir yangının ortasında kalmak? Bir deprem sırasında hayat üçgenini oluşturmayı öğretmek ne kadar elzem bir konu? Evet, önemli ancak bence dördüncü sırada olması gereken bir konu.”* sözleriyle bu becerilerin öğretimini önemli olduğunu, ancak öncelikli olmadığını vurgulamıştır.

Öğretmenlerden ikisi her bir beceri grubunun önemli ve öncelikli olduğunu eklerken, iki öğretmen de kendilerine güvenlik becerilerinin sınıflandırılmasıyla ilgili bölüm verildiğinde bu becerilerin kendi okullarındaki OSB olan çocuklar için üst düzey beceriler olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmen 1;

“Ben kendi sınıfımı ve buradaki çocukları düşündüğüm zaman burdaki beceriler o kadar üst düzey bi beceri olarak kalıyo ki bizim çocuklarımız için. Bunlar daha çok iş okullarındaki çocukların yapabileceği becerilermiş gibi geliyo bana. Biz daha çok daha küçük böyle adımlarla çalıştığımız için.”

sözleriyle güvenlik becerilerinin kendi sınıfındaki çocuklar için uygun olmadığını belirtmiştir. Bir öğretmen okullarındaki OSB olan çocukların çok ağır olduğunu ve bu becerileri öğrenmelerinin zor olduğunu söylerken bir öğretmen ise sıralamanın OSB olan bireyin etkilenme derecesine göre değişebileceğini aktarmıştır.

3.2.4. Öğretmenlerin güvenlik becerilerinin öğretileceği yaşa ilişkin görüşleri

Öğretmenlerin altısı OSB olan çocuklara güvenlik becerilerinin öğretimine başlamadan önce çocuğun performans düzeyinin göz önünde bulundurulması gerektiğini, üçü OSB'den etkilenmişlik düzeyine bağlı olarak öğretime başlanılmasının uygun olduğunu, ikisi çocuğun hazır olduğu en erken yaşta başlanması gerektiğini ve biri ise tanılama aşamasından hemen sonra öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmen 1;

“anlama, iletişim kurma, alıcı dilin gelişmesi, ifade edici dilin gelişmesi ki zaten ifade edici dil otistik çocuklarda çok sıkıntılı bi şey. Ee bence çocuktaki durum hani bunları yapabileceğini düşündüğümüz anda o becerinin önkoşulunu kazanmış olduğu anda yapılması gerekiyo yani bence belli bir yaş beklenmemeli... Yani çocuğun performansına göre diyorum ben. Çocuğun özürden etkilenmişlik durumu çok önemli... Ayrıca, hani bu beceriden önce çocuğa kazandırılması gereken daha öncelikli beceriler var.”

sözleriyle güvenlik becerilerinin öğretimine başlanmadan önce birtakım temel becerilerin kazandırılmış olmasının önemli olduğunu vurgulamıştır. Öğretmen 11 *“Çocuk 14 yaşındadır ama dediğim gibi hazır değildir ya da çocuk 5 yaşındadır ama hani zihinsel düzeyi ya da önkoşul becerileri buna hazırdır.”* sözleriyle performans düzeyinin ve önkoşul becerilerin göz önünde bulundurulması gerektiğini eklemiştir. Öğretmen 13 *“zor düzey otistik çocuklarda bu tür becerilerin öğretilmesi yaş olarak çok daha farklı olabilir. Ee daha büyük yaşlarda belki bunları öğretmek gerekebilir.”* sözleriyle güvenlik becerilerinin öğretimine başlarken OSB'den etkilenme derecesinin de dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmen 12 de *“...tanılandıktan sonra uzmanların da çocuğun hangi durumda olduğunu bir veri ortaya çıktıktan sonra uygun olup olmadığını yani başka beceriler sahipse şayet önkoşullar varsa güvenliğe hemen geçilmelidir.”* sözleriyle önkoşul becerileri de göz önünde bulundurarak OSB olan

çocuğun tanılanmasının hemen ardından güvenlik becerilerinin öğretimine başlanması gerektiğini aktarmıştır.

Öğretmenler OSB olan çocuklara evdeki güvenlik becerilerinin erken çocukluk veya okulöncesi dönemde, kişisel güvenlik becerilerini, toplumsal ortamlardaki güvenlik becerileri ve acil durumlardaki güvenlik becerilerini ise okulöncesi veya okul döneminde öğretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin 15'i güvenlik becerilerinin öğretimine başlamak için bir yaş söylerken, bir öğretmen herhangi bir yaş bildirmemiştir. Tablo 3.11'de görüşlerin sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Evdeki güvenlik becerilerinin öğretimine başlamak için öğretmenlerin 9'u okul öncesi dönemin (4-6 yaş), beşi erken çocukluk döneminin (1-2 yaş) ve biri okul döneminin (7 yaş) uygun olduğunu bildirmişlerdir. Öğretmen 14 *“Ya evdeki güvenlik becerilerinin mesela önkoşul becerilerini düşünüyorum, nedir? Mesela işte cısss, yapma, hayır en azından hani bunlar söylendiğinde yapmakta olduğu işi durdurabilecek bir yaş olarak düşünüyorum. Yani dört.”* sözleriyle evdeki güvenlik becerilerinin öğretimine başlarken gerekebilecek önkoşul becerileri ifade etmiştir. Öğretmen 15 ise;

“Çocuğun yürümeye başladığı bağımsız hareket etmeye ve etrafındaki şeylerin olup bitenlerin farkına vardığı ve onları çekip kopartıp işte denediği ağızyla şey yaptığı, kontrolleri yaptığı, öğrenme için giriştiği her şeyde bu şeylerin tehlikeleri konusunda açıkçası deneyimlerle iyi yönlendirebilmek gerekiyo. Yani yürüyebildiği zaman diye düşünebiliriz. Yani iki yaş civarı heralde.”

sözleriyle evdeki güvenlik becerilerinin gereksinimlere bağlı olarak öğretilmeye başlanması gerektiğini aktarmıştır.

Kişisel güvenlik becerilerinin öğretimine başlamak için öğretmenlerin yedisi okul öncesi dönemin (4-6 yaş), altısı okul döneminin (7-10 yaş) ve ikisi erken çocukluk döneminin (3 yaş) uygun olduğunu bildirmişlerdir. Öğretmen 13;

“...kişisel güvenlik becerilerinde beş yaşından itibaren başlanmalı, her yaş grubunda gitmeli” ve “Mesela beş yaşındaki bir çocuğa şunu öğretir öğretilir diye düşünüyorum. Hani herkezin öpmesine izin vermemek gibi.

Ya da herkezin ona dokunup sarılmasına izin vermemek gibi bir ee be daha basit bir beceri öğretilir. Ee onunla başlayıp hani, giderek daha karmaşık beceriler haline getirilebilir diye düşünüyorum.”

sözleriyle kişisel güvenlik becerilerinin her yaş grubuna uygun biçimde öğretilebileceğini vurgulamıştır. Öğretmen 16 *“Aynı şekilde evdeki güvenlik becerileri gibi üç dört yani daha erken de öğrenmesi gerekiyo ama çok zor bunu öğrenebilmeleri, o yüzden üç dört yaş gibi düşünürüm”* sözleriyle en erken yaşta öğretilmeye başlanması gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmen 7 kişisel güvenlik becerilerinin öğretiminin gerekliliğini;

“Velilerin beklentisi aman hocam işte sorun çıkmıyosa ee Allah sizden razı olsun demeleri. Bence çocukları için yaptıkları en büyük haksızlık. Bu eve telefon gelmiyosa isterse öğretmen çocuğa orda neler neler yapabilir. Öğretmen de yapabilir. Hani etiket bence hiçbi şeydir yani insani duruma bırakmamak lazım. Kameralar bile bazen bence yetersiz gereksiz. Ben burada çocuğun her tarafına dokunabilirim ve bunu da ifade edemeyebilir. Bunu ben öğretmezsem e aynı niyetle bunu kimse öğretmezse o çocuk ömrü boyunca bi tacize uğrayabilir.”

sözleriyle ortaya koymuştur.

Toplumsal ortamlardaki güvenlik becerilerinin öğretimine başlamak için öğretmenlerin yedisi okul döneminin (7-10 yaş), beşi okul öncesi dönemin (4-6 yaş) ve üçü erken çocukluk döneminin (1.5-3 yaş) uygun olduğunu bildirmişlerdir. Öğretmen 2 *“O biraz daha ileri düzey olduğu için okula başladıktan sonra bence okul ve öğretmenle de işbirliğine gidilerek daha ileri yaşlarda mesela hani okula başlar, yedi sekiz yaşlarında öğretilir”* sözleriyle toplumdaki güvenlik becerilerinin okul döneminde öğretilmesi gerektiğini aktarmıştır. Buna karşın öğretmen 8 *“çünkü oyun akranlarıyla, arkadaşlarıyla oyun oynarken mesela dışarıya, çevreye çıkarılabilme dönemi başlıyo, bahçe olabilir. O yüzden üç”* sözleriyle erken çocukluk döneminde, öğretmen 15 ise *“aile evin dışındaki ortamlara gidilmeye ve oralarda uzun zaman kalmaya başladığı zamanlar olarak düşünebiliriz. Ülkemizde de bu baktığımız zaman kreşlerle başlıyo diye düşünüyorum ya da işte ailenin yine bakıcı teyze eğer dışardaysa dışarıya götürme*

şeklinde, yani dört yaş civarı diyebiliriz.” sözleriyle okulöncesi dönemde toplumsal yaşam içinde yer alındığını ve bu dönemlerde başlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Tablo 3.11. OSB’li Bireylere Güvenlik Becerileri Kaç Yaşında Öğretilmeli?

	Yanıtlar	N
Evdeki Güvenlik Becerileri	Okulöncesi dönem (4-6 yaş)	9 öğretmen
	Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)	5 öğretmen
	Okul dönemi (7-12 yaş)	1 öğretmen
	Görüşler Toplamı	15
Kişisel Güvenlik Becerileri	Okulöncesi dönemi (4-6 yaş)	7 öğretmen
	Okul dönemi (7-12 yaş)	6 öğretmen
	Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)	2 öğretmen
	Görüşler Toplamı	15
Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	Okul dönemi (7-12 yaş)	7 öğretmen
	Okulöncesi dönem (4-6 yaş)	5 öğretmen
	Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)	3 öğretmen
	Görüşler Toplamı	15
Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	Okul dönemi (7-12 yaş)	8 öğretmen
	Okulöncesi dönem (4-6 yaş)	4 öğretmen
	Ergenlik dönemi (12-18 yaş)	3 öğretmen
	Görüşler Toplamı	15

Acil durumlardaki güvenlik becerilerinin öğretimine başlamak için öğretmenlerin sekizi okul döneminin (7-12 yaş), dördü okul öncesi dönemin (4-6 yaş) ve üçü ergenlik döneminin (12-15 yaş) uygun olduğunu bildirmişlerdir. Öğretmen 6;

“Şimdi bunu çocuğun zeka seviyesi ve yaşıyla ilişkilendirmek bence çok mümkün. Eğer normal bir zekaya sahipse kendini bildiği andan itibaren hemen başlanabilir anaokul çağına başlanabilir. Zeka durumu elverişli değilse belki de o düzey becerileri hiç alamayabilir. Buna dikkat edilmesi gerekir... Çünkü bu becerileri öğrenmek biraz daha zor.”

sözleriyle acil durumlardaki güvenlik becerilerinin daha zor beceriler olduğunu ifade etmiştir. Öğretmen 15 de “Acil durumdaki güvenlik becerileri de biraz daha üss şeyler dikkate alınırsa beceriler, yani ilköğretim düzeyinde yani okuma yazmayı öğrenmiş bireyler olarak düşünebiliriz. Eee o da 7-8 yaş civarı diyebiliriz.” sözleriyle acil durumlardaki güvenlik becerileri için okuma yazma becerisinin önkoşul olabileceğini aktarmıştır.

3.2.5. Öğretmenlerin güvenlik becerilerinin öğretileceği ortama ilişkin görüş ve önerileri

Öğretmenlerin çoğunluğu OSB olan çocuklara güvenlik becerileri öğretiminin bireylerin doğal yaşam alanlarında, bir kısmı evde ve okulda, bir kısmı ise eğitim ortamları veya yapılandırılmış ortamlarda yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Tablo 3.12’de güvenlik becerilerinin öğretileceği ortama ilişkin görüşlere ve sayısal dağılımlara yer verilmiştir.

Tablo 3.12. OSB’li Bireylere Güvenlik Becerileri Öğretimi Nerede Yapılmalı?

Yanıtlar	N
Bireyin doğal ortamında (ev, okul, park gibi) öğretilmeli	5 öğretmen
Becerinin sergileneceği doğal ortamda öğretilmeli	3 öğretmen
Öncelikle evde, sonra okulda öğretilmeli	2 öğretmen
Evde ve okulda öğretilmeli	2 öğretmen
Sınıfta öğretilmeli	2 öğretmen
Yapılandırılmış ortamda öğretilmeli	1 öğretmen
Önce yapılandırılmış ortamda, sonra sosyal ortamda öğretilmeli	1 öğretmen
Görüşler Toplamı	16

Öğretmenlerin beşi öğretilen güvenlik becerilerinin bağlam içinde anlam kazanması, OSB’li bireylerin birtakım becerileri öğrenmekte zorlanması, kendi yaşam alanlarında sık vakit geçiriyor olmaları ve öğretim sürecinde kalıcılık ve genelleme öğelerinin

sağlanması için OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin ev, okul ve park gibi doğal ortamlarında öğretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmen 6;

“Kontrollü ortamlar evet, çocuğun güvenliğini sağlamak anlamında kontrollü ortamlarla başlanıp gerçek yaşama hemen kaydırılmalıdır. Çünkü bu çocuklar çok zor öğreniyolar. Dolayısıyla, kendi buldukları öğretim yapılan ortamı kendi evlerine adapte edebilmeleri yorumda bulunabilmeleri ayrı bir öğretim zamanını gerektirecektir. O da kayıp bi zamandır bana göre. O yüzden kendi evlerinde, kendi yaşam alanlarında, kendi sosyal çevrelerinde eğitilmelerinin ben çok daha önemli olduğunu ve gerekli olduğunu düşünüyorum.”

sözleriyle bireylerin doğal ortamlarında öğretimin zaman verimliliği açısından önemli olduğunu vurgulamıştır.

Öğretmenlerin üçü becerinin en sık kullanıldığı ortamda öğretim yapılmasının daha uygun olması, öğretimin gerçekçi ve kalıcı olması ve genellemenin sağlanması için güvenlik becerilerinin sergileneceği ortamda öğretim yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmen 3;

“Çocuklarımızda soyut kavramlar yok. Yani bi bıçak en çok nerde kullanılır, bi ev ortamında. O yüzden, evde öğretmek zorundasın ki çocuk onu kafasına yerleştirecek. Yani sen bunu sadece bu masa üzerinde bıçağı kullanırsan, çocuk zannetcek ki hep bu masada bu bıçak kullanılıyor. Yani başka masaya genellemesi çok zor.”

sözleriyle becerinin sergileneceği ortamın neden tercih edilebileceğini açıklamıştır.

Öğretmenlerin ikisi OSB’li bireylerin sıklıkla evde ve anneyle vakit geçirmeleri gerekçesiyle güvenlik becerilerinin önce evde, sonra okulda öğretilmesi gerektiğini aktarırken, iki öğretmen ise sıklıkla iletişim kurdukları anne, baba ve öğretmen gibi bireyler bu ortamlarda oldukları için güvenlik becerilerinin ev ve okulda işbirliği içinde öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. İki öğretmen de güvenlik becerilerinin sistematik öğretim gerektirmesinden dolayı sınıfta ve diğer eğitim ortamlarında öğretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmen 7;

“Verdikleri saatlere uyma konusunda, işte verdiğiniz görevleri yapma konusunda çok büyük sıkıntılar yaşayabiliyorsunuz... Çok spontan geliştiği için o anda çocukla çalışamayıp bunu erteleyebiliyo ve üst üste bindiğinde de bundan vazgeçebiliyo. Çünkü evde yapması gereken bizzürü iş var. Ama biz öğretmenler bunu daha sistematik uygulayabileceğimizi düşünebiliyorum.”

sözleriyle evdeki öğretimin aksayabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Öğretmen 14 de *“Sistematik bir çalışma gerektiği için tabi ki okullarda yapılması gerekiyo. Ama ee sadece okulda kalmamalı. Evde de aileyle birlikte işbirliği içersinde bunların genellenmesi gerekiyo. Hatta değerlendirmesini de belki sokakta yapılması gerekiyo.”* sözleriyle sistematik öğretimin ardından diğer ortamlarda genelleme yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Öğretmenlerden biri OSB olan bireylerin öğrenme özelliklerinden dolayı uygulama evi gibi çevresel düzenlemelerin yapıldığı yapılandırılmış bir ortamda, bir öğretmen ise önce yapılandırılmış ortamda, daha sonra da sosyal ortamlarda güvenlik becerilerinin öğretilebileceğini bildirmişlerdir. Öğretmen 13;

“Çünkü bu çocukların yapılandırılmış öğretim oturumlu öğretim ortamlarına öncelikli olarak ihtiyaçları var. Böyle daha kolay öğreniyolar. Ve daha sonra genelleme boyutunda da sıkıntıları var. Genellemeleri için de mutlaka sosyal ortamlarda bu çalışmaların yapılması gerektiğini düşünüyorum.”

sözleriyle sistematikliği ve genelleme aşamasını vurgulamıştır. Öğretmen 15;

“Çünkü onlar artık doğal ortamlarında akranları gibi bitakım becerileri öğrenmekte güçlük çekiyorlar. Dolayısıyla, güvenlik becerileriyle ilgili de aynı şeyi sorunu yaşacaklarını biliyoruz temel özelliklerinden dolayı... Bu tür şeyleri deneyerek yaparak öğretmek mümkün görünmüyo. Onun yerine heralde çok iyi yapılandırılmış tasarlanmış bitakım kaynaklardan faydalanmak gerekiyo.”

sözleriyle OSB olan bireylerin öğrenme özelliklerinden dolayı yapılandırılmış ortamlarında tercih edilebileceğini ifade etmiştir.

Yanıtlarını ev, okul veya bireyin doğal ortamı olarak veren 11 öğretmene her bir becerinin yerinde öğretimiyle ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Öğretmenlerin altısı becerinin sergileneceği ortamlarda öğretim yapılmasının uygun olduğunu, ikisi bunun her beceri için uygun olmadığını, ikisi öğretilebileceğini ancak bu ortamlarda önlemlerin alınması gerektiğini ve biri ise çocuğun performansına göre değişebileceğini ifade etmişlerdir. Öğretmen 12 *“Tehlikeye maruz kalacak ortamda hangi tehlike, hangi ortamda maruz kalacağını ona öğretip o şekilde davranırsa daha iyi sonuçlar elde edilir”* sözleriyle becerinin sergileneceği ortamda öğretim yapılmasının daha etkili olabileceğini ifade etmiştir. Öğretmen 14;

“Eğer böyle bir öğretim yapıcaksak hakkaten çok hassas bir konu yani olumlu yanları da olacaktır, olumsuz yanları da olacaktır. Bu sefer gördüğü her yabancidan korkar, kendini korur hale geçecektir ve kendisine yardım etmek isteyen ve gerçekten de yardıma ihtiyacı olduğu bir anda yardım reddedebilir.”

sözleriyle becerinin sergileneceği ortamda öğretimin, bazı kişisel güvenlik becerileri için olumsuz tarafları da olabileceğini açıklamıştır. Öğretmen 15 *“Evinde anne baba tabi ki bi otistik çocuğu düşündüğümüz zaman belki anne babanın bu konuda kendisini geliştirmesi gerekiyo. Yani olabileceğini düşünüyorum ben ama ciddi tedbirler almak gerekiyo”* sözleriyle becerinin öğretiliceği doğal ortamda da düzenlemeler yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmen 16 ise becerinin sergileneceği ortamda öğretim yapmanın çocuğun performansına göre değişebileceğini;

“Eğer çocuk çok davranış problemi çıkarmayan, bir sıkıntı yaratmayan bir çocuksa tabi ki yerinde de öğretilir. Bi sakıncası yoktur. Ama çocukta performans olarak birazcık daha geriyse ve önce bir hazırlık çalışması yapılması gerekiyorsa okulda ya da nerde daha rahat hareket edilebiliyorsa ve kişi nerde daha rahat kontrol edebiliyorsa çocuğu önce orada bir simultane yapılabilir. Bi ortam hazırlanabilir, belli bir yer düzenlenebilir. Orda çocuğa alıştırmalar, uygulamalar yapılır bir hafta 15 gün çocuğun performans düzeyinde. Sonra da gerçek yerlerine geçilebilir”

sözleriyle açıklamıştır.

3.2.6. Öğretmenlerin güvenlik becerilerini öğretecek bireylere ilişkin görüş ve önerileri

Öğretmenler OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimini aile bireyleri ve öğretmenlerin yapabileceğini ve iş birliği içinde olunması gerektiğini aktarmışlardır. Tablo 3.13'te güvenlik becerilerini öğretebilecek bireylere ilişkin görüşlere ve sayısal dağılımlara yer verilmiştir.

Tablo 3.13. Güvenlik Becerilerinin Öğretimi Kim Tarafından Yapılmalı?

Yanıtlar	N
Aile bireyleri ve öğretmen	5 öğretmen
Önce aile, sonra öğretmen	3 öğretmen
Öğretmen	3 öğretmen
Anne ve öğretmen	2 öğretmen
Önce öğretmen, sonra aile	1 öğretmen
Anne-baba	1 öğretmen
Danışman ve öğretmen	1 öğretmen
Görüşler Toplamı	16

Öğretmenlerin beşi çocuk üzerinde etkili olabilmeleri, çocuğun bireysel özelliklerini iyi bilmeleri, çocukla sık iletişim kurmaları, aile sık vakit geçirirken öğretmenlerin de nasıl öğreteceklerine hakim olmaları gerekçeleriyle OSB olan bireylere aile bireylerinin ve öğretmenlerin güvenlik becerilerinin öğretimini yapabileceklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler ayrıca birbirlerine destek olmaları gerektiğine de değinmişlerdir. Öğretmen 15;

“Ailenin kendisi bu konuda destek olarak nasıl yapacağıyla ilgili, nasıl nelere dikkat etmesi gerekiyo ve nasıl öğreteceğiyle ilgili destek olarak ailenin öğretmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü ilk başta evde özellikle güvenlik becerilerine ihtiyaç var, sıkıntılar var görünüyo” ve “Hem bazı koruma tedbirlerin, çevresel düzenlemelerin alınması bunun dışında da

ailenin yine bütün bu koruma şeylerini dikkate almasına rağmen işte yine de bir elindeki sivri bi şeyi prizine içine sokmamayı da öğretmesi gerekiyo.”

sözleriyle ailenin öğretim sürecine katılması gerektiğini vurgulamıştır. Öğretmen 15 bu noktada öğretmenlere düşen görevi, *“Öğretmenlerle ilgili de sanırım okulda, sınıfta, işte oyun alanlarında öğrencilerin dikkat etmesi gereken şeyler yine korunma koruma tedbirlerinin dışında uygun bi şekilde öğretilbileceğini düşünüyorum. Tabii ki öğretmenlerin de desteğe ihtiyacı olabilir”* sözleriyle açıklamıştır. Öğretmen 16 ise;

“Öğretmen öğretebilir çünkü öğretmen çocuğu iyi tanıyor, çocuğun performansını iyi biliyor. Nerde nasıl davranacağını, çocukla nasıl çalışacağını çok iyi biliyor. Aile öğretir, çünkü aile o çocukla beraber yaşıyo, 7/24 beraber yaşayan bir insanlar onlar ve hayatları boyunca da hep o çocukla beraber olucaklar. Dolayısıyla, öğretmen ailenin yetişemediği ya da çocukla iletişim kuramadığı yerlerde destek olur, geri kalan yerlerde de aile çocuğuna öğretebilir.”

sözleriyle aile bireyleri ve öğretmen arasındaki iş birliğini vurgulamıştır.

Öğretmenlerin üçü öğretim sürecinin iş birliği içinde yürümesi, öğretimin işlevsel olması ve kalıcılığının sağlanması, ailenin çocukla sık vakit geçirirken öğretmenin okulda güvenlik becerilerin öğretimi için zaman bulamaması gerekçeleriyle OSB olan bireylere öncelikle aile bireylerinin, daha sonra öğretmenlerin güvenlik becerilerinin öğretimini yapmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmen 1;

“Öğretmeni eğer anne evde desteklemiyorsa baba, bakıcı çocuğun bakımıyla ilgilenen kişi kim, ne olursa olsun evde desteklemiyorsa hep böyle ağır aksak ilerleyen program oluyo, ağır aksak ilerleniyo, hedefe daha geç varılıyo. Varılırken hedefe varma noktasında sıkıntılar çıkıyo ve bunları da ya da şöyle bi şey var. Evde yapılan bi şeyden okulda öğretmenin haberi olmadığı zaman belli bi uygulama varsa, belli bi düzen getirildiyse ben burda onu desteklemiyosam aynı sıkıntıyı anne baba yaşıyo. Muhakkak ki böyle bi iletişim içinde bir bütünlük içinde çalışılması gereken şeyler.”

sözleriyle aile bireyleri ve öğretmen arasında bir iş birliği yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Öğretmen 4 de öğretimin günlük yaşamda işlevsellik kazanması gerektiğini;

“Yani gerçek bir Şey istiyosak yani çocukta biz gerçek bi yaşantı ve bunun devamlılığını ve işlevselliğini istiyosak gerçek hayat içinde zaten aile sürekli onun yanında olan insanlar olduğu için daha gerçekçi olucaktır. Ya mutlaka bi özel eğitimci ona ğreticektir ama ğretim sunumunun yani gerçeğe aktarılması lazım.”

sözleriyle ifade etmiştir.

Öğretmenlerin  güvenlik becerilerini öğretirken sistematik ğretim gerektiği ve yapılan öğretimin uygulamaya aktarılması için OSB olan bireylere öncelikle öğretmenlerin güvenlik becerilerinin öğretimini yapmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmen 6;

“Bence yaşam koçluğu denilen eee durumun bu çocuklara, öğretmenlere ee bir eğitim verilip kendi evlerinde yapılmasının daha uygun olduğunu dŐiniyorum ben. Sınıflar çok kısıtlayıcı ortamlar. Yönetmelikler bizi bağlıyo ve biz bunu her zaman yapamıyoruz. Mevcut yönetmelikler ğretmeni bu çocukların tehlikelerine karşı da ailelerin dŐuncelerinden, çocukların mevcut kazalara çok yatkın olmalarından dolayı koruyamayacak durumda. Yani ğretmen ihmal ediyor daha fazla gündeme gelicektir mevcut durumda. Ama yle bi Ői olmalı ki öğretmenin dikkatli olduğu yönetmeliklerin de aynı zamanda ğretmeni ve aileyi desteklediği bitakım düzenlemelerin yapılması gerektiğini dŐiniyorum. Ve böylelikle ğretmen sınıfta kuru kuru eğitim vermek yerine uygulamalı eğitime yönelmek zorundadır bu çocuklar için bence.”

sözleriyle hem öğretmenlere verilecek bir eğitimle hem de yönetmeliklerdeki düzenlemelerle öğretmenlerin güvenlik becerilerinin ğretimi konusunda daha aktif hale gelebileceğini aktarmıştır.

Öğretmenlerin ikisi öğretmenin becerileri nasıl öğreteceğini bilmesi, annenin çocuğuna karşı daha fedakar olması ve çocukla sık vakit geçirmesi sebebiyle OSB olan bireylere annelerin ve öğretmenlerin güvenlik becerilerinin öğretimini birlikte yapmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin biri çocuğu tanıyan ve eğitim programını yapan birey olduğu için önce öğretmenin daha sonra da aile eğitimi verilerek aile

bireylerinin OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimini yapabileceğini belirtmiştir.

Bir öğretmen aile, çocukla daha fazla vakit geçirdiği ve öğretmen okulda vakit ayıramadığı için OSB olan bireylere ailenin güvenlik becerilerinin öğretimini yapmaları gerektiğini belirtilmiştir. Öğretmen 12 öğretmenin yönlendirme yapması gerektiğini şu sözleriyle aktarmıştır;

“Dersler değişik. Sadece güvenlik konusu değildir bizim. Yıl boyunca güvenlik çalışsam belki ilerleme olacaktır ama ben de bulunduğu zaman az olduğundan dolayı ve sürekli evde veya anne babasıyla zaman geçireceği için anne babanın bunu öğrenip uygulaması daha uygundur” ve “Bizim verdiğimiz eğitim havada kalmaması için ailenin birinci olarak birinci derecede öğretmen olduğunu düşünüyorum. Eğer onlar bizimle çalışmazsa maalesef biz hiç bi zaman da başarılı olamayız”.

Bir öğretmen de;

“mutlaka bi özel eğitim öğretmeni tarafından ve hani bununla ilgili deneyim sahibi birilerinin yönlendirilmesiyle yapılmalı diye düşünüyorum.” ve “öğretmen olarak bazen eksik olduğumuz taraflar söz konusu olabiliyo. Ve hani o eksiklikleri gidermek adına bir danışmanla çalıştığımızda çok daha iyi sonuçlar elde edildiğini biliyorum.”

sözleriyle OSB olan bireylere öğretmenin bir danışman ile birlikte güvenlik becerilerinin öğretimini yapmaları gerektiğini ifade etmiştir.

3.2.7. Öğretmenlerin güvenlik becerilerine BEP’lerde yer verilmesine ilişkin görüşleri

Öğretmenlerin tümü OSB olan bireylerin BEP’lerinde güvenlik becerilerine yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmen 4 *“akademik olarak verilebilir belki kavram olarak verilebilir... Kesici aletler falan bunlarla ilgili şeyler pratiğe dökülebilir ama trafikte o riski alamayız biz. Sınıf dışına çıkamayız. Yani onu pratiğe dökemeyiz ama teorikte öğretilir sınıf ortamında.”* sözleriyle sınıf içinde bazı güvenlik

becerilerinin kavram öğretimi biçiminde öğretilbileceğini aktarmıştır. Öğretmen 5 ise “Derslerde yani beceri derslerinde öğretilbilir” ifadesini kullanmıştır. Öğretmen 9;

“Güvenlik becerilerinin öğretimine kadar bu çocuğun öğrenmesi gereken daha önemli beceriler onlara göre alt beceriler var. Bunları öğrendiği takdirde kesinlikle yer verilmesi gerekiyo. Çünkü güvenlikten önce bu çocuğun eee kendisinin farkına varması, eee aile bireylerinin farkına varması gerekiyo.”

sözleriyle güvenlik becerilerinin öğrenilmesi için birtakım önkoşul becerilerin olduğunu ifade etmiştir.

Öğretmenler güvenlik becerilerinin önemli beceriler olması, bağımsız yaşama katkı sağlaması ve öğretmenler açısından yasal dayanak oluşturması nedenleriyle BEP’lerde bu becerilere yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Tablo 3.14’te güvenlik becerilerine BEP’lerde yer verilmesinin gerekçelerine ve sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Öğretmen 6;

“Bu çocuklar tehlikeye çok yatkınlar. Nerden zarar görebileceklerini bilmiyorlar. İletişim becerilerinden yoksun oldukları için normal çocukların deneme yanılma yoluyla öğrendikleri şeyleri bu çocuklar ancak çok kapsamlı programlı bir eğitimden sonra belki de ancak öğrenebiliyorlar. Ya da hiç öğrenemeyebiliyorlar.”

sözleriyle OSB olan bireylerin iletişim becerilerindeki yetersizliklerin güvenlik becerilerini öğrenmeyi etkilediğini ifade etmiştir. Öğretmen 12 “eğer bu tür becerileri öğretecekse bu mutlaka öğretmen bütün programında bulunduğu uyarlamayı yani güvenlik önlemlerini hepsini uyguladıktan sonra çocuğun başına birşey gelirse öğretmen de bu konuda kurtulması gerekiyo. Maalesef biz hemen suçlu olarak ilan edilebiliyoruz.” sözleriyle güvenlik becerileri öğretimi sırasında yaşanabilecek kazalardan ötürü öğretmen için yasal bir dayanak olması gerektiğini dile getirmiştir.

Öğretmen 16 ise;

“En basitinden birazcık daha büyüdüğünde işte ergenlik çağına geldiğinde 15-16 yaşına, bir bakkala gidicek, bir markete gidicek, bir pazara gidicek,

yakın çevrede komşuya gidicek. Orda nası davranması gerektiğini ya da orda ona karşı yapılan zararlı bir davranış olduğunda ne yapması gerektiğini çocuk bilir.”

sözleriyle güvenlik becerilerinin öğretilmesinin çocuğun bağımsız yaşamına sağlayacağı katkıyı dile getirmiştir.

Tablo 3.14. OSB’li Çocukların BEP’lerinde Neden Güvenlik Becerilerine Yer Verilmeli?

Yanıtlar	N
Çocuğun bağımsızlığına katkı sağlaması	3 öğretmen
Önemli beceriler olması	2 öğretmen
Kaza anında öğretmene yasal dayanak oluşturması	2 öğretmen
Çocukların güvenlik becerilerinde yetersiz olmaları	1 öğretmen
Çocukların yaşı gereği bu becerileri öğrenme gereksinimi	1 öğretmen
Güvenliğin önemli ve temel bir ihtiyaç olması	1 öğretmen
Çocuğun kendisini ve çevresindekileri tehlikeye atmamayı öğrenmesi gereksinimi	1 öğretmen
Çocukların tehlikeye yatkın olmaları	1 öğretmen
Çocukların sağlıklarını korumaları gereksinimi	1 öğretmen
Yaşam ve güvenliğin bir bütün olması	1 öğretmen
Yaşamsal beceriler olması	1 öğretmen
Görüşler Toplamı	15

3.2.8. Öğretmenlerin OSB’li öğrencilerinin BEP’lerinde güvenlik becerilerine yer vermeye ilişkin deneyimleri

Öğretmenlerin altısı öğrencilerinin BEP’lerinde bir güvenlik becerisi olmadığını, beşi BEP’te bir güvenlik becerisi amacı olmadığını ancak bu becerileri çalıştıklarını, dördü hazırladıkları BEP’lerde bir ya da daha fazla güvenlik becerisi olduğunu ve biri önceki zamanlarda hazırladığı BEP’lerde güvenlik becerilerine yer verdiğini, ancak şuan olmadığını aktarmıştır.

Öğrencilerinin BEP’lerinde bir güvenlik becerisine yer vermemiş öğretmenlerden öğretmen 4;

“Çok ağır çocuklarımız var. Yani davranış olarak, davranış problemleriyle baş etme açısından önlemler alıyoruz. Hani kesici aletleri önlem olarak alıyoruz daha doğrusu. Kesici aletleri ortada bırakmıyoruz işte belli çocukların yapabileceği davranışları bildiğimiz için ona göre davranıyoruz, temkinli davranıyoruz. Ve aileye de bu konuda bilgilendiriyoruz ama ekstra bir güvenlik çalışmasıyla ilgili çalışma yapmadık.”

sözleriyle öğrencilerinin etkilenmişlik düzeylerinden dolayı güvenlik becerilerine BEP’te yer vermediklerini ancak gereken önlemleri aldıklarını belirtmiştir. Öğretmen 16 *“Şu ana kadar yer verme fırsatım olmadı çünkü bizim çocuklarımız küçüktü hep böyle üç dört yaşlarındaydı. Dolayısıyla, hani çok da ayrıntılı çalışmadım güvenlik becerileri üzerinde işin açıkçası.”* sözleriyle öğrencilerinin yaşlarının küçük olmasından dolayı BEP’te henüz güvenlik becerilerine yer vermediğini ifade etmiştir.

BEP’lerinde bir güvenlik becerisi olmayan, ancak öğrencileri ile güvenlik becerisi çalışan öğretmenlerden öğretmen 1;

“Bu zamana kadar ben güvenlik becerisi olarak hani özellikle otistik çocuklar eğitim programında böyle bir şeye raslamadım. Ama şöyle bi şey var, bi hedeflenen beceri var bi de hedeflenmeyen beceri var. Biz bi şeyi hedeflerken sürekli hani oraya ya kağıda yazıp dökmeden de çocuklara bazı şeyleri vermeye çalışıyoruz. Hani bunun biz bile farkında olmadan yapıyoruz.”

sözleriyle eğitim müfredatlarında güvenlik becerileri olmadığını, ancak planlamadan güvenlik becerisi öğretimini yaptığını ifade etmiştir. Öğretmen 6 *“Ama biz bir fırında kek pişirme becerisi aldıysak bu güvenlik becerisini o amaçların içinde vermeye çalışıyoruz. A bi güvenlik becerisi değil ama.”* sözleriyle günlük yaşam becerileri içerisinde güvenlik becerilerinin öğretimine yer verdikleri örnekle belirtmiştir.

BEP’lerinde bir ya da daha fazla güvenlik becerisi olan öğretmenler makastan uzak durma, makası güvenli kullanma, taşıtlardan uzak durma, karşıdan karşıya geçme, trafik ışıkları, havaya uygun giyinme, merdivenlerden uygun biçimde inme ve çıkma ve yabancılardan uzak durma becerilerine yer verdiklerini aktarmışlardır. Öğretmen 5 *“Kırmızı ışık, yeşil ışık, işte karşıdan karşıya geçme, taşıtları tanıtmaya hani büyük,*

küçük, işte araba, kamyon taşıtları tanıttık. Çok levhalara falan giremedik çocuklarımızın seviyesinden dolayı. Aslında onlar da vardı konularımızda ama seviyemiz çok uygun olmadığı için basit şeylerde kalıyoruz.” sözleriyle öğrencilerinin performanslarına bağlı olarak BEP’lerinde birtakım güvenlik becerilerin yer verdiklerini ifade etmiştir.

3.2.9. Öğretmenlerin ailelere çocuklarının BEP’inde güvenlik becerisine yer vermeyi teklif etmelerine ilişkin deneyimleri

Öğretmenlerin 11’i öğrencilerinin ailelerine BEP’te bir güvenlik becerisine yer vermeyi teklif etmediğini, bir öğretmen ise öğrencilerinin ailelerine böyle bir teklifte bulunduğunu ifade etmiştir. Onbir öğretmenden altısı aileler ile sıklıkla güvenlik önlemleri ile ilgili konuştuklarını ve birtakım güvenlik önerilerinde bulduklarını aktarmışlardır. Öğretmen 4 *“Bununla ilgili çözüm yolları mutlaka üretiyoruz, mutlaka hani doktor önerisi, öğretmen önerisi yani velinin önerisi bunları hani şey yaparak çözüm yolları bulmaya çalışıyoruz. Ama bi program yapalım mı şeklinde resmi bi durum değil bu.”* sözleriyle program veya plan hazırlamaksızın güvenlikle ilgili çözüm yolları belirlediklerini aktarmıştır. Öğretmen 1;

“Hani normal çocuğa sahip ailelerin koruması atıyorum % 50 iken ya da % 60 iken bizim çocuklarda en az % 80 % 90 doksan oluyo” ve “Çok korumacı, özellikle fiziksel düzenlemelerle onların güvenliğini sağlamaya çalışıyorlar. Okulumuzda diyelim 50 öğrenci varsa bunun en az 35 çok sınırlandırılmış alanlarda yaşıyo. Bu neresidir, sadece mesela kendi odasıdır, işte oturma odasıdır, salondur, banyo, tuvalettir. Evin diğer bölümlerini kullanamıyo, zaten bütün kapılar kilitli.”

sözleriyle ailelerin güvenliği sağlamak için korumacı bir tavırla önlem aldıklarını belirtmiştir. Öğrencilerinin ailelerine BEP’te bir güvenlik becerisine yer vermeyi teklif eden öğretmen 6 ailelerin verdiği tepkiyi *“Aileye göre de değişiyö. Çok bilinçli aileler var. Hatta size bunu böyle yapabilirizi sunan aileler bile var. Ama bunun dışında hiçbi şeyden anlamayıp isteklerinizin hepsine olur deyip de hiçbi şı yapmayan aileler de var”* sözleriyle anlatmıştır.

Bir önceki soruda BEP'lerinde güvenlik becerilerine yer verdiğini belirten dört öğretmene ise bu becerileri BEP'e alırken aile ile iletişim kurup kurmadıkları sorulmuştur. Öğretmenlerden ikisi aile ile birlikte kararlaştırdıklarını, biri kendi başına karar verdiğini ve biri de ailelerin veli toplantılarında güvenlik becerilerinin öğretimini talep ettiğini aktarmıştır. Öğretmen 3;

“Bunu yapar, bunu yapamaz, bununla vakit kaybetmeyelim, matematik yaptıralım, Türkçe yaptırın. Aileler bunun peşindeler biraz daha. Biz bu konuda biraz emrivaki olmak zorundayız. Hani bu çocuk bunu da bilmeli. Aileler onları ikinci plana atıyo hani. Zaten bilecekmiş ya da hiçbi zaman ihtiyacı olmıcakmış gibi düşündükleri için bu konuda biraz emrivaki yani kendimiz karar veriyoruz.”

sözleriyle güvenlik becerilerine kendi başına karar verme gerekçesini açıklamıştır. Öğretmen 5 *“Şöyle söyleyeyim bizim dört öğrencimizden üç veliyi hiç görmedim ben. Sadece bi tanesi çok ilgiliydi. Çok ilgileniyodu çocuğuyla. Ee onunla beraber bazı şeyleri konuşarak yaptık ama diğer velilere ulaşamadığımız için sadece bizimle sınırlı kaldı diyebilirim.”* sözleriyle kendisinin karar verdiğini söylemiştir. Öğretmen 9;

“Evet, evde yapabileceği becerileri güvenlik açısından hangi becerileri alabileceğimizi ailesiyle karar verdik. Çünkü benim öğrencilerim küçük yaş grubu öğrencileri ve ben onları tanımadığım için ilk önce ailesiyle görüştim. Onlardan bilgi aldım ve eksik olan özellikleri bu yöndeydi.”

ve *“Bu önerinin olumlu olduğunu söylediler, çok işlevsel bi beceri olduğunu söylediler çünkü kendileri e bu yönden çok dertlilermiş. Bana anlattılar eee çocuğun neler yaptığını evde”* sözleriyle öğrencilerinin aileleriyle birlikte bu becerilere karar verdiklerini ifade etmiştir.

3.2.10. Öğretmenlerin öğrencilerine güvenlik becerisi öğretmeye ilişkin deneyimleri

Öğretmenlerin 10'u sistematik biçimde bir güvenlik becerisi öğretimi yapmadığını, altısı ise sistematik bir biçimde bir ya da daha fazla güvenlik becerisini öğrencilerine öğrettiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerden üçü ise önceden çalıştıkları zihinsel

yetersizliğe sahip öğrencileriyle bir ya da birden fazla güvenlik becerisi öğretimi yaptıklarını vurgulamışlardır.

Güvenlik becerisi öğretimi yapmayan 10 öğretmenden dördü öğrencilere, biri ailelere güvenlik tedbirlerine ilişkin uyarılarda bulduklarını, biri günlük yaşam içinde gerektiğinde becerinin nasıl yapılacağını gösterdiğini ve biri de sınıf içinde gereken önlemleri aldığını aktarmıştır. Öğretmen 1;

“Zaten düşünecek olursak da otistik özellik gösteren çocukların bence ilk önce alması gereken beceri iletişim ondan sonra özbakım geride kalan beceriler bunlara göre çocuğun performansına göre sınıflandırılabilir. Hani güvenlik becerileri basit hani ev kazalarından ziyade diğerleri biraz daha sonraya kalabiliyo.”

sözleriyle OSB’li çocuklarıyla güvenlik becerilerini çalışmama gerekçesini açıklamıştır. Öğretmen 11 *“Özellikle mesela o amacı çalışmak için dışarı çıkmadık ama biz dışarı çıktığımızda ve çocuk o kaydırağa bindiğinde o an doğal olarak gelişti.”* sözleriyle günlük yaşam içinde gerektiğinde becerinin nasıl yapılacağını öğrencilere gösterdiğini ifade etmiştir. Öğretmen 16;

“Çünkü evde yaptığı davranışlardı bunlar. Yani okulda karşılaşmıyodum. Benim sınıfımda çocuk ne prizle oynuyodu, ne sandalyenin üstüne çıkıp zararlı bir şeyleri çekme ya da bişiyler yapma gibi bi davranış gösteriyodu. Okulda görmediğim için de bu davranışı söndürmek için herhangi bi davranış bi beceride ya da bi program hazırlama gereği duymadım. Evde bunu aileye yapıyodu daha çok.”

sözleriyle aileye güvenlikle ilgili öneri verme gerekçesini açıklamıştır.

Öğretmenlerin Öğrencilerine Öğrettikleri Güvenlik Becerilerine İlişkin Deneyimleri: OSB olan öğrencilerine güvenlik becerisi öğretimi yaptığını söyleyen altı öğretmene hangi güvenlik becerilerini öğrettikleri sorulmuştur. Tablo 3.15’te öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlarına ve sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.15. Öğretmenlerin OSB'li Öğrencilerine Öğrettikleri Güvenlik Becerileri

Yanıtlar	N
Merdivenleri güvenli inme, çıkma	3 öğretmen
Makas kullanma	2 öğretmen
Çakmak ateşli cisimlerden uzak durma	1 öğretmen
Arabalardan uzak durma	1 öğretmen
Havaya uygun giyinme	1 öğretmen
Trafik ışıklarını kullanma	1 öğretmen
Karşıdan karşıya güvenli geçme	1 öğretmen
Tehlikeli cisimlerden uzak durma	1 öğretmen
Çatalı güvenli kullanma	1 öğretmen
Görüşler Toplamı	12

Öğretmenlere bu becerileri nasıl öğrettikleri, öğretim sırasında hangi yöntemleri kullandıkları sorulduğunda öğretmenler bir beceri öğretimi sırasında birden fazla materyal ve yöntemi bir arada kullandıklarını aktarmışlardır. Öğretim sürecinde yedi öğretmenden üçü resimli kartları kullanarak öğretim yaptığını, ikisi canlı model olduğunu, ikisi sorduğu sorunun cevabını söylemesini ya da göstermesini istediğini, biri canlandırma yaptığını, biri konuyla ilgili hikaye okuduğunu, biri video model yöntemini kullandığını, biri konuyla ilgili çizgi film izlettiğini, biri beceri analizi kullandığını ve biri doğrudan öğretim yöntemini kullandığını ifade etmiştir. Öğretmen 3;

“Arabanın tehlikeli olabileceği bahçeye çıkıyoruz. Bahçede mesela bi sürü öğretmen arkadaşlarımızın arabaları var. Onların etrafını gezinerek, gerekirse çalıştırıp onun yanından onun geçmesini bekleyip sonra geçerek. Ya ona bi doğal ortam mümkün olduğunca sunmaya çalışıyoruz.”

sözleriyle canlandırmaları doğal ortamlarda yaptığını ifade etmiştir. Öğretmen 5;

“Normalde trafik ışıklarında dışarı çıkmamız gerekiyordu ama okulumuz izin vermiyo yani ders saatleri içinde dışarı çıkamıyoruz çocuklarımız, birkaç çocuk hani dışarı kaçma eğilimi gösterdiği için. Sınıfta resimli kartlarla, internetten, işte uygulamalı çizgi filmlerde falan o şekilde gösterdik.”

sözleriyle öğretim sürecini okul idaresinin aldığı kararların da etkilediğini vurgulamıştır.

Sistematik olarak güvenlik becerisi öğretimi yapan altı öğretmene bu becerileri öğretirken en kolaylıkla yaptıkları veya uyguladıkları öğeler sorulmuştur. Bir öğretmen canlandırma yapmanın ve resimli kartları kullanmanın, bir öğretmen havaya uygun giyinmede bebek giydirme etkinliğini uygulamanın, bir öğretmen öğretim sürecinde pekiştirmeyi kullanmanın, bir öğretmen doğrudan öğretim yöntemini kullanmanın, bir öğretmen neyi kesip neyi kesmeyeceğini öğretmenin ve bir öğretmen de davranışın sonucunu göstermenin kolaylıkla yapılabildiğini ifade etmişlerdir. Öğretmen 8 *“Doğrudan öğretim yani direk bire bir öğrenciyle bire bir şekilde merdiven inme ve çıkmayı göstererek yaptığımız öğretim en etkili öğretim oldu. Diğer öğretimler sadece onu desteklediler ya da çeşitlenmesini sağladılar”* sözleriyle öğretim sürecinde doğrudan öğretimi kolaylıkla uyguladığını ve etkili olduğunu ifade etmiştir.

Sistematik olarak güvenlik becerisi öğretimi yapan altı öğretmene bu becerileri öğretirken zorlanarak yaptıkları veya uyguladıkları öğeler sorulduğunda öğretmenler birden fazla noktada zorlandıklarını söylemiştir. Öğretmenlerin ikisi öğretimi çocuğun özelliklerine göre bireyselleştirmede, bir öğretmen doğal ortamda çocuğun dikkatini toplamada, bir öğretmen uygulamayı doğal ortamlarda yapamamada, bir öğretmen başlangıçta kontrolü sağlamada, bir öğretmen günlük yaşamda ortam düzenlemesi yapmada zorlandıklarını belirtirken bir öğretmen duygusal olarak zorlandığını, bir öğretmen de zorlanmadığını belirtmişlerdir. Öğretmen 5;

“Göster yap tekniği yeterli gelmiyo ama yapabileceğimiz daha farklı yöntemler eminim vardır. Bir rutin oluyo ya otistiklerde o rutini bozamıyorsunuz. Bozduğunuz zaman farklı davranışlarla karşılaşıyorsunuz, davranış bozukluğu ortaya çıkıyo. O yüzden, onların huyuna gidiyoruz desem daha doğru olur.”

sözleriyle uyguladığı yöntemin yeterli olmadığını ifade etmiştir.

Öğretmenlerin Güvenlik Becerisi Öğretirken İhtiyaç Duyabilecekleri Bilgi ve Becerilere İlişkin Görüşleri: Öğretmenlerin tümüne bir güvenlik becerisi öğretimi sırasında

kendilerinin ne tür bilgi ve becerilere ihtiyacı olabilecekleri sorulmuştur. Öğretmenler OSB olan öğrencilerine güvenlik becerilerini nasıl öğretecekleri, hangi yöntemi kullanacakları ile ilgili bilgiye gereksinim duyacaklarını ve öğrencinin güvenlik becerileriyle ilgili performansının ve gereksinimlerinin ne olduğunu bilmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Tablo 3.16’da öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlara ve sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.16 Güvenlik Becerilerini Öğretirken Ne Tür Bilgi ve Becerilere İhtiyacınız Olabilir?

Yanıtlar	N
Nasıl öğreteceğime ilişkin öğretim yöntemlerine	6 öğretmen
Öğrencinin performansı ve gereksinimleri bilgisine	3 öğretmen
Danışabileceğim uzmanlara	3 öğretmen
Becerinin beceri analizine	2 öğretmen
Öğretim materyallerine	2 öğretmen
Pratik bir kılavuz kitaba	2 öğretmen
Hangi beceriyi ne amaçla öğreteceğim bilgisine	1 öğretmen
Aile bireylerinin fikirlerine	1 öğretmen
Daha yeterli bir eğitim programına	1 öğretmen
Öğrencinin bireysel özellikleri bilgisine	1 öğretmen
Etkili bir öğretim yöntemine	1 öğretmen
Gerçek ortamlarda nasıl değerlendireceğim bilgisine	1 öğretmen
Görüşler Toplamı	24

Öğretmen 9;

“Güvenlikle ilgili sorduğunuz sorularda önce ben bi düşünüyorum ne cevap versem diye çünkü hem çocuklar için üs beceri olduğu gibi benim için de öğretebilceğim üs bi beceri. Ben bu çocuğa kendini tanıtırken bile zorlanıyorum, güvenlik becerilerini nasıl öğreteceğimi ben de bilemem. Bana da bu konuda yol gösteren bi kitap gibi bişey olabilirse ee beceri gibi sevinirim.”

sözleriyle güvenlik becerilerini nasıl öğreteceği hakkında bilgiye gereksinimi olduğunu vurgulamıştır. Güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin bir kaynak kitaba ihtiyacı olduğunu belirten öğretmen 11 bu gereksinimini;

“Aslında öğretim yöntemleri olabilir. Hani çok fazla açıkçası okulda öğreniyoruz ama burda uygulamaya geldiğinde o kadar sistemli olmayabiliyo. Çok fazla öğrencimiz var, çok fazla amaç var. Hani bundan daha pratik bi şekilde öğretimi nasıl olabilir? Hani daha ana hatlarıyla belki verilebilir. Bunun amacı şu şekilde daha hani örneklerle belki verilebilir... Belki daha pratik yöntemler hani kılavuz gibi öğretmenlere öneriler falan olur ya, o tarz şeyler olabilir belki. Hani hangi becerinin öğretimi nasıldır? Hangi yöntem uygulanırsa daha kolay olur?”

sözleriyle dile getirmiştir. Öğretmen 15;

“Güvenlik becerilerinin öğretimi ile ilgili öğretmenlerin de cesaretlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum açıkçası. Çünkü bizden daha öncelikli bazı davranışlar geliştirmemiz beklendi. Şimdi bunlar biraz daha koruma ve tedbir alma şeklinde devam ediyö ama tabi kişinin bağımsızlığını düşündüğümüz zaman bu güvenlik becerilerinin de önemli olduğu gerçek. Bu durumda tabi ki güvenlik becerilerinin öğretimi ile ilgili detaylı bazı materyellerin hazırlanması gerektiğini düşünüyorum ben de. Yani bu dedim ya biraz önce de. Yani güvenlik becerilerinin öğretimi bitakım riskler, tehlikeler ortaya çıkabilir. Bunların da heralde çok daha detaylı düşünülerek biraz da eğitim öğretim materyelleri hazırlanarak yapılması gerekiyo.”

sözleriyle öğretim için birtakım materyaller ve kaynakların hazırlanarak öğretmenlere cesaret verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretmenlerden biri güvenlik becerilerini kazandırmak için öğrenci üzerinde kurduğu otoritenin yeterli olduğunu, bir öğretmen ise sadece öğretim planı hazırlamanın yeterli olduğunu aktarmıştır. Öğretmen 12 güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin düşüncelerini;

“Ben çocuğu değerlendiririm. Hangi beceriler var güvenlik açısında ya da yok hangisini öncelik verecem, onu belirledikten sonra programıma

koyduktan sonra gereken araç gereçlerle ve aileyle birlikte hangi ortamda yapacağam konusunda da önceden planlamadan zaten bu iş olmaz. Bu planı yaptıktan sonra zaten gerisi rahatlıkla gelir. Yani güvenlik becerisi öğretimi özbakım beceri öğretiminden daha zor değildir.”

sözleriyle aktarmıştır.

3.2.11. Öğretmenlerin ailelerin güvenlik becerilerinin önemi ve öğretimiyle ilgili bilgilerine ilişkin görüş ve önerileri

Öğretmenlerin 12'si ailelerin güvenlik becerilerinin önemi ve OSB olan çocuklara öğretilmesi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerden biri ailelerin güvenlikle ilgili çok korumacı ya da çok rahat olduğunu, bir öğretmen güvenliğin öneminin farkında olmadıklarını, bir öğretmen güvenlik önlemlerini yeteri kadar almadıklarını ve bir öğretmen de deneme yanılma yoluyla bazı bilgileri öğrendiklerini ifade etmiştir. İzleyen bölümde öğretmenlerin ailelerin güvenlik becerilerinin önemi ve öğretimi konusundaki bilgilerine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Öğretmen 1;

“Bir iki saniyelik bağımsız bırakmak bile onları tek başına bırakmak bile yani geride kendileri dikilmiş olduğu halden bahsediyorum, onlar için çok zor geliyo. İlk önce onları böyle bi tık çocuktan ayırmak gerekiyo. Çünkü çocukları kendi bedenlerinin bir parçasıymış gibi hala öyle görüyorlar”.

Öğretmen 7 *“Bu çocuklarla ilgili öğretim yapıldı denildiği nokta şudur evet biz birlikte geziyoruz, karşıdan karşıya da geçiyoruz. Nasıl geçiyoruz çocuğun elinden tutuyoruz karşıdan karşıya geçiyoruz”.* Öğretmen 15 *“ailelere baktığımız zaman genel olarak çocukların özelliklerini öğrenme biçimlerini ve yaşamla etkileşimlerini çok iyi algıladıklarını göremiyoruz. Dolayısıyla, güvenlik becerileriyle ilgili de bu konuda desteğe ihtiyaçları var.”*

Öğretmenlerin her birine aileleri güvenlik becerilerinin önemi ve öğretimi konusunda bilgilendirmek için neler yapılabileceği sorulmuştur. Öğretmenler güvenlik becerilerine

ilişkin seminerler düzenlenerek ailelerin bilgilendirilebileceğini ifade etmişlerdir. Tablo 3.17’de öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlara ve sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Öğretmen 3;

“Şimdi çocuklarımız mesela günlük hayatta anneleriyle sokakta dolaşıyorlar ya da babalarıyla. Bu günlük hayatta atıyorum bir saat okula gelip hep beraber bi uygulama yapılabilir. Ya da evde bi uygulama yapılabilir. Ders saati içerisinde eve gidilebilir. Aileler eğitimin içine katılabilir.”

sözleriyle aile ve öğretmenin birlikte uygulama yapabileceğini belirtmiştir. Öğretmen 7;

“Aileyi tetikleyici güç öğretmendir. Öğretmen bi şey söylemeyince zaten yapmıyo. Öğretmen de sadece biz genel anlamda şikayette bulunduğumuz için çocuklarla ilgili aile de şikayet gelmeyince güvenlik, okuma yazma vesaire ile ilgili bir sıkıntı dahi görmediği için öyle olay akıp gidiyo. Aileyi tetikleyecek olan güç biziz... E şöyle bi gerçek var di mi devlet politikası yok, olmicak da. Yok ortada hiçbi şey yoksa aile vardır. Çocuğu da kim yetiştirir aile. Ona da kılavuzluk edecek eğitimidir.”

sözleriyle öğretmenlerin güvenlik becerilerinin öğretimi konusunda aileleri bilgilendirmesi gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmen 11;

“Bazen aile gelip sınıf öğretmeninden direk bilgi alıyo ve buna hani çok önem veriyo. Ama bazı veli de sınıf öğretmeninden çok bi başkasından daha yetkiliymiş gibi de olabilir belki hani bu alanda daha iyi biliyo ya da daha araştırması var gibisinden düşünüp bi başkasını daha dikkate alıyo da olduğu oluyo.”

sözleriyle ailenin bilgilendirilmesinin öğretmen ya da uzman tarafından yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Öğretmen 12 ise *“...aile eğitim planları hazırlayıp aileyi ayda bi rahatsız edip bu konuda ne kadar önemli olduğunu söyleyip bu şekilde aileyi ikna ederse...”* sözleriyle aile eğitimlerinin yapılma sıklığı ile ilgili bilgi vermiştir.

Öğretmen 6 ise;

“Bu çocuklara ev ziyareti yapılmalı, ev ziyaretinde öğretmeni de desteklicek belki bi üst kurum olmalı, kişiler olmalı, öğretmene de bi yaşam koçluğu

yapılmalı belki. Bu çocukların yaşamıyla ilgili, öğretmenin yaşamıyla ilgili değil belki ama. Hani senin programın şöyle olmalı, bunu böyle yapmalısın dicesen hani klasik müfettişlikten çok öğretmeni yönlendirecek öğretim sürecini de destekleyecek, eee yapıların oluşturulması lazım.”

ve “Pratiğe dökülmeli pek çok şey. Hem öğretmenin bilgilendirilmesi, anne-babanın bilgilendirilmesi çocuğun eğitilmesi açısından üniversiteler desteklerini artık uygulamalı göstermeli bence. Rehabilitasyon merkezleri de aynı şekilde olmalı.” sözleriyle öğretmenlerin de güvenlik becerilerinin öğretilmesiyle ilgili desteğe ihtiyaçları olduğunu ve bu desteği üniversite ve rehabilitasyon merkezlerinin vermesi gerektiğini vurgulamıştır.

Tablo 3.17. Aileleri Güvenlik Becerilerinin Önemi ve Öğretimi Konusunda Bilgilendirmek İçin Neler Yapılmalı?

Yanıtlar	N
Aile eğitimleri düzenlenmeli	5 öğretmen
Seminerler düzenlenmeli	5 öğretmen
Nasıl öğretecekleri onlara sistematik olarak öğretilmeli	2 öğretmen
Öğretmen bilgilendirme yapmalı	2 öğretmen
Küçük grup eğitimleri düzenlenmeli	1 öğretmen
Aile ve öğretmen birlikte uygulama yapmalı	1 öğretmen
Ailelere ne yapmaları gerektiği doğrudan söylenmeli	1 öğretmen
Üniversiteler ve rehabilitasyon merkezleri gerçek yaşama inmeli	1 öğretmen
Yönetmelikler düzenlenmeli	1 öğretmen
Yaptırım uygulanmalı	1 öğretmen
Görüşler Toplamı	20

3.2.12. Öğretmenlerin güvenlik becerilerinin öğretiminde kullanılacak yöntemle ilişkin görüş ve önerileri

Öğretmenler OSB olan çocuklara güvenlik becerilerini öğretirken video model ile öğretim, gösterip yaptırma yöntemi ve dramatizasyon yönteminin kullanılabileceğini,

yine de yöntemin çocuğa ve beceriye göre belirlenebileceğini ifade etmişlerdir. Tablo 3.18’de öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlara ve sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Öğretmen 7 *“Video model olayı bence çok önemli ki hani bu çocuklar, birçok insan artık televizyondan öğrendiği için söylüyorum. Ben elimden geldiğince çok görsel kullanmaya çalışıyorum ve hareketli görsellere doğru artık akması gerektiğini düşünüyorum.”* sözleriyle video model ve görselliğe dayalı yöntemlerin kullanılması gerektiğini savunmuştur. Öğretmen 14;

“Her öğretimde bizzat yaşatmak diye bi şey yoktur. Bunu video modelle öğretebilirsiniz ya da eğer çocukta bi parça empati varsa eeee gözleyerek ve model alarak öğrenme becerisine birazcık sahipse bunu drama yoluyla da siz öğretebilirsiniz. İlla hani çocuğun bunu yapmasına gerek yok. Bi başkası yaparken ya da yaptıktan sonra yaşadığı hissi o kişi yüzüne yansıtıp karşı taraftaki çocuk da bunu anlayabiliyorsa bu şekilde öğretebilirsiniz. Ya da gerçek olaylardan yola çıkarak işte videoya çekilmiş şeyleri gösterebilirsiniz.”

sözleriyle video modelin yanında dramatizasyonun da kullanılabileceğini ifade etmiştir. Öğretmen 12 yöntemin çocuğa ve öğretilecek beceriye göre belirlenmesi gerektiğini;

“Çocuk hiç bilmiyorsa öğretim yapılıp fiziksel bağımsızlığa ulaşmak için sözel ipucundan başlayıp taa fiziksel yardıma kadar da yapılabilir. O tür yöntemler de kullanılabilir. Model de olunabilir. Drama da yapılabilir arkadaşlarıyla. Ama tabi ki çocuğun da bu duruma uygun olması gerek. Her çocuk olmaz.”

sözleriyle ifade etmiştir. Öğretmen 15 *“Yani tabi yine özel eğitimde kullanılan yanlışsız öğretim yöntemlerinden uygun olan modellerle bitakım öğretimler gerçekleştirilebilir. Bir ya da iki modelin bi arada kullanıldığı şeyler olabilir. Video model artı aşamalı yardım gibi”* ve *“özel eğitimde kullandığımız yöntem ve teknikleri güvenlik becerilerinin öğretiminde de kullanabiliriz ama işte yine güvenlik becerilerinin heralde kendine göre tekrar edilebilir veyahutta riskli şeylerini düşünmek gerekiyo”* sözleriyle diğer becerilerin öğretiminde kullanılan birçok özel eğitim yönteminin tek tek ya da birlikte kullanılabileceğini belirtmiştir. Öğretmen 8’e *“uygulamalı yöntemler”* in ne

oldu sorulduğunda “yani uygulamalı derken çocuğun direk işin içinde bulunduğu ve direk öğretim olarak yapılan yöntemler” yanıtını vermiştir.

Tablo 3.18. Güvenlik Becerilerinin Öğretiminde Hangi Yöntemler Kullanılmalı?

Yanıtlar	N
Video model ile öğretim	5 öğretmen
Gösterip yaptırma yöntemi	3 öğretmen
Çocuğa göre belirlenmelidir	3 öğretmen
Beceriye göre belirlenmelidir	2 öğretmen
Çocuğa ve beceriye göre belirlenmelidir	2 öğretmen
Model olma yöntemi	2 öğretmen
Dramatizasyon yöntemi	2 öğretmen
Uygulamaya dayalı yöntemler	2 öğretmen
Gerçek yaşantı sağlama	2 öğretmen
Akran öğretimi	1 öğretmen
Aşamalı yardımla öğretim	1 öğretmen
Resimli yöntemler	1 öğretmen
İpucunun giderek azaltılması yöntemi	1 öğretmen
Yanlışsız öğretim yöntemleri	1 öğretmen
Görüşler Toplamı	28

3.3. Öğretim Üyelerinden Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde Otizmde Uygulamalı Davranış Analizi Yüksek Lisans Programı’nda ders okutan öğretim üyelerinin OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin görüş ve önerileri ortaya konulmuştur. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmaktadır;

1. Öğretim üyelerinin OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimi ile ilgili görüş ve önerileri nelerdir?

2. Öğretim üyelerinin OSB olan bireylere öncelikli olarak öğretilmesi gereken güvenlik becerisi grubu ile ilgili görüşleri nelerdir?
  - a. Neden bu beceri grubu öncelikli olarak öğretilmelidir?
3. Öğretim üyelerinin OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretileceği yaş ile ilgili görüşleri nelerdir?
  - a. Evdeki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
  - b. Toplumsal ortamlardaki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
  - c. Acil durumlardaki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
  - d. Kişisel güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
4. Öğretim üyelerinin OSB olan bireylerin BEP'lerinde güvenlik becerilerinin yer alması ile ilgili görüşleri nelerdir?
5. Öğretim üyelerinin OSB olan bireylere güvenlik becerileri öğretiminin yapılacağı ortam / ortamlarla ilgili görüş ve önerileri nelerdir?
  - a. Öğretim üyelerinin her bir becerinin yerinde öğretime ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Öğretim üyelerinin OSB olan bireylere güvenlik becerileri öğretimini yapacak kişi / kişilerle ilgili görüş ve önerileri nelerdir?
7. Öğretim üyelerinin OSB olan bireylere güvenlik becerileri öğretimi sırasında kullanılacak yöntemlerle ilgili görüş ve önerileri nelerdir?
8. Öğretim üyelerinin özel eğitim lisans programındaki derslerde güvenlik becerilerine ve bu becerilerin öğretime yer verilmesi ile ilgili görüşleri nelerdir?

3.3.1. Öğretim üyelerinin güvenlik becerilerinin öğretimiyle ilgili görüş ve önerileri

Öğretim üyeleri OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimini önemli, öncelikli ve öğretimi gerekli kelimeleriyle tanımlamışlardır. Öğretim üyeleri güvenlik becerilerinin tüm çocuklara öğretilmesi gerektiğini, yetersizliği olan tüm bireylere öğretilmesi gerektiğini ve OSB olan çocuklara bu becerilerle ilgili sistematik öğretim yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Tablo 3.19’da öğretim üyelerinin görüş ve önerilerin sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.19. OSB Olan Bireylere Güvenlik Becerilerinin Öğretimiyle İlgili Ne Düşünüyorsunuz?

Yanıtlar	N
Önemli	10 öğretim üyesi
Tüm çocuklara öğretilmeli	4 öğretim üyesi
Sistematik biçimde öğretimi yapılmalı	3 öğretim üyesi
Öncelikli	3 öğretim üyesi
Tüm yetersizliği olan bireylere öğretilmeli	2 öğretim üyesi
Eğitim programlarında yer almalı	2 öğretim üyesi
Öğretimi gerekli	2 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı	26

Öğretim üyelerinin 10’u OSB olan sahip bireylerin kendi güvenliklerini sağlaması, toplumsal yaşamda bağımsızlıklarına arttırması ve aile bireylerinin veya bakıcının yaşamını kolaylaştırması gibi yararlıdan ötürü güvenlik becerilerini önemli bulmuşlardır. Otizme özgü birtakım yetersizliklerin var olması, güvenlik becerilerinin yaşamsal öneme sahip olması ve OSB olan bireylerin normal gelişim gösteren bireylere göre daha fazla kaza, yaralanma ve istismara maruz kalmaları nedenlerinden dolayı da bu becerileri önemli bulmuşlardır. Öğretim üyesi 4;

“Güvenlikle ilgili endişeler bu çocukların anne babalarının bir sürü sıkıntı çekmesine sebep oluyor. Yani güvenliğe ilişkili endişeler çocukların bu becerilerden yoksun olması birilerinin bu çocuklarla mutlaka günün her

saatinde meşgul olmasını zorunlu kılıyor. Bu zorunluluk inanılmaz yorucu...” “dolayısıyla çocukların bu tür becerilere sahip olduğundan emin olmak hem çocukların kendi güvenlikleri açısından çok önemli hem de etrafındaki insanların yaşamlarının kolaylaşması açısından çok önemli tabii ki.”

sözleriyle güvenlik becerilerinin öğretiminin anne-babalar açısından öneminden söz etmiştir. Öğretim üyesi 6;

“Normal gelişim gösteren bireyler ya da çocuklar olarak düşünürsek bu grup çok daha fazla işte cinsel istismar gibi veya işte kazalar, yaralanmalar gibi birtakım olumsuz durumlara maruz kalıyorlar. Ve yine bildiğim kadarıyla da normal gelişime göre sanırım üç dört kat daha fazla maruz kalma durumları var.”

sözleriyle OSB olan bireyler ile normal gelişim gösteren akranları arasındaki güvenlik tehdidi oranının farklı olduğunu belirtmiştir. Öğretim üyesi 9;

“Biz bu çocukların ivedilikle gelişim alanlarında bağımsızlıklarını elde edip sosyal entegrasyonlarını istiyorsak bu çocukların toplumda bu entegrasyon sırasında bağımsız hareket edebilmeleri için bu beceriyi hakkında bir fikir sahibi olmaları ve bu beceriyi doğru bir şekilde gerçekleştirmeleri gerekir ki bu entegrasyon tam olarak gerçekleşebilsin. Aksi takdirde sürekli ebeveyn veya bir gölge öğretmen veya benzeri bir uygulamayla tam bağımsız bir entegrasyondan söz etmemiz mümkün olamaz.”

diyerek güvenlik becerilerinin toplumsal yaşam içindeki bağımsızlığa katkı sağlayacağını ifade etmiştir.

Öğretim üyelerinin üçü OSB olan bireylerin çevresel uyaranları uygun zamanda fark etme, uygun zamanda tepki verme gibi becerilerde yetersiz oldukları için ve sağlıklı kalmalarını sağlamak için güvenlik becerilerinin öğretiminin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretim üyelerinden üçü de güvenlik becerilerinin OSB olan bireylere sistematik bir biçimde öğretilmesi gerektiğini, ikisi ise güvenlik becerilerinin eğitim programlarında yer alması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretim üyesi 2;

“Birtakım çevresel uyaranları zamanında ve gereği gibi değerlendirmede anlık değerlendirmeler yapma ve karar almada hani çok da hızlı

davranamayacakları için sanki deprem öncesi tatbikat gibi daha önceden tatbikatlarla bu çocukların birtakım edinimlerin sağlanmasından yanayım. Çünkü korunma becerileri anlık gereksinim duyulan beceriler. Yani bir anda oluşan bir durum için o an hemen karar alıp uygulanması gerektiren beceriler. Dolayısıyla çok hızlı düşünme, anlık karar verme, durumu değerlendirme ve vesaire gibi ee beceri alt yapılarını istiyor.”

sözleriyle güvenlik becerilerini sergilemek için birtakım becerilerin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Öğretim üyesi 5 *“Yani pek çok çocuk anne ve babasını gözleyerek bunu öğrenebilirken, işte karşıdan karşıya geçerken önce trafik lambasını beklemeyi belki anne babasını gözleyerek öğrenebilirken, bu çocuklara bunları sistematik bir öğretimle yapılması gerektiğini düşünüyorum.”* sözleriyle sistematik öğretimin gerekliliğini vurgulamıştır. Öğretim üyesi 11 *“herhalde öğretmenler olarak ya da bu alana öğretmen yetiştirenler olarak programlarımızda da en çok ihmal ettiğimiz konulardan bir tanesi ya da göz ardı ettiğimiz ya da öğretimini daha çok ailelere bıraktığımız konular diye düşünüyorum ben”* ve;

“Şimdi güvenli bir toplum içerisinde yaşama tüm bireyler gibi özel gereksinimli bireylerin de hakkı ve bu becerilerden bazıları bireyin hayatta kalması için yaşamsal önem taşıyan beceriler. Dolayısıyla da tüm bu nedenlerden dolayı mutlaka programlarda en az diğer beceriler kadar diğer beceri alanları kadar olmayı hak eden beceri alanlarından bir tanesi aslında güvenlik becerileri.”

diyerek güvenlik becerilerinin eğitim programlarında yer alması gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretim üyelerinin ikisi bireyin bağımsızlığını arttırması ve kendini güvenlik tehditlerinden koruması için güvenlik becerilerinin öncelikli olduğunu ifade etmiştir. Öğretim üyelerinin dördü güvenlik becerilerinin tüm çocuklara, ikisi ise yetersizliği olan tüm bireylere güvenlik becerilerinin öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

3.3.2. Öğretim üyelerinin öncelikli olarak öğretilecek güvenlik becerisi grubuyla ilgili görüşleri

Öğretim üyelerinin çoğu güvenlik becerisi gruplarının her birinin çok önemli olduğunu ve sıralama yapmanın zor olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretim üyeleri OSB olan bireylere öncelikli olarak evdeki güvenlik becerilerinin öğretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Daha sonra kişisel güvenlik becerilerini, toplumsal güvenlik becerilerini ve acil durumlardaki güvenlik becerilerini sıralamışlardır. Tablo 3.20’de görüşlerin sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.20 OSB Olan Bireylere Öncelikli Olarak Hangi Güvenlik Becerisi Grubu Öğretilmeli?

	Yanıtlar	N
1. Öncelik	Evdeki Güvenlik Becerileri	10 öğretim üyesi
	Kişisel Güvenlik Becerileri	1 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı		11
2. Öncelik	Kişisel Güvenlik Becerileri	5 öğretim üyesi
	Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	3 öğretim üyesi
	Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	2 öğretim üyesi
	Evdeki Güvenlik Becerileri	1 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı		11
3. Öncelik	Kişisel Güvenlik Becerileri	5 öğretim üyesi
	Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	4 öğretim üyesi
	Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	2 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı		11
4. Öncelik	Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	7 öğretim üyesi
	Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	4 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı		11
	Her bir beceri grubu önemli	6 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı		11

Öğretim üyelerinin altısı güvenlik becerileri gruplarını sıralamadan önce her bir beceri grubunun çok önemli olduğunu ve sıralamanın oldukça zor olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğretim üyesi 3;

“Aslında bunları hepsi çok önemli olduğu için nasıl sıralanır bilmiyorum ama. Birazcık da acaba çocuğun düz düzeyine ve durumuna göre mi düşünmek lazım? Eğer çok topluma karışabilen bir çocuksa hani, okula gelip gidiyorsa ve de servisle gidiyorsa geliyorsa, hani annesi babası götürüp getirmiyorsa diye düşündüğümüzde farklı sıralayabiliriz. Ama daha çok annesiyle birlikte hani yapışık ikiz gibi gezen çocuklar da olmak zorunda onlar için farklı şe şekilde sıralayabiliriz.”

sözleriyle sıralama yapmanın bireyin yaşamına göre farklılık gösterebileceğinden söz etmiştir. Öğretim üyesi 10 *“Eee hepsi önemli ama ee çocukların en çok içinde buldukları ve en sık karşılaşacakları durumları dikkate alarak bu sıralamayı yaptım. Yoksa hani dördüncü numara daha az önemli değil.”* diyerek her bir beceri grubunun önemli olduğunu vurgulamıştır.

Öğretim üyelerinin 10’u evdeki güvenlik becerilerinin biri kişisel güvenlik becerilerinin OSB olan bireylere öncelikli olarak öğretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretim üyeleri özellikle erken çocukluktaki bireylerin vaktinin çoğunu evde geçirmeleri, bireylerin deterjan, çamaşır suyu gibi kimyasal maddeler ve diğer risk faktörleriyle karşılaşma olasılıklarının yüksek olması, birincil yaşam alanlarında bağımsızlıklarının artması ve anne-babanın yaşamını kolaylaştırması gerekçeleriyle evdeki güvenlik becerilerinin öncelikli olarak öğretilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretim üyesi 1;

“Her zaman anne, baba, ebeveyn çocuğun yanında yakınında olamayabiliyo. Ee ve hani evdeki tehditlerin neler olduğu tanımlanırsa ve bunlardan kaçınması gerektiği çocuğa öğretilirse, yani öncelikle yaşam alanındaki bağımsızlığı artıracak ve buna ek olarak ta anne babanın kendini rahat ve güvende hissetmesi sağlanmış olacak.”

sözleriyle evdeki güvenlik becerilerinin öğretiminin birey ve anne-baba için olan öneminden söz etmiştir.

Öğretim üyesi 2 “ *Mesela evin düzenlenmesi bağlamında işte deterjanların mesela kapalı bir dolapta bulundurulması yerine daha pratik kullanımlı biz çalışan anneler mesela hemen çamaşır makinesinin yanında bulunduruyoruz. Ama bu aynı zamanda çocuğun da ulaşabileceği alan.*” sözleriyle ve öğretim üyesi 3;

“Hep de bizim Türk toplumu olarak deterjanlarımız çok kıymetlidir hani en önemlisi de çamaşır suyudur hani evlerin ya, oradan yola çıkarak böyle hani onları bilmeleri çok önemli diye düşünüyorum. Kendilerini onlardan uzak tutmaları ya da ne bileyim ocağa dokunmaması gerektiğini bilmesi. Evin içersindeki tehlikeler her daim var gibi düşündüm.”

sözleriyle evde risk faktörü oluşturabilecek kimyasal maddeleri vurgulamışlardır.

Öğretim üyelerinin biri cinsel istismarın yetersizliği olan bireylerde yaşanma sıklığının daha fazla olması nedeniyle kişisel güvenlik becerilerinin OSB olan bireylere öncelikli olarak öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğretim üyesi 6;

“özellikle cinsel istismarın çok yoğun eeee yaşanması nedeniyle hani öncelikli olarak ee çocukların kendi vücutlarını tanımaları, eee yanı sıra başkalarıyla olan ilişkilerinde eeee dikkatli olmaları gerektiğini düşündüğüm için. Yani eee çünkü biliyorum ki cinsel istismara en fazla uğrayan çocuk grubu uuuu öö özel gereksinimli olan çocuklar grubu. Özellikle otistik özellik gösteren çocukları da dikkate alırsak onların da bu duruma çok maruz kaldığını biliyoruz.”

sözleriyle yetersizliği olan bireylerin cinsel istismar gibi kişisel güvenliği tehdit eden durumlara daha sık maruz kaldıklarını vurgulamıştır.

Öğretim üyeleri OSB olan bireylere toplumsal ortamlardaki ve acil durumlardaki güvenlik becerilerini üçüncü veya dördüncü sırada öğretilebileceğini bildirmişlerdir. Öğretim üyesi 4 “*bunu çocukların içinde yaşadıkları ülke ve kültür de belirler gibi geliyo bana. Yani bizim toplumumuzda küçük yaştaki çocukların, normal gelişim gösterse bile bi çok anne baba ev dışında pek yalnız bırakmaz.*” sözleriyle ve öğretim üyesi 5 “*küçük yaştaki çocuklar özellikle aileleriyle birlikte topluma çıktıkları için belki ilerleyen yaşlarda, ilerleyen yıllarda daha önemli olması gerekçesiyle ....*” sözleriyle

toplumsal ortamlardaki güvenlik becerilerinin öğretiminin daha ileri yaşlarda işlevsellik kazanabileceğini ifade etmişlerdir.

Öğretim üyelerinin biri dört güvenlik becerisi grubundan bireyin yaşına uygun becerilerin belirlenerek öğretilbileceğini belirtmiştir. Öğretim üyesi 2;

“eğer biraz uğraşırsak bunu yapabileceğimize inanıyorum ben. Eee nedir ee işte çocuğun hareketli dönemi başladığında risklerin eee daha hızlı oluştuğunu düşünürsek eğer 1,5-2,5 yaşında çalışacağımız her gruptan birer tane beceri seçebiliriz o u bilişsel gelişim düzeyine uygun. Onları çalışıp ı ondan sonra devam. Yani örüntü şeklinde, birbiriyle ee paralel çalışılması gereken çok güzel beceriler var burda. Ee hani örüntü yapa yapa gidebiliriz diye düşünüyorum. Hem bu uu şeyi de kolaylaştırır, öğrenmeyi de e belki kolaylaştırır. Hani ee iki öğrenmenin birbirini engellemeden. Çünkü bunlar birbirinden bağımsız çalışılabilir beceriler aynı zamanda.”

sözleriyle grup sıralaması yapmanın yanı sıra, bireyin yaşına uygun ve gereksinim duyduğu becerilerin belirlenip, paralel olarak öğretilbileceğini ifade etmiştir.

3.3.3. Öğretim üyelerinin güvenlik becerilerinin öğretileceği yaşa ilişkin görüşleri

Öğretim üyelerinin dördü her bir güvenlik becerisi grubunun öğretimine erken çocukluk döneminde, ikisi okul öncesi dönemde (5-6 yaş) başlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretim üyelerinin dördü güvenlik becerilerinin yaşam boyu öğretilmesine gereksinim duyulacağını, dördü her bir güvenlik becerisi grubundan yaşa uygun ve gereksinim duyulan güvenlik becerilerinin belirlenerek öğretiminin yapılması gerektiğini bildirmişlerdir. Öğretim üyesi 4 *“Erken eğitim döneminde çalışılabilir diye düşünüyorum bunlar. Yani ee erken eğitim döneminde bunları öğrenmemiş çocuklar için de artık hangi gelişim dönemindeyse o zaman çalışılmalı diye düşünüyorum.”* diyerek erken çocukluk döneminde güvenlik becerilerinin öğretimine başlanabileceğini vurgulamıştır. Öğretim üyesi 6;

“Tabi OSB olan çocukların özelliklerini dikkate aldığımızda hani belki bu üç dört yaşlar çok erken dönemler olmuş olacak. Hani belki de altı yaştan

sonraki dönemde belki biraz daha önem kazanıyo .... yani altı yaş dediğim işte okulöncesi dönem beş altı yaş gibi düşünelim.”

sözleriyle OSB olan bireylere güvenlik becerisi öğretimine okulöncesi dönemde başlanabileceğini ifade etmiştir. Öğretim üyesi 1;

“Tabi ki de hani öğretimi, içeriği hani öğretim biçimi, basamaklandırması, onlar hep farklı yaş gruplarına göre değişebilir... Yani işte vücudunun özel bölgelerini bilme daha küçük yaşta öğretilir de işte hap veya uyuşturucu teklif edildiğinde hayır deme daha ilerleyen yaşlarda öğretilbilir.”

sözleriyle bireyin yaşına uygun güvenlik becerilerinin belirlenerek öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Öğretim üyesi 11;

“Birey bir işe yerleştiğinde o iş yerine özgü olarak aaa burda yer alan beceriler işte mesela kimyasal aaa lardan uzak durma gibi bir beceri var. İşte bulunduğu iş yerinde eee bu tür bir üretim yapılan bir işe yerleştiyse o iş yerine özel olarak dikkat etmesi gereken şeyler olabilir. Orda da onların aaa devamı sağlanabilir.”

sözleriyle güvenlik becerilerinin öğretiminin bireyin yaşamı boyunca sürebileceğini vurgulamıştır.

Öğretim üyelerinin dördü güvenlik becerilerinin öğretimine başlarken OSB olan bireylerin gelişimlerinin, zihinsel süreçlerinin ve çevresel farkındalık düzeylerinin göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretim üyelerinin ikisi ise güvenlik becerilerinin öğretimine başlamadan önce birtakım önkoşul becerilere sahip olunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretim üyesi 8;

“Yani çocuğun gelişimi iyiye, otizmden etkilenme derecesi çok fazla dülse o zaman üç dört yaşından itibaren en azından evde güvenlik becerilerinin çalışılmaya başlanması lazım ki çocuk için bir tehlike arz etmesin. Ama çocuk ee otizmden daha yoğun bir şekilde etkilendiyse o zaman zaten bunların hani öğretimi çok da mümkün olmicak.”

sözleriyle güvenlik becerilerinin öğretimine başlarken bireyin OSB'den etkilenme derecesinin önemli olduğunu bildirmiştir. Öğretim üyesi 7;

“Güvenlik becerileri dediğinizde tabi ki hemen başlanması mümkün değil... Otizmlı çocuklarda da zihinsel süreçten etkilendiyse en azından temel taklit, sıra alma, ee temel öz bakım gibi temel gereksinimleri, ee yönergeleri alma

gibi becerileri öğrenci kada kazandıktan sonra eeee öğretime başlanabilir diye düşünüyorum.”

diyerek güvenlik becerilerinin öğretimine başlamadan önce birtakım temel becerilere sahip olunması gerektiğini vurgulamıştır. Öğretim üyesi 9 “ ...mesela ee göz kontağı belirli bi süre kurabilmesi, kontak kurduğu nesne, cisim, kişiyi algılayabilmesi, işte bitakım alıcı ve ifade edici dil temel en azından alıcı dil becerilerinin olması.” sözleriyle güvenlik becerilerinin öğretimine başlamadan önce bazı önkoşul becerilerin gerekli olduğunu belirtmiştir. Öğretim üyeleri evdeki güvenlik becerilerinin erken çocukluk döneminde veya okulöncesi dönemde, kişisel güvenlik becerilerinin erken çocukluk döneminde, okulöncesi dönemde veya okul döneminde, toplumsal ortamlardaki güvenlik becerileri ve acil durumlardaki güvenlik becerilerinin okulöncesi dönemde veya okul döneminde öğretilmesinin uygun olduğunu belirtmişlerdir. Tablo 3.21’te görüşlerin sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Öğretim üyesi 1;

“Acil durumlardaki güvenlik becerileri, yani diğer becerilere göre birazcık daha ee hani akademik bilgi gerektiriyo gibi geliyo bana. Yanlış mıyım bilmiyorum ama dolayısıyla belki birazcık daha e okul çağı dönemi de bunun içine, yani okul öncesi eğitim almaya başladığında, işte bitakım eee şeyleri akademik bilgilere sahip olduğunda öğretilmeye başlanabilir.”

sözleriyle acil durumlardaki güvenlik becerilerinin okul öncesi veya okul döneminde öğretilebileceğinden bahsederken öğretim üyesi 2 “Aslında kaynaştırmaya vermeden önce mutlaka kişisel güvenlik becerilerinin çalışılması gerekiyo. Yani mesela eee elinde sivri uçlu kalem tutan arkadaşına yaklaşmamak gibi” sözleriyle OSB olan bireylere okul dönemine başlamadan önce kişisel güvenlik becerilerinin öğretilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Tablo 3.21. OSB'ye Sahip Bireylere Güvenlik Becerileri Kaç Yaşında Öğretilmeli?

	Yanıtlar	N
Evdeki Güvenlik Becerileri	Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)	3 öğretim üyesi
	Okulöncesi dönem (4-6 yaş)	2 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı		5
Kişisel Güvenlik Becerileri	Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)	2 öğretim üyesi
	Okulöncesi dönem (4-6yaş)	1 öğretim üyesi
	Okul dönemi (7-12 yaş)	2 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı		5
Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri	Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)	2 öğretim üyesi
	Okulöncesi dönem (4-6 yaş)	2 öğretim üyesi
	Okul dönemi (7-12 yaş)	1 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı		5
Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri	Okulöncesi dönem (4-6 yaş)	3 öğretim üyesi
	Okul dönemi (7-12 yaş)	2 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı		5
Tüm güvenlik becerisi grupları	Okulöncesi dönem (4-6 yaş)	2 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı		2
Tüm güvenlik becerisi grupları	Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)	4 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı		4

3.3.4. Öğretim üyelerinin güvenlik becerilerine BEP'lerde yer verilmesine ilişkin görüşleri

Öğretim üyelerinin tümü OSB olan bireylerin BEP'lerinde güvenlik becerilerine kesinlikle yer verilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Tablo 3.22'de güvenlik becerilerine BEP'lerde yer verilmesinin gerekçelerine ve sayısal dağılımlarına yer verilmiştir.

Öğretim üyesi 4;

“Zaten bireyselleştirilmiş eğitim programları aaa yani bu çocukların işlevsel becerileri öğretmekle sorumlu kişiler tarafından hazırlanıyo. Ve son derece işlevsel bir beceri eee bu bu alan da öyle bir beceri alanı.

Dolayısıyla, evet işini iyi yaptığını iddia eden kişilerin bunu da öğretmesi lazım.”

sözleriyle güvenlik becerilerinin işlevselliğini ve BEP hazırlayan öğretmen ve uzmanların bu konuda yükümlü olduklarını ifade etmiştir. Öğretim üyesi 5;

“Bu çocuklar bu tür becerilere çok kolay ve kendiliklerinden öğrenemiyorlar. O yüzden, sistematik bir öğretim yapılması gerekiyo. Ve eee şeye göre eee işte akademik ee bitakım becerilere göre kıyasladığımızda eee klinik anlamlık dediğimiz çocuğun yaşamını eee kolaylaştıracak, yaşam kalitesini arttıracak ee onun imm normal bireyler diye tanımladığımız bireylerin yaşam standardına en yakın düzeyde yaşamasını sağlıcak beceriler arasında yer aldığı için de mutlaka öğretilmeli. Kişilere bu tür temel beceriler kazandırılmazsa bunun üstüne koyucağımız daha ileri düzeyde becerilerin çok önemli olmicacağını düşünüyorum.”

sözleriyle güvenlik becerilerini öğretmenin bireyin yaşamına getireceği katkıları ve bu becerilerin öğretiminde sistematik eğitimin gerekliliğini dile getirmiştir. Öğretim üyesi 10;

“Başka türlü bu becerileri nerde nasıl öğretilir? Nasıl kazandırırız? Ülkemizde BEP özel eğitimin önemli bi parçası. Ee okul öncesi eğitim kurumlarından başlayarak hem kaynaştırma öğrencilerine hem de ayrıştırma öğrencilerine BEP hazırlanıyor ve o BEP çerçevesinde esas olarak çalışılıyor.”

sözleriyle BEP’in otizm spektrum bozukluğu olan veya diğer yetersizlik gruplarında yer alan bireylerin eğitim yaşamındaki önemini vurgulamıştır.

Tablo 3.22. OSB'ye Sahip Bireylerin BEP'lerinde Güvenlik Becerilerine Neden Yer Verilmeli?

Yanıtlar	N
Yaşamsal öneme sahip olması	5 öğretim üyesi
İşlevsel beceriler olması	3 öğretim üyesi
Bağımsızlığa katkı sağlaması	3 öğretim üyesi
Sağlık açısından önemli olması	3 öğretim üyesi
Anne-babanın ve bireyin yaşamını kolaylaştırması	3 öğretim üyesi
Sistematik öğretim gerektirmesi	2 öğretim üyesi
Güvenlik tehditleriyle baş etmeyi kazandırması	2 öğretim üyesi
BEP'in öğretimin kalıcılığını sağlaması	1 öğretim üyesi
BEP'in eğitimin temeli olması	1 öğretim üyesi
Temel beceriler olması	1 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı	24

3.3.5. Öğretim üyelerinin güvenlik becerilerinin öğretileceği ortama ilişkin görüş ve önerileri

Öğretim üyelerinin çoğu güvenlik becerilerinin gereksinim duyulan doğal ortamda öğretilebileceğini ifade etmişlerdir. Ortamın güvenli ve sağlıklı olması, edinim aşamasında yapılandırılmış ortamların tercih edilip, genelleme aşamasının doğal ortamlarda sağlanması, gerektiğinde benzeşim ortamların kullanılması ve ortamın beceriye ya da bireyin özelliklerine göre belirlenmesi öğretim üyelerinin bildirdiği diğer görüşlerdir. Tablo 3.23'te güvenlik becerilerinin öğretileceği ortama ilişkin görüşlere ve sayısal dağılımlara yer verilmiştir.

Öğretim üyelerinin sekizi güvenlik becerilerinin becerinin sergileneceği doğal ortamlarda öğretilmesinin gerektiğini bildirmişlerdir. Öğretim üyesi 1 “yani doğal ortamlarda öğretim tabi ki de bizim esas aldığımız şey” sözleriyle, öğretim üyesi 3 “mümkün olduğunca gerçek ortamlarda” sözleriyle ve öğretim üyesi 5 “toplumsal ortamlarda doğal ortamlarında öğretilmesi oldukça önemli bence” sözleriyle güvenlik becerilerinin doğal ortamlarda öğretilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Öğretim üyelerinin beşi öğretim yapılacak ortamın beceriye göre karar verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretim üyesi 4;

“Yani bence o konuda etkililik araştırmaları yapıp aaa anlamak lazım. Yani çeşitli günlük yaşam becerilerinin öğretilmesi için toplum merkezli eeee öğretim oturumlarının düzenlendiğini biliyoruz örneğın. Simulasyon ortamlarının yaratıldığını ve bu şekilde öğretim yapıldığını biliyoruz örneğın. Bence bu üzerinde çalışılacak becerinin, işte öğretilecek çocuğın aaaa özelliklerine göre değışkenlik gösterebilir diye düşünüyorum.”

sözleriyle ortamı belirlerken göz önünde bulundurulması gereken noktaları ifade etmiştir.

Tablo 3.23. OSB 'ye Sahip Bireylere Güvenlik Becerileri Öğretilmesi Nerede Yapılmalı?

Yanıtlar	N
Becerinin sergileneceğı doğal ortamda öğretilmeli	8 öğretim üyesi
Mutlaka doğal ortamda genellemesi yapılmalı	7 öğretim üyesi
Becerinin özelliğine göre değışebilir	5 öğretim üyesi
Simülasyon/benzeşim ortamlarda öğretilmeli	4 öğretim üyesi
Edinim yapılandırılmış, genelleme doğal ortamda çalışılmalı	3 öğretim üyesi
Güvenli ve sağılıklı bir ortamda öğretilmeli	2 öğretim üyesi
Bireyin özelliklerine göre değışir	1 öğretim üyesi
Evde ve okulda öğretilmeli	1 öğretim üyesi
Yapılandırılmış ortamda öğretilmeli	1 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı	25

Öğretim üyelerinin dördü doğal ortamlarda öğretim yapmanın uygun olmadığı zamanlarda simülasyon/benzeşim ortamları hazırlanarak öğretim yapılmasının uygun olduğunu belirtmişlerdir. Öğretim üyesi 10 *“hepsini gerçek ortamlarda öğretmeye kalkarsak bu bize zaman kaybettirebilir, maliyeti yüksek olabilir. Dolayısıyla simülasyon ortamları kurumda ya da evde yaratılacak simülasyon ortamları da kullanılabilir.”* sözleriyle doğal ortamda öğretimin öğrenme sürecine etkisinden söz etmiştir. Öğretim üyesi 11 *“eğer gerçek toplumsal ortamda çalışmanız mümkün dülse*

de benzeşim ortamları yaratıp o ortamlarda bu becerilerin çalışması gerçekleştirilebilir.” sözleriyle doğal ortamlarda çalışmanın mümkün olmadığı durumlarda benzeşim ortamlarının tercih edilebileceğini vurgulamaktadır.

Öğretim üyesi 6 *“güvenlik becerisinin gerektirdiği ortam en güvenli ve en sağlıklı ee çocuğu hiçbir şekilde ee olumsuz etkilemeyecek ee bir düzenleme yapılacak olursa eee yani böyle bir ortam içersinde öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum.”* ve;

“bitakım kimyasal maddelerden uzak durması gerekiyo ve bunu öğreteceksek işte ortama ee kimyasal maddeler yerleştirdiğimizde ee hani en azından ee öğretim aşamasında bitakım olumsuzlukların yaşanmaması için bitakım düzenlemelere gidilmesi gerekiyor.”

sözleriyle öğretim süreci içinde de güvenliği sağlamanın gerekliliğini ifade etmiştir.

Öğretim üyeleri her bir güvenlik becerisinin yerinde öğretilmesi gerektiğini, ancak bazı becerilerin gerçek ortamlarda öğretiminin her zaman uygun olmadığını bildirmişlerdir. Öğretim üyelerinin yedisi güvenlik becerilerinin edinim aşamasının ardından mutlaka doğal ortamlarda, mümkün olduğunca çeşitli durum ve kişilerle genellemenin sağlanmasının gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Bu konudaki düşüncelerini şu sözlerle açıklamışlardır.

Öğretim üyesi 9 *“hemen evde hem de okulda öğretilip hangi ortamda öğretiliyosa diğer ortama ilişkin bir genellemesi yapılabilir. Farklı kişiler ve farklı yerlerde mutlaka genellemesi sağlanmalı.”* Öğretim üyesi 10 *“Kurumda ya da evde yaratılacak simülasyon ortamları da kullanılabilir ama eninde sonunda gerçek ortamlara mutlaka genellemesini yapmak şartıyla.”* Öğretim üyesi 11;

“benzeşim ortamında çalışılıyosa da mutlaka ve mutlaka toplumsal ortamlara genellemesi üzerinde çalışıyor olmamız gerekiyo.... güvenlik becerilerinin özelliğinden dolayı bulunduğu hh farklı ortamlarda bu be ee bu durumlarla ya bu tehlikeli durumlarla karşılaşmaları söz konusu olabilir. Dolayısıyla da bulunduğu her ortamda öğrenmiş olduğu bu becerileri eee yerine getirmesi bireyin hayatta kalması için son derece önemli.”

3.3.6. Öğretim üyelerinin güvenlik becerilerini öğretecek kişilere ilişkin görüş ve önerileri

Öğretim üyeleri OSB olan bireylere yaşamında sık karşılaştığı anne, baba, kardeş, diğer aile bireyleri, öğretmenler ve akranların öğretim yapabileceğini bildirmişlerdir. Tablo 3.24'te güvenlik becerilerini öğretebilecek bireylere ilişkin görüşlere ve sayısal dağılımlara yer verilmiştir.

Öğretim üyelerinin altısı her ortamda güvenlik tehdidiyle karşılaşma olasılığı olduğu için bireyin çevresinde yer alan kişilerin öğretim yapabileceğini ifade etmişlerdir. Öğretim üyesi 4 *“etkili öğretim alanyazında çeşitli becerilerin çeşitli kimseler tarafından öğretilbildiğini görüyoruz etkili bi şekilde. Güvenlik becerileri de eeee dolayısıyla çeşitli kişiler tarafından öğretilbilir diye düşünüyorum.”* sözleriyle etkili öğretim sunabilecek herkesin güvenlik becerilerini öğretebileceğini ifade ederken öğretim üyesi 10 *“açıkçası eee güvenlik becerilerinin sadece özel eğitim öğretmeni öğretilir, öğretmelidir iddiaları da olabilir, hiç katılmıyorum. Bu becerileri öğretebilecek donanımda herkes öğretilir diye düşünüyorum.”* diyerek güvenlik becerilerinin etkili öğretim donanımına sahip bireyler tarafından öğretilmesinin uygun olduğunu ifade etmiştir. Öğretim üyesi 5 de;

“çok küçük yaştan da başlicağı için anne ve baba, anne, baba, kardeş, birincil bakıcı gibi çocuğun yaşamında eee en fazla karşılaştığı yakınları tarafından yapılmalı. Bi kere kesinlikle öyle başlamalı. Aa ondan sonra belki im daha sistematik bi öğretim şeklinde okul öncesi dönemde okul öncesi öğretmeni tarafından eee başlanabilir. İlerleyen zamanlarda çocuğun sosyal etkileşimi arttığında akranları tarafından da gerçekleştirilebilir.”

sözleriyle bireyin gelişimine uygun olarak kimlerin öğretici olabileceğini açıklamıştır.

Öğretim üyelerinin üçü bu becerilerin aile bireyleri ve öğretmen tarafından öğretilbileceğini ifade etmişlerdir. Öğretim üyeleri güvenlik becerileri sistematik öğretim gerektirdiği için öğretmenlerin aile ve diğer öğreticilere rehber olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretim üyesi 2;

“edinim aşaması belki eeee kuruma dayalı öğretmen tarafından başlatılıp, genellemenin eee hangi ee biçimlerde yapılacağı aile eğitimiyle verildikten sonra genelleme boyutunda aileyi işe sokma. Çünkü eee güvenlik becerisinin edinimi esnasında hata yaparsak eeee o becerinin bi daa hiç kazanılamaması uu söz konusu olabilir” ve “edinimi esnasında aaa işte ipuçlarının oo sistematik geri çekilmesi uygulanırsa eğer, onların tamamlanması esnasında bence ee kuruma dayalı ya da uzmana uu tarafından ee yapılması, ama tabii hemen eee akabinde, bu becerilerin işe yarıyo olması için de zaten genellemenin çalışılması gerekiyo. Genellemenin çalışması bağlamında da aile eğitimiyle eğitimi güçlendirsek ...”

sözleriyle aile ve öğretmen işbirliğinin nasıl desenleneceğini açıklamıştır. Öğretim üyesi 7 *“çok ciddi çalışılması gereken ee beceriler var. Otizmlili çocuklar söz konusu olduğunda bu becerileri öğretmede her biri için farklı etkili olan öğretim yöntemlerinin kullanılması gerekiyo.”* sözleriyle güvenlik becerilerinin öğretiminde uygun yöntemlerin kullanılması gerekliliğinden dolayı öğretmenlerin katılması gerektiğini ifade etmiştir.

Tablo 3.24. OSB'ye Sahip Bireylere Güvenlik Becerileri Öğretimi Kim Tarafından Yapılmalı?

Yanıtlar	N
Bireyin yaşamındaki herkes (anne, baba, kardeş, akran, yakın akraba, özel eğitim öğretmeni, sınıf öğretmeni)	6 öğretim üyesi
Öğretmen ve aile	3 öğretim üyesi
Beceriye göre değişir	2 öğretim üyesi
Öğretmen ve uzman	1 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı	12

Öğretim üyelerinin ikisi öğretimi yapacak kişinin öğretilen güvenlik becerisine göre belirlenmesinin uygun olduğunu bildirmişlerdir. Öğretim üyesi 4;

“Kişisel güvenlik becerileri örneğin vücudunun özel bilgi bölümlerini bilme, tanıdık ve yabancıları ayırt etme, uygun olmayan dokunuşla uygun olanı ayırt etme falan gibi beceriler söz konusu olduğunda kişisel mahremiyet tabii

ki söz konusudur... Yani e belki böyle bir beceriyi öğretirken işte söz gelimi akranlardan yardım almak uygun olmayadabilir belki yani.”

diyerek öğreticiyi belirlerken öğretilecek becerinin göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretim üyesi 9;

“Bu çocukların bireysel özelliklerini bilen işte öğretim ee özelliklerini ee öğrenme güçlüklerini eee ve hangi stratejiler kullanılırsa öğrenme performansları arttırılabilir bu bu konular hakkında temel bilgilere sahip ee ve bunları efektif bir şekilde uygulıgacak eeee özel eğitim öğretmenleri uygulamalı davranış analistleri eee sanırım gerçekleştirebilir.”

sözleriyle güvenlik becerilerinin uzmanlar ve öğretmenler tarafından öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğretim üyesi 7 ise;

“hani burkulmada kesiklerde yaralanmada hani bunlar birazcık daha ee uzmanlık alanını da gerektiriyo. Eee tıp personeliyle iletişim kurulabilir. Yapılacak basamaklar sıralanabilir. Ne tür materyal, ne tür ilaç ya da neyse kullanılacak olan ee onlar belirlenebilir diye düşünüyorum. Ee kişisel güvenlik becerilerinde de kesinlikle belki çocuk psikiyatrislerinden ya da eeee psikologlarından yardım alınabilir, o süreç eeee o süreci çocuklara anlatmak için.”

sözleriyle aile, öğretmen, akran ve yakın akrabalar dışında diğer uzmanlara da danışılmasının uygun olabileceğini vurgulamıştır.

3.3.7. Öğretim üyelerinin güvenlik becerilerinin öğretiminde kullanılacak yönteme ilişkin görüş ve önerileri

Öğretim üyeleri OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimi sırasında kullanılacak yöntemin bireye ve öğretilecek beceriye göre belirlenmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Belirlenen yöntemin etkililiği kanıtlanmış, sistematik öğretime izin veren bilimsel dayanaklı yöntemler olması gerektiğini ifade etmişlerdir. OSB olan bireylerin öğrenme özelliklerine göre de görsel destekli yöntemlerin, yanlışsız öğretim yöntemlerinin, doğal öğretim yöntemlerinin ve sosyal öykülerin etkili olabileceğini

düşünmektedirler. Tablo 3.25’te güvenlik becerilerinin öğretileceği ortama ilişkin görüşlere ve sayısal dağılımlara yer verilmiştir.

Tablo 3.25. Otizm Spektrum Bozukluğuna Sahip Bireylere Güvenlik Becerileri Öğretimi Yapılırken Hangi Yöntemler Kullanılmalıdır?

Yanıtlar	N
Etkili, bilimsel dayanaklı yöntemler	5 öğretim üyesi
Bireyin ve becerinin özelliğine göre değişebilir	5 öğretim üyesi
Görsel uyaranlara dayalı yöntemler	5 öğretim üyesi
Sistemantik öğretime dayalı yöntemler	3 öğretim üyesi
Yanlızsız öğretim yöntemleri	3 öğretim üyesi
Doğal öğretim yöntemleri	1 öğretim üyesi
Sosyal öyküler	1 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı	23

Öğretim üyelerinin beşi güvenlik becerilerinin öğretimi sırasında etkili ve verimli uygulamalar yapabilmek için etkililiği kanıtlanmış, bilimsel dayanaklı yöntemlerinin kullanılması gerektiğini bildirmişlerdir. Öğretim üyeleri alanyazında OSB olan bireylere çeşitli beceriler kazandırmada etkililiği kanıtlanmış birçok yöntemin güvenlik becerilerinin öğretiminde de kullanılabileceğini vurgulamışlardır. Öğretim üyesi 2;

“Çocuk bize gelmiş yedi sekiz yaşında. Hem önceki becerileri çabucak öğretmemiz gerekiyo, hem de eee o an öğrenmesi gereken ve daha sonra öğrenmesi gerekenler bağlamında devam etmemiz gerekiyo. Şimdi böyle bi durum olduğunda aaaa verimliliği eeee daha ı kanıtlanmış yöntemleri seçmekte fayda var.”

sözleriyle yöntem belirlerken verimliliği kanıtlanmış yöntemlerin tercih edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Öğretim üyesi 4 *“Tabi o deneysel araştırmaların sadece etkililiğini dikkate almak ta yeterli olmaz. Eee bu çocuklarla birlikte muhtemelen anne babalarını yakın çevrelerini de etkileyeceği için sosyal geçerlik konusuna da çok dikkat etmek gerekir.”* sözleriyle yöntem belirlerken sosyal geçerliğin de dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Öğretim üyesi 7 *“Nedir işte videoyla model olmayı kullanabiliriz. Etkili ipuçlarını kullanabiliriz. Gerektiğinde sosyal öyküler bazı beceriler*

için çok etkili olabilir. Sosyal öyküler kullanılabilir. Etkinlik çizelgeleri kullanılabilir. Her ne kadar bazı beceriler doğal öğretim yöntemleri, fırsat öğretimi...” sözleriyle etkililiği kanıtlanmış yöntemleri örneklendirmiştir.

Öğretim üyelerinin beşi güvenlik becerilerinin öğretimi için belirlenecek becerinin bireyin performans özelliklerine ve becerinin türüne göre değişebileceğini belirtmişlerdir. Öğretim üyesi 2;

“Mesela 112’yi öğretmek, 112 ee şey kavram öğretimi gibidir. Eee ama eeee yapmaya dayalı olanlar, işte mesela u parmağana bir yara bandı yapıştırma beceri dolayısıyla kavram öğretiminde ve beceri öğretiminde farklı öğretim yöntemlerinin daha etkili daha verimli olduğunu biliyoruz yapılan araştırmalar bağlamında. Yetişkinden yardım istemeyi eee hem ee eşzamanlı öğretim yöntemiyle öğretebiliriz, ama bi tane çocuğunuz var yüksek işlevli otistik, yani eee mesela sosyal öykü kullanabiliriz onunla çok güzel yakışır mesela.”

sözleriyle yöntemin öğretimi yapılacak beceriye ve bireye göre farklılaşabileceğini ifade etmiştir. Öğretim üyesi 2;

“Yani eee şimdi etkili ve verimli yöntemler şunlar şunlar şunlardır dedik. Ama diyorum ki mesela sen bizden ee yedi sene önce mezun olmuşsun ve bunların hiç birisini bilmiyorsun. Bildiğin eee kavram öğretiminde bi yöntem var, beceri öğretiminde de bi yöntem var. Onlarla öğretime başlasan fena mı olur? Hiç öğretilmemesindense eeee etkili olduğu bilinen bir öğretim yöntemiyle çalışılabilir.”

sözleriyle yöntemin öğretimi yapacak kişiye göre de değişebileceğini belirtmiştir.

Öğretim üyelerinin beşi OSB olan bireylerin öğrenme özelliklerini, görselliğin bu bireylerin öğretiminde yaygın olarak kullanılmasını ve güvenlik becerilerinin bireylerin repertuarlarında olmayan beceriler olmasından dolayı görselliğe dayalı yöntemlerin kullanılabileceğini bildirmişlerdir. Öğretim üyesi 9 *“çocuğun bunları u bu video teknolojilerinden yararlanması için bitakım ön koşul becerilere sahip olması gerekir. O becerilere sahipse bu tür bir öğretim yaklaşımı sunulabilir.”* sözleriyle görselliğe dayalı

yöntemlerin de çocuğun performansı dikkate alınarak kullanılması gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretim üyelerinin üçü güvenlik becerilerinin yaşamdaki öneminden dolayı sistematik öğretime izin veren yöntemlerin kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretim üyelerinin üçü de OSB olan çocukların eğitiminde yaygın olarak kullanılmasından dolayı yanlışsız öğretim yöntemlerinin kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Öğretim üyesi 5 “Çocuğun ee bıçağı kullanırken ya da işte bıçakla ilgili bir güvenlik becerisi öğrenirken hata yapma gibi bir olasılığı yok. Bu nedenle, çocuk üzerinde en fazla ipucunu kullandığımız yöntemleri kullanmakta fayda var.” sözleriyle yanlışsız öğretim yöntemlerinin güvenlik becerilerinin öğretiminde kullanımının faydasından bahsetmiştir.

Öğretim üyelerinin biri güvenlik tehditlerinin doğal ortamlarda ortaya çıkmasından dolayı doğal öğretim yöntemlerinin kullanılması gerektiğini belirtmiştir.

3.3.8. Öğretim üyelerinin özel eğitim lisans programında güvenlik becerilerinin öğretimine yer verilmesi ile ilgili görüşleri

Öğretim üyeleri özel eğitim lisans programında güvenlik becerilerinin öğretimiyle ilgili herhangi bir ders ve konu başlığı olmadığını bildirmişlerdir. Öğretim üyesi 2 “güvenlik için gereksinim duyulacak beceriler bağlamında derli toplu biçimde, akılda yer edicek ve asla atlanmadan öğretilcek şekilde programlaştırılmış bi dersimiz yok.” sözleriyle güvenlik becerileri ile ilgili bir ders olmadığını ifade ederken öğretim üyesi 11 “Doğrudan güvenlik becerilerinin öğretimiyle ilgili bir eee konu alanı yok” sözleriyle güvenlik becerilerine ilişkin konu başlığı olmadığını belirtmiştir. .

Öğretim üyeleri güvenlik becerilerine bazı dersler içinde kısmen ya da çok az verildiğini, kendileri derslerinde örneklerde kullandıklarını veya bilgileri olmadığını ifade etmişlerdir. Tablo 3.26’da özel eğitim lisans programlarında güvenlik becerilerinin öğretimine yer verilmesine ilişkin görüşlere ve sayısal dağılımlara yer verilmiştir.

Tablo 3.26 Özel Eğitim Lisans Programındaki Derslerin İçeriğinde Güvenlik Becerilerinin Öğretimiyle İlgili Konu / Konular Var mı?

Yanıtlar	N
Bazı derslerde kısmen / çok az bahsediliyor	4 öğretim üyesi
Bilgim yok	3 öğretim üyesi
Ben örneklerimde bahsediyorum	3 öğretim üyesi
Yeterince yer verildiğini sanmıyorum	2 öğretim üyesi
Bildiğim kadarıyla hayır	2 öğretim üyesi
Görüşler Toplamı	14

Öğretim üyelerinin dördü bazı öğretim derslerinde güvenlik becerilerine kısmen yer verildiğini ifade etmişlerdir. Öğretim üyesi 1; “Öz bakım ve günlük yaşam becerilerinin öğretimi dersinde sanıyorum kısaca geçiliyo ... cinsel eğitim dersinin kapsamında kişisel olarak hani kendini korumaya yönelik bitakım şeylerin, becerilerin öğretimine yönelik bilgi verildiğini biliyorum.” sözleriyle “Zihin Engellilere Günlük Yaşam ve Sosyal Beceri Öğretimi” ve “Cinsel Eğitim” derslerinde güvenlik becerilerine kısmen yer verildiği bildirmiştir. Öğretim üyesi 2;

“Tematik öğrenme bağlamında hayat bilgisi dersi içerisinde sadece bir konunun alt başlığı ya da bir becerisi olarak geçiyo ama böylece derli toplu uu daha dikkat ee yoğunlaştırılmış biçimde ee sunulmuyo bunlar. Hayat bilgisi dersinin içinde ee işte şey var mesela aaa mevsimlere uygun giyinme, ee ya da u işte eee soğuk suyu hızlı içmeme ya da üstünde kırmızı çarpı olan şeylere ellememe eee ya da ee üstünde kırmızı damla olan şeyleri eline damlatmama ... Ee bu tür konuları ın ee alt konuları ee biz aldırıyoruz ama ee programda altı çizili olarak alınması söyleniyo mu? Hayır.”

sözleriyle toplumdaki ve evdeki bazı güvenlik becerilerinin Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi içinde yer aldığını, ancak yine de gerekli önemin verilmediğini ifade etmiştir.

Öğretim üyesi 5 “günlük yaşam ve sosyal becerilerin öğretimi dersinde çok az değiniliyo. Eeee sanıyorum bi de işte bilimsel dayanaklı uygulamalar derslerinde

bilimsel dayanaklı uygulamalardan söz edilirken becerilere yönelik örneklerle zenginleştiriliyo diye düşünüyorum.” ve;

“Fen bilgisi dersinde işte kimyasallardan, elektrikten falan uzak durmayla ilgili konulara değinildiğini, onun dışında ee günlük yaşam ve ee sosyal becerilerin öğretimi dersinde değinildiğini, eee kısmen matematik dersinde ee bir iki beceriye değinildiğini biliyorum.”

sözleriyle güvenlik becerilerine yer verilen dersleri belirtirken;

“Anadolu Üniversitesi için söylersek şöyle bi seçmeli ders açılmıştı toplumsal ortamlarda öğretim. Toplumsal ortamlarda öğretim deyince zaten ee büyük bi kısmını bu tür becerilerin oluşturduğunu zaten tahmin etmek çok zor değil. Eee ama ee geçmiş dönemde uygulamalı bir ders olması nedeniyle sadece beş öğrenci seçtiği için kapatıldı o ders.”

sözleriyle de güvenlik becerilerinin daha kapsamlı ele alacak bir dersin açıldığını ifade etmiştir.

Öğretim üyelerinin üçü kendi derslerinde bazı güvenlik becerilerinin öğretimine yer verdiklerini ya da güvenlik becerilerinden örnekler verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretim üyesi 11 *“Beceri kavram öğretimi dersinin içeriğinde eeeee işte ö beceri öğretimini işlerken örneklerimin arasında şey de yer alıyo, güvenlik becerilerinin öğretilmesiyle ilgili mesela örnek bi tane uygulama eeee gösteriyorum.”* sözleriyle güvenlik becerilerini beceri veya kavram öğretimi sırasında örnek olarak kullandığını ifade etmiştir.

Öğretim üyelerinin ikisi bildikleri kadarıyla lisans programı içinde güvenlik becerilerine yer verilmediğini bildirmişlerdir. Öğretim üyesi 4 *“bizim özel eğitim bölümü öğrencilerine bu becerilerin öğretilmesine ilişkin bitakım bilgi, beceri ve donanım kazandırmak tabi ki önemli. Ama şu an bu konunun üzerinde durulduğunu zannetmiyorum bilgim dahilinde.”* sözleriyle lisans öğrencilerine güvenlik becerilerine ilişkin bilgi verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

4. Tartışma ve Öneriler

4.1. Tartışma

Araştırmada Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Merkezi'nde ve Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü'nde görev yapan zihinsel engelliler öğretmenlerinin, bu eğitim kurumlarına devam eden OSB olan çocukların anne-babalarının ve Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Otizmde UDA Yüksek Lisans Programı'nda ders okutan öğretim üyelerinin OSB olan çocuklara güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda çalışmada 16 öğretmen, 11 anne-baba ve 11 öğretim üyesiyle görüşmeler yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular tartışılırken, bulgularda ele alınan temaların üç katılımcı grubu göz önünde bulundurularak tartışılması ve olası nedenlerin alanyazında yer alan bulgularla karşılaştırılmasına özen gösterilmiştir. Yapılan bu tartışmalar ışığında uygulamacı ve araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

Tartışma bölümünün kolay ve anlaşılır okunabilmesi için verilerin sayısal analizinde frekans hesapları kullanılmıştır. Anne-babalar ve öğretim üyelerine ilişkin bölümlerde bir-üç kişi arası çok azı, dört-beş kişi arası azı, altı-yedi kişi arası yarısı, sekiz-on kişi arası çoğunluğu ve 11 kişi hepsi olarak ifade edilmiştir. Öğretmenlere ilişkin bölümlerde bir-üç kişi arası çok azı, dört-altı kişi arası azı, yedi-on kişi arası yarısı, 12-15 kişi arası çoğunluğu ve 16 kişi hepsi olarak ifade edilmiştir.

Çalışmada anne-babaların ve öğretmenlerin güvenlik becerilerine ilişkin farkındalıklarının ne düzeyde olduğunu ortaya koyabilmek üzere anne-babalardan ve öğretmenlerden güvenlik becerilerini kendi sözcükleriyle tanımlamaları istenmiştir. Anne-babaların yarısı ve öğretmenlerin çoğunluğu güvenlik becerilerini kendi sözcükleriyle tanımlamışlardır ve bu tanımlar çoğunlukla benzerlik göstermektedir. Öğretmenler ve anne-babalar güvenlik becerilerini “çocuğun çevresel tehlikelerden ve zararlı durumlardan kendisini koruması, savunması” olarak tanımlamaktadırlar. Öğretmenler ocaktan uzak durma, camdan veya balkondan sarkmadan durma ve trafik

kurallarını, anne-babalar ise karşıdan karşıya dikkatli geçme ve diğer insanların şiddetinden kendini koruma becerisini güvenlik becerilerine örnek olarak vermiştir. Alanyazın incelendiğinde, Dixon vd.'nin (2010) güvenlik becerilerini günlük yaşamda bireyin karşısına çıkan tehlikelerden korunmak ve kaçınmak için gereken beceri yelpazesi olarak tanımladığı görülmektedir. Alanyazındaki tanım ile araştırmanın katılımcılarının tanımları arasındaki bu benzerlik, çalışmaya katılan öğretmen ve anne-babaların güvenlik becerilerinin tam olarak ne anlama geldiğine ilişkin bir farkındalıkları olduğunu göstermektedir.

Anne-babaların, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin OSB olan bireylere güvenlik becerilerinin öğretimi ile ilgili görüşleri benzerlik göstermektedir. Her üç katılımcı grubun çoğunluğu güvenlik becerilerinin öğretimi OSB olan çocukların bağımsızlıklarına katkı sağlaması, kendilerini savunmaları, sağlıklı olma durumlarını korumaları ve tehlikeli-tehlikesiz durumları ayırt etmeleri açısından gerekli ve önemli bulmaktadırlar. Alanyazın incelendiğinde, yetersizliği olan bireylerin normal gelişim gösteren akranlarına oranla daha sık güvenlik tehdidine, yaralanma ve kazaya maruz kalması güvenlik becerilerinin öğretimi gerekli kılmaktadır (Dixon vd., 2010; Kim, 2010; Strickland vd., 2007; Yıldırım-Sarı ve Girli, 2012). Bireylerin bağımsızlıklarının artması onların tehlikeli durumla karşılaşma olasılıklarını arttırmaktadır, çünkü bağımsızlık arttıkça bireye sunulan yardım azalmakta, risk ise artmaktadır (Bambara vd., 2011; Bergstorm vd., 2012; Taylor vd., 2004). Güvenlik becerilerinin öğretimi bireyin yetişkinliğe geçişi sırasında oldukça önemli bir yer tutmakta (Özen, 2008) ve bağımsız yaşamına katkı sağlamaktadır. Öğretmenlerin azı güvenlik becerilerinin OSB olan çocuklara, özellikle çalıştıkları okula devam eden OSB olan çocukları göz önünde bulundurduklarında, öğretiminin çok zor olduğunu düşünmektedirler. Bu öğretmenler OSB'den hafif derecede etkilenmiş çocuklar için güvenlik becerileri öğretiminin uygun olduğunu, sözel iletişim becerisine sahip olmayan çocuklar içinse zor olduğunu belirtmişlerdir. Calavari ve Romanczyk (2012) yaptıkları araştırmada OSB olan çocukların alıcı ve ifade edici dil becerilerine sahip olmalarının yaralanma riskini azaltıp evdeki güvenlik kurallarına uyma becerilerine yardımcı olduğunu ve OSB'den daha fazla etkilenmiş çocukların daha fazla risk altında olduğunu ortaya koymuşlardır. Lee vd.'ye (2008) göre ise OSB olan bireylerin davranış sorunlarının, iletişimde

sınırlılık göstermelerinin ve dikkatlerinin zayıf olmasının kaza ve yaralanmaya maruz kalmalarını etkileyip etkilemediği hala bir soru işaretidir.

OSB olan çocuklara öncelikli olarak öğretilecek güvenlik becerisi grubuna ilişkin öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin görüşleri benzerken, anne-babaların görüşleri farklılık göstermektedir. Öğretmenler ve öğretim üyeleri öncelikli olarak evdeki güvenlik becerilerinin, anne-babalar ise evdeki güvenlik becerilerinin ve yanı sıra kişisel güvenlik becerilerinin öğretilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Evin OSB olan bireyin birincil yaşam alanı olması, evde bağımsız kalma ya da yalnız olma olasılığının daha fazla olması nedeniyle riskin yüksek olması, ailenin ve çocuğun yaşam kalitesine katkı sağlaması gerekçeleri evdeki güvenlik becerilerinin öğretimi gerekliliğini, iyi ve kötü fiziksel teması ayırt edememeleri ve kendi bedenlerini korumaları gerekçeleri de kişisel güvenlik becerilerinin öğretimi gerekliliğini birinci sıraya taşımaktadır. OSB’li çocuklarla bire bir yaşayan grup olan anne-babalar çocuklarının hem evde yalnız kalma olasılıklarını hem de anlık da olsa çevreden gelebilecek tehditlerle karşılaşma durumlarını göz önünde bulundurdıkları için öğretmenler ve öğretim üyeleri ise OSB olan çocukların sadece evde bağımsız kalabildiklerini düşündükleri için bir görüş farklılığı oluşmuş olabileceği düşünülebilir. Toplum yaşamını ele aldığımızda OSB olan çocukların anneye-bakıcı bireye bağımlılığı sıklıkla gözlenmektedir. Dolayısıyla, anne-babaları tedirgin eden durum onlar olmadıklarında çocuklarının kendilerini çevreden veya kişilerden gelebilecek tehlikelere karşı koruyamayacaklarını düşünmeleri olabilir. Bu durum da anne-babalar için hem evdeki güvenlik becerilerini hem de kişisel güvenlik becerilerini önemli kılmaktadır. Anne-babaların ve öğretmenlerin çok azı ile öğretim üyelerinin yarısı her bir güvenlik becerisi grubunun çok önemli olduğunu, birinin diğerinden daha az önemsiz olmadığını düşünmektedirler.

OSB olan çocuklara güvenlik becerilerinin öğretileceği yaşa ilişkin anne-babaların, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Genel olarak bakıldığında anne-babalar, erken çocukluk dönemi ve okulöncesi dönemde, öğretmenler okulöncesi dönem ve okul döneminde güvenlik becerilerinin öğretilmesi gerektiğini düşünürlerken, öğretim üyeleri ise erken çocukluk döneminde öğretilmeye başlanması ve yaşam boyu devam etmesi gerektiğini düşünmektedirler. Anne-babaların yarısı

evdeki güvenlik becerilerinin erken çocukluk döneminde, öğretmenlerin yarısı okulöncesi dönemde, öğretim üyelerinin çok azı erken çocukluk döneminde öğretilmesi gerektiğini düşünürken, az anne baba okulöncesi dönemde, az öğretmen erken çocukluk döneminde, çok az öğretim üyesi ise okulöncesi dönemde öğretilmesi gerektiğini düşünmektedir. Anne-babaların yarısı kişisel güvenlik becerilerinin okulöncesi dönemde, öğretmenlerin yarısı okulöncesi dönemde, çok az öğretim üyesi ise erken çocukluk döneminde öğretilmesi gerektiğini düşünürken, az anne-baba erken çocukluk döneminde, az öğretmen okul döneminde, çok az öğretim üyesi ise okul döneminde öğretilmesi gerektiğini düşünmektedir. Anne-babaların yarısı toplumsal ortamlardaki güvenlik becerilerinin okulöncesi dönemde, öğretmenlerin yarısı okul döneminde, öğretim üyelerinin çok azı okulöncesi dönemde öğretilmesi gerektiğini düşünürken, az anne-baba erken çocukluk döneminde, az öğretmen okulöncesi dönemde öğretilmesi gerektiğini düşünmektedir. Anne-babaların azı acil durumlardaki güvenlik becerilerinin okulöncesi dönem veya okul döneminde, öğretmenlerin yarısı okul döneminde, öğretim üyelerinin çok azı okulöncesi dönemde öğretilmesi gerektiğini düşünürken, bir kısım öğretmen okulöncesi dönemde, öğretilmesi gerektiğini düşünmektedir. Öğretim üyelerinin azı güvenlik becerilerinin erken çocuklukta başlayıp yaşam boyu sürmesi gerektiğini düşünürken çok az öğretim üyesi öğretime başlama yaşının çocuğun gelişimine ve performansına göre farklılık gösterdiğini düşünmektedir.

Güvenlik becerilerinin hangi yaşta öğretilmesi gerektiğine ilişkin görüşlerin çeşitlilik göstermesi beklenen bir sonuçtur. Anne-babalar OSB olan çocuklarla günlük yaşam içinde sık sık güvenlik sorunu yaşamakta, dolayısıyla olabilecek en erken zamanda öğrenmeleri gerektiğini düşünmektedirler. Ancak anne-babalar çocuklarının bu becerileri kolaylıkla öğrenemeyeceğini de düşünmektedirler. Özellikle sözel iletişim becerisine sahip olmayan OSB olan çocukların anne-babaları bu kaygıyı daha fazla taşımaktadırlar. Öğretmenler ise sınıflarındaki OSB olan çocukların öğrenme özelliklerini ve performanslarını göz önüne alarak güvenlik becerilerinin daha geç yaşlarda öğretilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Öğretim üyeleri ise gelişim özelliklerini dikkate alarak erken çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine kadar her yaş grubunda öğretilebilecek güvenlik becerilerinin olduğunu düşünmektedirler. Alanyazına bakıldığında, Collins vd. (1991) yaptıkları araştırmada yetersizliği olan

bireylerin yaşlarına göre öğretilecek beceri sayısının farklılık gösterdiğini, erken çocukluk ve okulöncesi dönemde tehlikeden uzak durma becerileri tercih edilirken ergenlik ve yetişkinlikte tehlikeli duruma tepki verme becerilerinin tercih edildiğini ve yaşın artmasıyla önemli güvenlik becerilerinin sayısının da arttığını ortaya koymuşlardır. Alanyazında güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin etkililik araştırmalarında da yaşlar ve çalışılan güvenlik beceri sınıfları farklılık göstermektedir. Örneğin Summers vd. (2011) yaşları 4, 6 ve 8 olan üç OSB olan çocuğa kapı zili çaldığında aileye haber verme, yaşları 4, 7 ve 8 olan üç OSB olan çocuğa ise kimyasal temizleyici gördüğünde aileye haber verme becerilerini Akmanoğlu ve Tekin-İftar (2011) yaşları 7, 10 ve 11 olan biri OSB, ikisi OSB ve zihinsel yetersizliğe sahip üç çocuğa yabancı kişilerin kaçırma girişiminden kaçınma becerisini; Dogoe vd. (2011) yaşları 23 ve 24 olan iki OSB olan genç kıza ürün uyarı etiketini okuma, açıklama ve bağlama uygun anahtar kelimeleri bulma becerilerini öğretmişlerdir. İlk çalışmada okulöncesi ve okul çağı dönemindeki OSB olan çocuklarla evdeki güvenlik becerileri, ikinci çalışmada okul çağı dönemindeki OSB olan çocuklarla kişisel güvenlik becerisi ve son çalışmada ise genç OSB olan bireylere toplumsal ortamda gerekli bir güvenlik becerisi çalışılmıştır. Dolayısıyla, alanyazında da güvenlik becerilerinin öğretiminde yaşa bağlı olarak öğretilmesi planlanan güvenlik becerileri değişiklik göstermektedir.

OSB olan çocuklara güvenlik becerilerinin hangi ortam veya ortamlarda öğretileceğine ilişkin anne-babaların, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Anne-babaların yarısı becerinin sergileneceği doğal ortamda öğretim yapılmasını uygun görürken, yarısı ise evde ve okulda öğretilmesi gerektiğini düşünmektedir. Öğretmenlerin azı becerinin sergileneceği doğal ortamı, çok azı bireyin yaşamını sürdürdüğü ev, okul ve park gibi doğal ortamını tercih etmektedir. Ancak öğretmenlerin azı okul dışındaki ortamlarda güvenlik becerilerini çalışmadıklarını, bunun için gerekli yasal bir düzenlemenin olmadığını dile getirmişlerdir. Bu durum kazandırılması planlanan becerinin çalışılacağı ortamı sınırlamakta ve günlük yaşama genellenmesine engel olmaktadır. Güvenlik becerilerinin günlük yaşam içinde genellemelerinin yapılamaması öğretmenlerde bu becerileri çalışma konusunda motivasyon eksikliğine de yol açabilir. Öğretim üyelerinin de çoğunluğu becerinin sergileneceği doğal ortamın, az bir kısmı simülasyon ortamların ve az bir kısmı ise

edinim aşamasında yapılandırılmış ortamların, genelleme aşamasında doğal ortamların kullanılması gerektiğini düşünürken, yarısı da ortamın OSB olan bireye ve öğretilecek beceriye göre belirlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Anne-babaların, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin çoğunluğu her bir güvenlik becerisinin yerinde öğretimini uygun görmektedir. Ancak çok az öğretmen ve çok az öğretim üyesi güvenlik becerisini yerinde öğretmenin zaman, maliyet ve ortamın güvenli olup olmaması gibi nedenlerle her zaman çok uygun olamayacağını düşünmektedirler. Öğretim üyelerinin çoğunluğu da güvenlik becerilerinin ediniminden sonra mutlaka genellemelerinin de yapılması gerektiğini düşünmektedirler. Alanyazına baktığımızda Hoch vd. (2009) üç OSB olan gence kaybolduklarında telefon kullanmak için yardım isteme becerisinin öğretim oturumlarını devam ettikleri okulun farklı bölümlerinde, yoklama oturumlarını ise kentin beş farklı kırtasiye, market gibi mağazalarında düzenlemişlerdir ve yoklama oturumlarında OSB olan gençler kazandırılan güvenlik becerisini genellemişlerdir. Hoch vd. (2009) önce okulda uygulama yapmayı çevreden gelebilecek olası küçümsemeyi önlemek adına tercih ettiklerini ve bunun edinim sürecini hızlandırdığını ancak okulda uygulama yapmaksızın toplumsal ortamda uygulama yapmanın ne kadar başarılı olunacağını bilinmediğini aktarmışlardır. Buna karşın Bergstorm vd. (2012) üç OSB olan gence kaybolduklarında yardım isteme becerisinin öğretimini gençlerin aileleriyle sıklıkla gittikleri marketlerde düzenlemişlerdir. Becerinin öğretimi sırasında tüm yoklama ve izleme oturumları marketlerin farklı reyonlarında düzenlenmiştir. Önlem olarak gençlerin dikkatlerini dağıtacak video oyun ya da oyuncak reyonları tercih edilmemiştir. Yaşları 10 ve 11 arasında değişen üç OSB olan genç bu beceriyi beş ile yedi öğretim oturumu arasında edinmişlerdir.

OSB olan çocuklara güvenlik becerilerinin kimler tarafından öğretileceğine ilişkin anne-babaların, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin görüşleri benzerlik göstermektedir. Anne-babaların azı çocuğun yaşamında yer alan herkesin öğretim yapabileceğini, az bir kısmı ise öğretmen ve anne-babanın işbirliği içinde öğretebileceğini düşünmektedir. Öğretmenlerin çoğunluğu ise aile bireyleri ve öğretmenin birlikte öğretebileceğini, çok azı öğretmenin öğretebileceğini düşünmektedir. Öğretim üyelerinin yarısı da anne-babalar gibi bireyin yaşamında yer alan herkesin, çok azı öğretmen ve ailenin güvenlik becerisi öğretimi yapabileceğini

düşünürken, çok az öğretim üyesi ise bu kararın öğretilecek güvenlik becerisine göre değişebileceğini düşünmektedir. Alanyazında farklı türde becerilerin bireyin yaşamındaki anne, baba, kardeş ve akran gibi önemli kişiler tarafından öğretilmesinin etkili olduğunu gösteren birçok çalışma yer almaktadır (Besler ve Kurt, 2014; Odluyurt vd., 2014; Tekin, 2000; Tekin-İftar, 2008). Güvenlik becerilerine bakıldığında ise doğal ortamlarda öğretim, yoklama ya da genelleme oturumları düzenlendiği için anne-baba gibi bireyin yaşamındaki önemli kişilerin yer almaması kaçınılmazdır. Taylor vd. (2004) üç OSB olan çocuğa kaybolduğunda çevredeki birine iletişim kartını vererek yardım isteme becerisinin öğretiminde öğretmen ve anne-babalarla çalışmışlardır. Öğretmen okulda öğretim oturumlarını, toplumsal ortamda izleme ve genelleme oturumlarını tamamlamışlardır. Anne-babalar içinse ayrıca birer “aile yoklaması” düzenlenmiştir. Bu oturumları anne-babalar uygularken, öğretmen ise çocuğun göremeyeceği bir noktadan oturumu gözlemlemiştir. Süzer (2015) üç OSB olan gence tanıdık ve yabancıların cinsel istismarından korunma becerisini öğrettiği çalışmasında öğretim ve yoklama oturumlarını kendisi uygularken, becerinin izleme ve farklı ortamlarda farklı davranışlar üzerindeki genelleme oturumlarını anneler uygulamış, veriler kamera kaydı ile toplanmıştır. Anne-baba ve öğretmenin iletişim içinde olması ve işbirliği yapmaları OSB olan bireyin yaşamında anlamlı bir fark yaratmaya olanak sağlar. Ancak yetersiz destek eğitim ve sadece takvim yaşına göre düzenlenmiş sınıf ortamları gibi sorunlar öğretmenlerin gereken nitelikli eğitimi sunmalarını önleyen etmenlerden bazıları olarak ele alınabilir. Diğer taraftan, anne-baba ve öğretmen arasındaki iletişim eksikliği de edinimi sağlanan becerilerin sadece okulda sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Bu sorunlar göz önüne alındığında hem ev ve okul arasındaki açığı kapatmak hem de güvenlik becerileri gibi işlevsel becerilerin bireyin doğal ortama genellemesini sağlamak için bir iş birliği gerekmektedir. Araştırma bulguları da güvenlik becerilerinin öğretimi aşamasında anne-baba ve öğretmenler arasında iş birliği yapılmasının gerektiğini ortaya koymaktadır.

OSB olan çocuklara güvenlik becerilerinin hangi yöntemlerle öğretileceğine ilişkin öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Öğretmenlerin az bir kısmı video model ile öğretim, az bir kısmı gösterip yaptırma yöntemi, çok az bir kısmı model olma veya dramatizasyon yaptırma yöntemlerinin; öğretim üyelerinin az

bir kısmı etkililiği kanıtlanmış bilimsel dayanaklı yöntemlerin, az bir kısmı görsel uyarılara dayalı yöntemlerin, çok az bir kısmı sistematik öğretime dayalı yöntemlerin ve yine çok bir kısmı ise yanlış öğretim yöntemlerinin kullanılması gerektiğini düşünmektedir. Öğretmen ve öğretim üyelerinin az bir kısmı ise kullanılacak yöntemin öğretilecek güvenlik becerisine ya da çocuğun bireysel özelliklerine göre seçilmesi gerektiğini düşünmektedir. Güvenlik becerilerinin öğretiminde bir ya da birden fazla yöntem bir arada kullanılabilir, ancak bu noktada çocuğun bireysel özellikleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Alanyazına bakıldığında, normal gelişim gösteren ya da gelişimsel yetersizliği olan çocuklara güvenlik becerilerini öğretmede kullanılan yöntemlerden biri “davranışsal beceri öğretimi” yöntemidir. Davranışsal beceri öğretimi bilgi vermeyi, model olmayı, tekrarlamayı ve geribildirim sunmayı içeren bir yöntemdir. Bilgi verme, güvenlik tehlikesini tanımlama ve nasıl tepki verileceğini söylemede; model olma güvenlik becerisini sergilemede; tekrarlama bireyin güvenlik becerisini modelden izlediği şekilde yinelemesinde ve geribildirim doğru tepki karşısında pekiştirmede, yanlış tepki karşısında hata düzeltmesi yapmada kullanılmaktadır (Miltenberger ve Gross, 2011). Örneğin Gunby vd. (2010) yaşları 6, 7 ve 8 olan üç OSB olan çocuğa davranışsal beceri öğretimi ve yerinde geribildirim ile kaçırma girişiminde bulunan kişiye hayır deme, oradan uzaklaşarak güvenli bir yere gitme ve olayı tanıdık bir yetişkine anlatma becerisini öğretmişlerdir. Davranışsal beceri öğretimi yönteminde bilgi verme, video model sunma, canlı model olma, tanıdık ve yabancılarla tekrarlama ve yerinde geribildirim vererek pekiştirme bileşenlerini kullanmışlardır. Yöntem söz konusu güvenlik becerisinin kazandırılmasında etkili olmuştur ancak yöntemin bileşenlerinden hangisinin daha etkili olduğu ortaya konulamayan bir sınırlılıktır. Ergenekon (2012) ise çalışmasında 7, 8 ve 9 yaşlarındaki üç OSB olan çocuğa ev kazalarında oluşan kesiklerde, sıyrıklarda ve hafif yanıklarda ilkyardım yapma becerilerini “ilkyardım becerileri öğretim paketiyle” öğretmeyi hedeflemiştir. İlkyardım becerilerini öğretim paketi hikaye okuma, benzeşim durumu yaratma ve videoyla model olma bileşenlerinden oluşturulmuştur ve söz konusu güvenlik becerilerini kazandırmada etkili olmuştur. Görüldüğü gibi güvenlik becerilerinin öğretiminde birden fazla yöntem bir arada kullanılmaktadır. Ancak tek bir yöntemin kullanıldığı çalışmalar da mevcuttur. Süzer (2015) çalışmasında 11, 16 ve 17 yaşlarındaki üç OSB olan gence tanıdık ve yabancıların cinsel istismarından korunma

becerisi sosyal öykü yöntemini kullanarak öğretmeyi hedeflemiştir. Hazırlanan sosyal öykü haftada dört gün katılımcıların kendileri ya da araştırmacı tarafından okunmuş, öykü bittiğinde özetlenmiş ve katılımcıya öyküye ilişkin üç soru sorulmuştur. Araştırma sonucunda kullanılan sosyal öykü yöntemi, cinsel istismardan korunma becerisini kazandırmada etkili olmuştur. Dolayısıyla, araştırmalarda kullanılan öğretim uygulamaları ile bu çalışmanın katılımcılarının önerdiği uygulamalar arasında paralellik olduğu düşünülebilir.

OSB olan çocukların BEP'lerinde güvenlik becerilerinin yer almasına ilişkin anne-babaların, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin görüşleri benzerlik göstermektedir. Katılımcılar OSB olan bireylerin kendilerini olası tehlikelerden korumaları, bağımsızlıklarını kazanmaları, güvenlik becerilerinin yaşamsal, işlevsel ve sağlık açısından da önemli beceriler olması gibi nedenlerle BEP'lerde kesinlikle yer alması gerektiğini düşünmektedirler. Öğretim üyelerinin az bir kısmı ise güvenlik becerilerinin de diğer beceriler gibi sistematik öğretim gerektirmesi ve eğitim planının çocuğun yaşamının önemli bir bileşeni olması nedeniyle BEP'te mutlaka güvenlik becerilerine yer verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. OSB olan ve diğer yetersizliklere sahip çocukların öğrenme özelliklerinden dolayı normal gelişim gösteren akranlarına göre daha sık kaza ve yaralanmaya maruz kaldıkları bilinmektedir (Dixon vd., 2010; Kim, 2010; Strickland vd., 2007; Yıldırım-Sarı ve Girli, 2012;). OSB olan çocukların sosyal beceriler ve iletişim becerilerinde sınırlılık göstermeleri de güvenlik becerilerinde yetersiz olmalarına neden olmaktadır ve bu becerilerin bir öğretim programı içerisinde öğretilmesini gerekli kılmaktadır (Kenny vd., 2013). Halihazırda Özel Eğitim Uygulama Okulları'nda kullanılan "Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) Birinci ve İkinci Kademe Eğitim Programı (Otistik Çocuklar İçin)" (MEB, 2013) yetersiz de olsa bazı güvenlik becerilerini içermektedir. Mevsime ve ortama göre giyinme, kapıyı anahtarla açma ve kilitleme, evde kullanılan eşyaların güvenli kullanım yollarını söyleme, telefon numarasını tanıma, okulda kendisi ile ilgili bir sorun olduğunda yardım isteme, ev adresini söyleme, bulaşıcı hastalıklardan kaçınma, sağlıklı beslenme, hastalandığında iyileşmek için gerekli tedbirleri alma, acil durumlarda aranacak yerleri söyleme, yaya yolunu tanıma, yaya geçidini tanıma, trafik lambasını tanıma, trafik işaret levhalarını tanıma, trafik ışıklarına uygun hareket etme, karşıya güvenli geçiş yapılacak

yerleri tanıma, güvenli oyun yerlerini tanıma, trafik denetiminin ve geçitlerin olmadığı yerlerde karşıdan karşıya güvenli geçişte izlenecek sırayı belirtme ve trafik kazalarından korunma yollarını açıklama becerileri bu programda yer alan becerilerdir. Ancak bulgular güvenlik becerilerinin eğitim programlarında yer almasının yeterli olmadığını göstermektedir. Güvenlik becerisi öğretimi yapan öğretmenlerin bir çoğu bu becerileri sınıf ortamında konuyla ilgili hikaye okuyarak, resimli kartları kullanarak ya da canlandırma yaparak öğretim yaptıklarını, okul dışındaki doğal ortamlarda öğretim ya da genelleme yapamadıklarını belirtmişlerdir. Anne-babalar ve öğretmenler güvenlik becerilerinin öğretilmesi gerektiğini savunurken okul yönetimi bu tür becerilerin sınırlı ortamlarda çalışılmasına izin vermekte ve doğal ortamlara ilişkin transfer, lojistik ve araç-gereç desteği sağlamamaktadır. Güvenlik becerilerinin uygun şartlarda çalışılması için anne-babaların ve öğretmenlerin taleplerine okul yönetimi de gerekli desteği sağlayarak yanıt vermeli ve güvenlik becerilerinin çalışılmasına teşvik etmelidir.

Çocuklarının veya öğrencilerinin BEP'lerinde bir güvenlik becerisinin olup olmadığına ilişkin anne-babaların ve öğretmenlerin görüşleri benzerlik göstermektedir. Anne-babaların çoğunluğu çocuklarının BEP'lerinde bir güvenlik becerisi olmadığını söylerken, azının bu konuda bilgisi yoktur. Öğretmenlerin çoğunluğunun öğrencilerinin BEP'inde bir güvenlik becerisi yokken, az bir kısmı BEP'te yer vermese de fırsatlardan yararlanarak bazı güvenlik becerilerini çalışmakta, az bir kısmı ise hazırladıkları BEP'lerde makası güvenli kullanma, karşıdan karşıya geçme ve merdivenleri uygun biçimde kullanma gibi güvenlik becerilerine yer vermektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi Özel Eğitim Uygulama Okulları'nda kullanılan "Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) Birinci ve İkinci Kademe Eğitim Programı (Otistik Çocuklar İçin), (MEB, 2013) yetersiz de olsa birtakım güvenlik becerilerini içermekte ancak hazırlanan BEP'lerde bu güvenlik becerilerine çok az yer verilmektedir. Öğretmenlerin bir kısmı OSB'li öğrencilerinin güvenlik becerilerini öğrenmelerinin çok zor olduğunu çünkü öğrencilerin temel becerilerde yetersiz olduğunu düşünmektedir. Bazı anne-babalar ise çocuklarının güvenlik becerilerini zaten sergilediklerini düşünmekte ancak elde edilen verilere göre aslında çocuğu tehdit karşısında bir güvenlik becerisi sergilememekte, sadece annesinin uyarılarına uygun tepki vermektedir.

Çocuklarının BEP'lerinde öğretmenlerine ve öğrencilerinin BEP'lerinde anne-babalara bir güvenlik becerisine yer vermeyi teklif etmeye ilişkin anne-babaların ve öğretmenlerin deneyimleri benzerlik göstermektedir. Anne-babaların hepsi öğretmenlere böyle bir şey teklif etmediklerini, şu an buna gereksinim olmadığını, akıllarına gelmediğini veya aslında akıllarında olduğunu ancak hiç teklif etmediklerini söylemişlerdir. Öğretmenlerin çoğunluğu anne-babalara çocuklarının BEP'lerinde bir güvenlik becerisine yer vermeyi hiç teklif etmediklerini, az bir kısmı ise böyle bir teklifte bulduklarını ve ailelerin bu teklifi olumlu karşıladıklarını aktarmışlardır. Görüşmeler sırasında aslında anne-babalar güvenlik tehditleriyle ilgili deneyimlerini de paylaşmışlardır. Anne-babalar sıklıkla güvenlik tehdidiyle karşılaştıkları veya tehlikelerle ilgili endişe yaşadıkları halde öğretmenlere BEP'lerde güvenlik becerilerine yer vermeyi hiç teklif etmediklerini söyleyerek bir çelişki oluşturmaktadırlar. Agran ve Krump (2010) araştırmalarında ailelerin büyük bir çoğunluğunun güvenlik becerilerinin önemli olduğunu ve çocuklarına öğretilmesi gerektiğini düşündüklerini, ancak öğretmenlerine eğitim programlarında bir güvenlik becerisi olmasını hiç teklif etmediklerini ve öğretmenleriyle güvenlik becerileriyle ilgili hiç konuşmadıklarını ortaya koymuşlardır. Ailelerin öğretmenlere bu konuyu teklif etmeme gerekçelerinden biri güvenlik tehditlerinin bir ev sorunu olarak görülmesi olabilir ancak öğretmenlerin görevlerinden biri de bilişsel becerileri, sosyal beceriler ve özbakım becerileri gibi güvenlik becerilerini de öğretmektir (Agran ve Krump, 2010). Elde edilen bulgulara göre bu çelişkiye neden olan diğer olasılıklar anne-babaların bir kısmının sadece sözel iletişim kurma becerileri ya da sadece akademik becerilere odaklanmış olmaları, anne-baba ve öğretmenler arasında yeterli iletişimin kurulmaması ve anne-babaların eğitim süreciyle ilgili kararları öğretmene bırakmış olmaları olabilir. Öğretmenlerin çoğunluğunun ise sınıflarındaki OSB olan çocukların güvenlik becerilerini öğrenmek için hazır olmadıklarını düşündükleri görülmektedir.

Çocuklarına/öğrencilerine daha önce bir güvenlik becerisi öğretimi yapmalarına ilişkin anne-babaların ve öğretmenlerin deneyimleri çeşitlilik göstermektedir. Anne-babaların yarısı bir güvenlik becerisi öğretimi yaptığını, az bir kısmı yapmadığını aktarırken, öğretmenlerin çoğunluğu bir güvenlik becerisi öğretimi yapmadıklarını, az bir kısmı ise öğretim yaptığını aktarmıştır. Anne-babaların az bir kısmı çocuklarına güvenlik

becerilerini öğrettiklerini aktarsalar da görüşme sırasında nasıl öğrettikleri sorulduğunda aslında öğretim yapmadıkları, sıklıkla çocuklarına “*uzak dur, sıcak, tehlikeli, hayır*” gibi önleyici uyarılarda buldukları, “*Dokunursan canın yanar, bak elimi kestim, kanadı*”, “*bak sığağa dokundun, elin acıdı*” gibi sonuca dayalı olacak şekilde anlık fırsatları değerlendirdiklerinden ve tehlikeli cisimleri çocuklarının ulaşamayacakları raflara kaldırarak önlem aldıklarından bahsetmişlerdir. Dolayısıyla elde edilen verilerden anne-babaların önlem alma ve öğretim yapma arasındaki farkı bilmedikleri söylenebilir. Bunun nedeni, güvenlik tehlikesi yaşayan çocuğun bir kez canı yandığında bir sonraki durumda tehlikeli olay ya da cisimden uzak durması ve anne-babaların da bunu “*öğrendi*” olarak kabul etmesi olabilir. Çocuk tehlikeli olay ya da cisimden artık uzak durmaktadır, ancak bunun bir öğrenme olup olmadığı kesin değildir. Öğretmenlerin az bir kısmı canlandırma, resimli kartlara bakma, doğrudan öğretim yapma gibi çeşitli yöntemleri kullanarak güvenlik becerilerini öğrettiklerini aktarmıştır. Ancak güvenlik becerisi öğretimi yapmayan öğretmen sayısı daha fazladır. Öğretmenler okullarındaki OSB olan çocukların bu becerileri öğrenmeye hazır olmadıklarını düşünmektedirler. Ancak elde edilen verilere göre öğretmenlerin daha çok öğrencilerinin bilişsel performanslarını göz önünde bulundurdıkları, herhangi bir güvenlik becerisi öğretimine ilişkin bir değerlendirme yapmadıkları düşünülmektedir. Öğretmenlerin çok az bir kısmı ise öğretim sürecinde çocuk kaza ya da yaralanmaya maruz kalırsa kendilerinin suçlanacağını düşünmektedir. Öte yandan anne-babaların çoğunluğu güvenlik becerilerini çocuklarına nasıl öğreteceklerini bilmediklerini ve bu konuda öğretmenlerden, uzmanlardan yardım almaları gerektiğini söylerken, öğretmenlerin çoğunluğu da bu becerileri hangi yöntemlerle öğreteceklerini bilmediklerini söylemişlerdir. Güvenlik becerilerinin OSB olan çocuklara öğretilmemesinin ve sıklıkla önlem alınmasının olası en büyük nedeni anne-babaların ve öğretmenlerin bu becerilerin öğretimine ilişkin bilgi, beceri ve donanımlarının yetersiz olmalarıdır.

Ailelerin güvenlik becerilerinin önemi ve öğretimi konusunda yeterli bilgileri olup olmadığına ilişkin öğretmenlerin görüşleri benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin çoğunluğu anne-babaların güvenlik becerilerinin önemi ve öğretimi konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını düşünürken, çok az bir kısmı ailelerin güvenlik konusunda yeterli önlemi almadıklarını düşünmektedirler. Ancak yapılan görüşmelerde (Eskişehir

Yardımcı Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulunda görev yapan) öğretmenlerin çoğu anne-babaların çok azını tanıdıklarını ve aralarında düzenli bir iletişim olmadığını vurgulamışlardır. Dolayısıyla, öğretmenlerin evde ya da okul dışındaki doğal ortamlarda alınan önlemler ve yapılan öğretimlerle ilgili de bilgilerinin olmaması gerekmektedir. Bu sorunun yanıtının katılımcı öğretmenlerin bakış açılarıyla ya da bu konudaki önyargılarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Alanyazına bakıldığında ise Lee vd. (2008) yaptıkları araştırma sonucunda OSB olan çocukların kaza ve yaralanma riskinin normal gelişim gösteren akranlarına ve diğer yetersizlik türlerine göre daha yüksek olduğu ve acılarını uygun şekilde göstermemelerinden dolayı anne-babaların daha tedbirli ve daha gözlemci olduklarını ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin çoğunluğu anne-babalara bireysel aile eğitimleri veya seminerler düzenlenerek güvenlik becerileriyle ilgili bilgi verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Elde edilen verilere göre öğretmenlerin de güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin bilgi ve deneyim eksiklikleri mevcuttur. Dolayısıyla öğretmenlerin güvenlik becerilerine ilişkin kendilerini geliştirmeleri ve öğrendiklerini anne-babalarla paylaşmaları da bu alanda iyi bir iş birliği sağlayacağı düşünülmektedir.

Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Lisans Programı'nın içeriğinde güvenlik becerilerinin öğretilmesiyle ilgili konu ya da konular olup olmadığına ilişkin öğretim üyelerinin görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Öğretim üyelerinin bir kısmı bazı derslerde kısmen bahsedildiğini, bir kısmı kendi dersinde güvenlik becerilerine ilişkin örnekler verdiğini ve bir kısmı ise bilgisinin olmadığını aktarmıştır. Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Lisans Programı incelendiğinde zorunlu “Zihin Engellilere Günlük Yaşam ve Sosyal Beceri Öğretimi”, seçmeli “Cinsel Gelişim” ve “Engelli Öğrenciler için Yetişkinliğe Geçiş” derslerinde güvenlik becerilerinin konu alındığı görülmüştür. Zihin Engellilere Günlük Yaşam ve Sosyal Beceri Öğretimi dersinde tüketici-ev içi-sağlığı koruma becerileri, Cinsel Gelişim dersinde tacizden korunma, güven çemberi oluşturma, izinsiz fiziksel teması reddetme, kandırılmayla baş etme becerileri ve Engelli Öğrenciler için Yetişkinliğe Geçiş dersinde sağlık-sosyal güvenlik konularında ailelere öneriler ve bağımsız yaşama geçişin planlanması konularına yer verilmektedir. Programda güvenlik becerilerine kısmen de

olsa yer verilmektedir ancak güvenlik becerilerinden oluşan bir ders ya da bir konu başlığı yer almamaktadır.

Özetle, anne-babalar, öğretmenler ve öğretim üyeleri OSB olan çocukların kendilerine özgü sınırlılıklarından dolayı güvenlik becerilerinde yetersiz olduklarını, sıklıkla güvenlik tehditleriyle karşılaştıklarını, güvenlik becerilerinin yaşamsal açıdan ve bağımsız yaşama katkı sağlamak için çok önemli beceriler olduğunu ve olabilecek en erken yaşta öğretilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Ancak öğretmenler güvenlik becerilerine hazırladıkları eğitim programlarında yer vermemekte ya da çok az yer vermekte, bu becerilerin öğretimini sistematik olarak yapmaktan ziyade anlık fırsatları değerlendirmekte, gerektiğinde çevresel önlem almakta ve sözel uyarıda bulunmaktadır. Güvenlik becerilerini nasıl öğretecekleriyle ilgili bilgileri, becerileri ve donanımları ise yetersizdir. Anne-babalar ise sıklıkla güvenlik tehlikesi atlattıkları halde öğretmenlere güvenlik becerisinin eğitim programlarına alınmasını teklif etmemekte, evlerinde önlem almakta ve sözel uyarıda bulunmaktadır. Öğretmenler gibi güvenlik becerilerini nasıl öğretecekleriyle ilgili bilgileri, becerileri ve donanımları ise yetersizdir. Zihinsel engelliler öğretmenliği lisans programında ise güvenlik becerileri konularına sınırlı olarak yer verilmektedir.

4.2. Öneriler

4.2.1. Uygulamaya yönelik öneriler

1. Öğretmenler OSB olan çocuklara güvenlik becerilerinin öğretimi konusunda daha fazla bilgi ve beceri sahibi olabilirler.
2. Öğretmenler hazırladıkları BEP'lerde güvenlik becerilerini kazandırmaya yönelik amaçlara yer vermeli ve sistematik öğretim yapabilirler.
3. Öğretmenler kazandırmak istedikleri güvenlik becerisinin gerektirdiği ortamlarda genelleme uygulamalarını da gerçekleştirebilirler.
4. Okul yönetimi ve anne-babalar güvenlik becerilerini çalışan öğretmene gerekli ortam ve şartları sağlayarak destekleyebilir.

5. Öğretmenler güvenlik becerilerinin önemi ve öğretimi konusundaki bilgilerini düzenledikleri toplantı ya da aile eğitimlerinde anne-babalarla paylaşabilirler.
6. Anne-babalar güvenlik tehlikeleriyle ilgili deneyimlerini öğretmenlerle paylaşarak bu becerileri nasıl öğretecekleri konusunda yardım alabilirler.
7. Öğretmenler ve anne babalar OSB’li çocuklar için işlevsel beceriler olan güvenlik becerilerinin öğretimi, sürdürülebilirliği ve genellenmesi için işbirliği yapabilirler.
8. Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Lisans Programı’nda “güvenlik becerilerinin öğretimi” adı altında OSB’ye ve diğer yetersizliklere sahip bireylere güvenlik becerilerini öğretmeyi amaçlayan bir öğretim dersi açılabilir.
9. Özel eğitim uygulama merkezlerinde uygulanan “Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) Birinci ve İkinci Kademe Eğitim Programı” içeriğine işlevsel güvenlik becerileri eklenmeli, “trafik ve ilkyardım eğitimi” dersi gibi “kişisel güvenlik eğitimi” ve “ev ve toplumda güvenlik eğitimi” dersler açılabilir.
10. Öğretim üyeleri okuttukları derslerin içeriği doğrultusunda güvenlik becerileri ve bu becerilerine nasıl öğretileceğine ilişkin örnek uygulamalara yer vererek bu becerilerin işlevselliğini vurgulayabilirler.

4.2.2. İleri araştırmalara yönelik öneriler

1. Bu araştırma bir görüş belirleme araştırması olup anne-babaların, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin görüş ve önerileriyle sınırlıdır. Güvenlik becerilerinin öğretimini ya da güvenlik tehlikelerini konu alan ve katılımcı gruplarının gözlem verileriyle de desteklenen bir araştırma düzenlenebilir.
2. Bu araştırmadan elde edilen bulgular Eskişehir’deki iki eğitim kurumunda bulunan anne-baba ve öğretmenlerle sınırlıdır. Bulguların genellenmesi için farklı araştırmacılar tarafından farklı illerdeki katılımcılarla yinelenebilir.
3. Farklı araştırma yöntemleri kullanılarak anne-babaların, öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin görüş ve önerilerini belirlemeye yönelik araştırmalar desenlenebilir.

4. Farklı yetersizlik grubundaki çocukların anne-babalarının, öğretmenlerinin ve diğer öğretim üyelerinin görüş ve önerilerini belirlemeye yönelik bir araştırma desenlenebilir.
5. Anne-babaların ve öğretmenlerin OSB olan çocuklara güvenlik becerilerini öğretmelerini hedefleyen etkililik araştırmaları desenlenebilir.

Ekler Listesi

	<u>Sayfa No</u>
Ek 1: İzin Belgesi	140
Ek 2: Anne-Baba Görüşme Soruları.....	141
Ek 3: Öğretmen Görüşme Soruları.....	143
Ek 4: Öğretim Üyesi Görüşme Soruları	146
Ek 5: Görüşme Kılavuzu.....	148
Ek 6: Görüşme Takvimi.....	149
Ek 7: Anne-Baba Görüşme Kodlama Anahtarı.....	153
Ek 8: Öğretmen Görüşme Kodlama Anahtarı.....	156
Ek 9: Öğretim Üyesi Görüşme Kodlama Anahtarı	160

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 41924959.302.10/510

Tarih: 5 Mart 2013

İlgili Makama

ADI : Nursinem
SOYADI : ŞİRİN
BABA ADI : Şemsi
DOĞUM YERİ VE TARİHİ : Zonguldak – 23.04.1986
ÖĞRENCİ NO : 42469248784
BÖLÜMÜ : Uygulamalı Davranış Analizi Anabilim Dalı
Otizmde Uygulamalı Davranış Analizi Tezli Yüksek Lisans
UYRUĞU : T.C.
KAYIT TARİHİ : 20.09.2011

Yukarıda açık kimliği verilen **Nursinem ŞİRİN** Enstitümüz Uygulamalı Davranış Analizi Anabilim Dalı Otizmde Uygulamalı Davranış Analizi Tezli Yüksek Lisans programında kayıtlı öğrencimizdir. Öğrenci Prof.Dr.Elif TEKİN İFTAR danışmanlığında "Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylere güvenlik becerilerinin öğretilmesine ilişkin görüşleri belirlemek" konulu bir yüksek lisans tezi hazırlamaktadır. Adı geçen öğrencimize teziyle ilgili olarak kurumunuzda yapacağı araştırmalarda yardımcı olunması hususunda gereğini bilgilerinize arz ve rica ederim.

EK 2

Anne-Baba Görüşme Soruları

Bölüm 1: Demografik Özellikler

( ) Anne ( ) Baba

Yaşınız:

Mesleğiniz:

Öğrenim Durumunuz:

Çocuğunuzun Tanısı:

Çocuğunuzun Yaşı:

Çocuğunuzun Okulu:

Bölüm 2: Görüşme Soruları

- 1) “Güvenlik becerileri” deyince aklınıza ne geliyor?
- 2) Çocuğunuza güvenlik becerilerinin öğretilmesi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
- 3) Çocuğunuza öncelikli olarak öğretilmesi gereken güvenlik becerilerinin hangisi olduğunu düşünüyorsunuz? Öncelik sırasına göre 1,2,3 ve 4 olarak sıralayınız.

( ) Evdeki Güvenlik Becerileri: Deterjan, çamaşır suyu gibi kimyasallardan uzak durma, elektrik prizlerinden ve kablolardan uzak durma, kırılmış cisimlerden uzak durma kapıyı kilitleme ve açma, makas ve bıçak gibi kesici aletleri güvenli kullanma ve şurup, hap, sinek ilacı gibi maddelerden uzak durma becerileri.

( ) Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri: Havaya uygun giyinme, sokakta, parkta ya da bahçede belirlenen sınırlar içinde kalma, bisiklet kullanırken kask takma, karşıdan karşıya geçerken yolu kontrol etme, araç içinde emniyet kemeri takma, kaybolduğunda çevredeki güvenli birinden yardım isteme ve kaybolduğunda polise/ anne-babaya telefon etme becerileri.

( ) Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri: Yangın alarmı duyduğunda binadan uzaklaşma ve güvenli bir alana gitme, deprem sırasında hayat üçgeni oluşturma, kesik, yanık gibi durumlarda yetişkinden yardım isteme, yara bandı, pamuk, sargı bezi gibi basit ilk yardım aletlerini güvenli kullanma, hastalık önlemlerini alma ve kaza, yaralanma gibi durumlarda 112’yi arama becerileri.

( ) Kişisel güvenlik becerileri: Vücudunun özel bölgelerini bilme, tanıdık ve yabancıyı ayırt etme, uygun olmayan dokunuş ile uygun dokunuşu ayırt etme,

tanıdık ya da yabancıların uygun olmayan dokunuşlarına“hayır” deme, tanıdık ya da yabancıların uygun olmayan dokunuşlarını aileye bildirme, hap veya uyuşturucu teklif edildiğinde “hayır” deme ve giyinme ve soyunma sırasında gizlilik önlemi alma becerileridir.

- 4) Çocuğunuza güvenlik becerilerinin kaç yaşında öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?
  - a) Evdeki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmeli?
  - b) Toplumsal ortamlardaki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmeli?
  - c) Acil durumlardaki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmeli?
  - d) Kişisel güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
- 5) Çocuğunuza güvenlik becerileri öğretimi nerede yapılmalıdır? Neden?
  - a) Her bir güvenlik becerisinin yerinde öğretimi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
- 6) Çocuğunuza güvenlik becerileri öğretimi kim tarafından yapılmalıdır? Neden?
- 7) Çocuğunuzun bireyselleştirilmiş eğitim programlarında güvenlik becerilerine yer verilmeli mi? Neden?
- 8) Çocuğunuzun bireyselleştirilmiş eğitim programında güvenlik becerisi / becerileri var mıdır?
  - a) Cevabınız evetse, hangi güvenlik becerisi vardır?
- 9) Öğretmeninize, çocuğunuzun bireyselleştirilmiş eğitim programında bir güvenlik becerisine yer vermeyi hiç teklif ettiniz mi?
  - a) Cevabınız evetse, nasıl sonuçlandı?
- 10) Siz çocuğunuza daha önce bir güvenlik becerisi öğretimi yaptınız mı?
  - a) Cevabınız evetse, hangi güvenlik becerisinin öğretimini yaptınız?
    - Öğretimini yaptığınız güvenlik becerisini nasıl öğrettiniz?
    - En kolaylıkla neleri yaptınız?
    - En çok neleri yaparken zorlandınız?
  - b) Cevabınız hayırsa sizce çocuğunuza bir güvenlik becerisi öğretirken ne tür bilgi ve becerilere ihtiyacınız olabilir?

EK 3

Öğretmen Görüşme Soruları

Bölüm 1: Demografik Özellikler

Yaşınız:

Mesleki Kıdeminiz:

Mezun Olduğunuz Üniversite/Program:

Çalıştığınız Kurum:

Çalıştığınız Yaş Grubu:

Sınıfınızdaki Öğrenci Sayısı:

Sınıfınızdaki Yardımcı Personel/Öğretmen Sayısı:

Bölüm 2: Görüşme Soruları

- 1) “Güvenlik becerileri” deyince aklınıza ne geliyor?
- 2) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylere güvenlik becerilerinin öğretimi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
- 3) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylere öncelikli olarak öğretilmesi gereken güvenlik becerilerinin hangisi olduğunu düşünüyorsunuz? Öncelik sırasına göre 1,2,3 ve 4 olarak sıralayınız.

( ) Evdeki Güvenlik Becerileri: Deterjan, çamaşır suyu gibi kimyasallardan uzak durma, elektrik prizlerinden ve kablolardan uzak durma, kırılmış cisimlerden uzak durma kapıyı kilitleme ve açma, makas ve bıçak gibi kesici aletleri güvenli kullanma ve şurup, hap, sinek ilacı gibi maddelerden uzak durma becerileri.

( ) Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri: Havaya uygun giyinme, sokakta,parkta ya da bahçede belirlenen sınırlar içinde kalma, bisiklet kullanırken kask takma, karşıdan karşıya geçerken yolu kontrol etme, araç içinde emniyet kemeri takma, kaybolduğunda çevredeki güvenli birinden yardım isteme ve kaybolduğunda polise/ anne-babaya telefon etme becerileri.

( ) Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri: Yangın alarmı duyduğunda binadan uzaklaşma ve güvenli bir alana gitme, deprem sırasında hayat üçgeni oluşturma, kesik, yanık gibi durumlarda yetişkinden yardım isteme, yara bandı, pamuk, sargı bezi gibi basit ilk yardım aletlerini güvenli kullanma, hastalık önlemlerini alma ve kaza, yaralanma gibi durumlarda 112'yi arama becerileri.

( ) Kişisel güvenlik becerileri: Vücudunun özel bölgelerini bilme, tanıdık ve yabancıyı ayırt etme, uygun olmayan dokunuş ile uygun dokunuşu ayırt etme, tanıdık ya da yabancıların uygun olmayan dokunuşlarına“hayır” deme, tanıdık ya da yabancıların uygun olmayan dokunuşlarını aileye bildirme, hap veya uyuşturucu teklif edildiğinde “hayır” deme ve giyinme ve soyunma sırasında gizlilik önlemi alma becerileridir.

- 4) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylere güvenlik becerilerinin kaç yaşında öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?
  - a) Evdeki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmeli?
  - b) Toplumsal ortamlardaki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmeli?
  - c) Acil durumlardaki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmeli?
  - d) Kişisel güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
- 5) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylere güvenlik becerileri öğretimi nerede yapılmalıdır? Neden?
  - a) Her bir güvenlik becerisi yerinde öğretilmesi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
- 6) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylere güvenlik becerileri öğretimi kim tarafından yapılmalıdır? Neden?
- 7) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylerin bireyselleştirilmiş eğitim programlarında güvenlik becerilerine yer verilmeli mi? Neden?
- 8) Sizin öğrencilerinizin bireyselleştirilmiş eğitim programlarında bir güvenlik becerisi var mıdır?

- a) Cevabınız evetse, hangi güvenlik becerisi / becerileri vardır?
- 9) Öğrencilerinizin ailelerine çocuklarının bireyselleştirilmiş eğitim programında bir güvenlik becerisine yer vermeyi hiç teklif ettiniz mi?
- a) Cevabınız evetse, nasıl sonuçlandı?
- 10) Öğrencilerinize daha önce bir güvenlik becerisi öğretimi yaptınız mı?
- a) Cevabınız evetse, hangi güvenlik becerisinin öğretimini yaptınız?
- Öğretimini yaptığınız güvenlik becerisini nasıl öğrettiniz?
  - En kolaylıkla neleri yaptınız?
  - En çok neleri yaparken zorlandınız?
- b) Cevabınız hayırsa sizce çocuğunuza bir güvenlik becerisi öğretirken ne tür bilgi ve becerilere ihtiyacınız olabilir?
- 11) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylerin anne-babalarının güvenlik becerilerinin önemi ve öğretimi konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünüyor musunuz?
- a) Cevabınız hayırsa, bu konuda neler yapılabilir?
- 12) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylere güvenlik becerileri öğretimi yapılırken hangi yöntemlerin kullanılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

EK 4

Öğretim Üyeleri Görüşme Soruları

Bölüm 1: Demografik Özellikler

Yaşınız:

Mesleki Kıdeminiz:

Doktora Çalışmanızda Çalıştığınız Grup:

Bölüm 2: Görüşme Soruları

- 1) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylere güvenlik becerilerinin öğretimi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
- 2) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylere öncelikli olarak öğretilmesi gereken güvenlik becerilerinin hangisi olduğunu düşünüyorsunuz? 1,2,3,4 olarak sıralayınız.

( ) Evdeki Güvenlik Becerileri: Deterjan, çamaşır suyu gibi kimyasallardan uzak durma, elektrik prizlerinden ve kablolardan uzak durma, kırılmış cisimlerden uzak durma kapıyı kilitleme ve açma, makas ve bıçak gibi kesici aletleri güvenli kullanma ve şurup, hap, sinek ilacı gibi maddelerden uzak durma becerileri.

( ) Toplumsal Ortamlardaki Güvenlik Becerileri: Havaya uygun giyinme, sokakta, parkta ya da bahçede belirlenen sınırlar içinde kalma, bisiklet kullanırken kask takma, karşıdan karşıya geçerken yolu kontrol etme, araç içinde emniyet kemeri takma, kaybolduğunda çevredeki güvenli birinden yardım isteme ve kaybolduğunda polise/ anne-babaya telefon etme becerileri.

( ) Acil Durumlardaki Güvenlik Becerileri: Yangın alarmı duyduğunda binadan uzaklaşma ve güvenli bir alana gitme, deprem sırasında hayat üçgeni oluşturma, kesik, yanık gibi durumlarda yetişkinden yardım isteme, yara bandı, pamuk, sargı bezi gibi basit ilk yardım aletlerini güvenli kullanma, hastalık önlemlerini alma ve kaza, yaralanma gibi durumlarda 112'yi arama becerileri.

( ) Kişisel güvenlik becerileri: Vücudunun özel bölgelerini bilme, tanıdık ve yabancıyı ayırt etme, uygun olmayan dokunuş ile uygun dokunuşu ayırt etme, tanıdık ya da yabancıların uygun olmayan dokunuşlarına“hayır” deme, tanıdık ya da yabancıların uygun olmayan dokunuşlarını aileye bildirme, hap veya uyuşturucu teklif edildiğinde “hayır” deme ve giyinme ve soyunma sırasında gizlilik önlemi alma becerileridir.

- 3) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylere güvenlik becerilerinin kaç yaşında öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?
  - a) Evdeki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmeli?
  - b) Toplumsal ortamlardaki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmeli?
  - c) Acil durumlardaki güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmeli?
  - d) Kişisel güvenlik becerileri kaç yaşında öğretilmelidir?
- 4) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylere güvenlik becerileri öğretimi nerede yapılmalıdır? Neden?
  - a) Her bir güvenlik becerisinin yerinde öğretilmesi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
- 5) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylere güvenlik becerileri öğretimi kim tarafından yapılmalıdır? Neden?
- 6) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylere güvenlik becerileri öğretimi yapılırken hangi yöntemlerin kullanılması gerektiğini düşünüyorsunuz?
- 7) Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireylerin bireyselleştirilmiş eğitim programlarında güvenlik becerilerine yer verilmeli midir? Neden?
- 8) Özel eğitim lisans programındaki derslerin içeriğinde güvenlik becerilerinin öğretimiyle ilgili konu / konular var mı?
  - a) Evet ise, programda bu becerilere nasıl yer verilmiştir?

EK 5

GÖRÜŞME KILAVUZU

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Otizmde Uygulamalı Davranış Analizi Bölümü'nde yüksek lisans öğrencisiyim. Sizinle gerçekleştireceğimiz bu görüşme tez çalışmamın verilerini oluşturacağı için çok önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, otizm spekturm bozukluğuna sahip bireylere güvenlik becerilerinin öğretimine dair (a) anne-babaların, (b) zihin engelliler öğretmenlerinin, (c) akademisyenlerin görüşlerini ve önerilerini almaktır. Bu nedenle, öncelikle sizinle yapacağım görüşme hakkında bilgi vermek istiyorum.

Görüşme soruları size benim tarafımdan birinci sorudan başlayarak ve sırasıyla sorulacaktır. Eğer soruda anlayamadığınız bir yer varsa ya da tekrar sorulmasını istiyorsanız lütfen açıklama yapınız. Sorulara vereceğiniz cevapların açık ve anlaşılır olması araştırma için oldukça önemlidir. Soruları cevaplarken (günlük yaşantınızdan/ sınıfınızdan/ eğitim programlarınızdan/ çalışmalarınızdan) örnek verebilirsiniz.

Görüşme sırasında konuşmamızın akıcılığının bozulmaması için ve konuşma hızınıza yetişemeyeceğim için ses kayıt cihazı kullanmak istiyorum. Sizce de bir sakıncası yoksa bu sözleşmeyi imzalamanızı istiyorum. Görüşmede isminizin kullanılmamasını istiyorsanız lütfen kendinize bir kod isim bulunuz.

Nursinem ŞİRİN

EK 6**GÖRÜŞME TAKVİMİ**

Katılımcılar	Görüşme Tarihi	Görüşme Yeri	Görüşme Süresi
Katılımcı / Ö 1	24.06.2013	Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu	18.00
Katılımcı / Ö 2	24.06.2013	Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu	36.26
Katılımcı / Ö 3	24.06.2013	Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu	17.18
Katılımcı / Ö 4	25.06.2013	Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu	20.07
Katılımcı / Ö 5	25.06.2013	Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu	20.04
Katılımcı / Ö 6	25.06.2013	Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu	32.51
Katılımcı / Ö 7	26.06.2013	Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu	21.14
Katılımcı / Ö 8	26.06.2013	Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu	22.42
Katılımcı / Ö 9	26.06.2013	Eskişehir Yardım Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu	35.34
Katılımcı / Ö 10	27.06.2013	Eskişehir Yardım	42.18

		Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu	
Katılımcı / Ö 11	27.06.2013	Eskişehir Yardım	20.29
		Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu	
Katılımcı / Ö 12	27.06.2013	Eskişehir Yardım	46.41
		Sevenler Derneği Özel Eğitim Uygulama Okulu	
Katılımcı / Ö 13	23.09.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Uygulama Birimi	18.38
Katılımcı / Ö 14	25.09.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Uygulama Birimi	32.52
Katılımcı / Ö 15	25.09.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Uygulama Birimi	40.58
Katılımcı / Ö 16	02.10.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü Uygulama Birimi	16.23
Katılımcı / ÖÜ 1	01.10.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	14.20
Katılımcı / ÖÜ 2	07.10.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	37.01
Katılımcı / ÖÜ 3	09.10.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma	12.43

		Enstitüsü	
Katılımcı / ÖÜ 4	22.10.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	24.26
Katılımcı / ÖÜ 5	23.10.2013	Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi	23.05
Katılımcı / ÖÜ 6	23.10.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	18.12
Katılımcı / ÖÜ 7	23.10.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	24.06
Katılımcı / ÖÜ 8	07.11.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	14.49
Katılımcı / ÖÜ 9	13.11.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	13.27
Katılımcı / ÖÜ 10	14.11.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	12.36
Katılımcı / ÖÜ 11	02.12.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	20.22
Katılımcı / A 1	10.12.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	26.16
Katılımcı / A 2	16.12.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	25.23
Katılımcı / A 3	16.12.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma	17.40

Enstitüsü			
Katılımcı / A 4	17.12.2013	Bir İnci Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	17.03
Katılımcı / A 5	23.12.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Merkezi	22.33
Katılımcı / A 6	23.12.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	15.54
Katılımcı / A 7	24.12.2013	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	25.44
Katılımcı / A 8	13.01.2014	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	24.14
Katılımcı / B 1	14.01.2014	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	23.58
Katılımcı / A 9	15.01.2014	Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü	28.26
Katılımcı / A 10	19.01.2014	Atölyes Eğitim Merkezi	25.30

EK 7

Anne-Baba Görüşme Kodlama Anahtarı

SORULAR-TEMALAR	
1) “Güvenlik becerileri” deyince aklımıza ne geliyor?	
2) Çocuğunuza güvenlik becerilerinin öğretilmesi ile ilgili ne düşünüyorsunuz? a) Öğretimini gerekli görüyorum. b) Öğretimini önemli buluyorum. c) Benim çocuğum uyarıldığında güvenlik becerilerini sergiliyor. d) Şuanda öğretimi yapılmıyor ama çok isterim. e) Benim çocuğum bazı güvenlik becerilerine sahip. f) Öğretimini öncelikli buluyorum. g) Evde güvenlik becerisi çalışıyorum. h) Hiç çalışılmadı, çalışılsa başarılı olacağını düşünüyorum. Neden?.....	
3) Çocuğunuza öncelikli olarak öğretilmesi gereken güvenlik becerilerinin hangisi olduğunu düşünüyorsunuz? (1, 2, 3 ve 4 olarak sıralayınız). a) Evdeki güvenlik becerileri (.....) b) Toplumsal ortamlardaki güvenlik becerileri (.....) c) Acil durumlardaki güvenlik becerileri (.....) d) Kişisel güvenlik becerileri (.....) Neden?.....	
4) Çocuğunuza güvenlik becerilerinin kaç yaşında öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? • Evdeki güvenlik becerileri a) Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş) b) Okul öncesi dönem (4-6 yaş) c) Şuan • Kişisel güvenlik becerileri a) Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)	

b) Okul öncesi dönem (4-6 yaş)

c) Okul dönemi (7-12 yaş)

d) Şuan

- Toplumsal ortamlardaki güvenlik becerileri

a) Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)

b) Okul öncesi dönem (4-6 yaş)

c) 1-2 yıl sonra

- Acil durumlardaki güvenlik becerileri

a) Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)

b) Okul öncesi dönem (4-6 yaş)

e) Okul dönemi (7-12 yaş)

c) 2-3 yıl sonra

5) Çocuğunuza güvenlik becerileri öğretimi nerede yapılmalıdır?

a) Becerinin sergileneceği doğal ortamda öğretilmeli.

b) Evde ve okulda öğretilmeli.

c) Evde öğretilmeli.

d) Okulda öğretilmeli.

e) Çocuğun rahat ettiği ortamda öğretilmeli

Neden?.....

.....

Her bir güvenlik becerisi yerine öğretilebilir mi?

a) Evet

6) Çocuğunuza güvenlik becerileri öğretimi kim tarafından yapılmalıdır?

a) Çocuğun yaşamındaki herkes (anne, baba, kardeş, bakıcı, yakın çevre, eş dost, öğretmen).

b) Aile ve öğretmen.

c) Aile başlamalı, öğretmen destek olmalı.

d) Öğretmen/uzman.

e) Öğretmen başlamalı, aile devam etmeli.

Neden?.....

.....

7) Çocuğunuzun bireyselleştirilmiş eğitim programlarında güvenlik becerilerine yer verilmeli mi?

a) Evet.

Neden?.....

8) Çocuğunuzun bireyselleştirilmiş eğitim programında güvenlik becerisi / becerileri var mıdır?

- a) Hayır.
- b) Bilgim yok.

9) Öğretmeninize, çocuğunuzun bireyselleştirilmiş eğitim programında bir güvenlik becerisine yer vermeyi hiç teklif ettiniz mi?

- a) Hayır.
- b) Tam olarak etmedim.

10) Siz çocuğunuza daha önce bir güvenlik becerisi öğretimi yaptınız mı?

- a) Evet.
- b) Hayır.
- c) Bilmiyorum.

- Cevabınız evetse, hangi güvenlik becerisinin öğretimini yaptınız?

.....

- Öğretimini yaptığınız güvenlik becerisini nasıl öğrettiniz?

.....

- En kolaylıkla neleri yaptınız?

.....

- En çok neleri yaparken zorlandınız?

.....

- Cevabınız hayırsa sizce çocuğunuza bir güvenlik becerisi öğretirken ne tür bilgi ve becerilere ihtiyacınız olabilir?

.....

EK 8

Öğretmen Görüşme Kodlama Anahtarı

SORULAR-TEMALAR	
1) “Güvenlik becerileri” deyince aklınıza ne geliyor?	
2) OSB’li bireylere güvenlik becerilerinin öğretilmesi ile ilgili ne düşünüyorsunuz? a) Öğretimini kesinlikle gerekli görüyorum. b) Kesinlikle kazandırılması gerektiğini düşünüyorum. c) Öğretiminin çok zor olduğunu düşünüyorum. d) Önemli bir beceri alanı olduğunu düşünüyorum. e) Yaşamsal bir beceri alanı olduğunu düşünüyorum. f) Gerekli ancak her OSB’li çocuğa öğretilebileceğini düşünmüyorum. g) Tüm çocuklar için önemli olduğunu düşünüyorum. Neden?.....	
3) OSB’li bireylere öncelikli olarak öğretilmesi gereken güvenlik becerilerinin hangisi olduğunu düşünüyorsunuz? (1, 2, 3 ve 4 olarak sıralayınız). a) Evdeki güvenlik becerileri (.....) b) Toplumsal ortamlardaki güvenlik becerileri (.....) c) Acil durumlardaki güvenlik becerileri (.....) d) Kişisel güvenlik becerileri (.....) Neden?.....	
4) OSB’li bireylere güvenlik becerilerinin kaç yaşında öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? • Evdeki güvenlik becerileri a) Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş) b) Okul öncesi dönem(4-6 yaş) c) Okul dönemi (7-12 yaş) • Kişisel güvenlik becerileri a) Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş) b) Okul öncesi dönem(4-6 yaş)	

- c) Okul dönemi (7-12 yaş)
- Toplumsal ortamlardaki güvenlik becerileri
- a) Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)
- b) Okul öncesi dönem (4-6 yaş)
- c) Okul dönemi (7-12 yaş)
- Acil durumlardaki güvenlik becerileri
- a) Okul öncesi dönem (4-6 yaş)
- b) Okul dönemi (7-12 yaş)
- c) Ergenlik dönemi (12-18 yaş)

5) OSB’li bireylere güvenlik becerileri öğretimi nerede yapılmalıdır?

- a) Bireyin doğal ortamında (ev, okul, park gibi) öğretilmeli.
- b) Becerinin sergileneceği doğal ortamda öğretilmeli.
- c) Öncelikle evde, sonra okulda öğretilmeli.
- d) Evde ve okulda öğretilmeli.
- e) Sınıfta öğretilmeli.
- f) Yapılandırılmış ortamda öğretilmeli.
- g) Önce yapılandırılmış ortamda, sonra sosyal ortamda öğretilmeli.

Neden?.....

.....

Her bir güvenlik becerisi yerine öğretilebilir mi?

- a) Evet.
- b) Her beceri için uygun değil.
- c) Öğretilebilir ancak önlemler alınmalı
- d) Çocuğun performansına göre değişir.

6) OSB’li bireylere güvenlik becerileri öğretimi kim tarafından yapılmalıdır?

- a) Aile bireyleri ve öğretmen.
- b) Önce aile, sonra öğretmen.
- c) Öğretmen.
- d) Anne ve öğretmen.
- e) Önce öğretmen, sonra aile.
- f) Anne-baba.
- g) Danışman ve öğretmen.

Neden?..... .....
7) OSB'li bireylerin BEP'lerinde güvenlik becerilerine yer verilmeli mi? a) Evet.
Neden?..... .....
8) Sizin öğrencilerinizin BEP'inde güvenlik becerisi / becerileri var mıdır? a) Evet. b) BEP'te yok ama çalışıyorum. c) Hayır. d) Önceden vardı.
Cevabınız evetse, hangi güvenlik becerisi / becerileri vardır?..... .....
9) Öğrencilerinizin ailelerine çocuklarının BEP'inde bir güvenlik becerisine yer vermeyi hiç teklif ettiniz mi? a) Hayır. b) Evet.
Cevabınız evetse, nasıl sonuçlandı?..... .....
BEP'inizde yer verdiğiniz becerilere nasıl karar verdiniz? a) Kendim karar verdim. b) Aileler talep etti. c) Aile ile birlikte kararlaştırdık.
10) Öğrencilerinize daha önce bir güvenlik becerisi öğretimi yaptınız mı? a) Evet. b) Hayır. • Cevabınız evetse, hangi güvenlik becerisinin öğretimini yaptınız? .... • Öğretimini yaptığınız güvenlik becerisini nasıl öğrettiniz? ....

- En kolaylıkla neleri yaptınız?

.....
.....

- En çok neleri yaparken zorlandınız?

.....
.....

- Cevabınız hayırsa sizce çocuğunuza bir güvenlik becerisi öğretirken ne tür bilgi ve becerilere ihtiyacınız olabilir?

.....
.....

11) OSB'ye sahip bireylerin anne-babalarının güvenlik becerilerinin önemi ve öğretimi konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünüyor musunuz?

- Hayır, düşünmüyorum.
- Aileler ya çok korumacı ya da çok rahat.
- Güvenliğin öneminin farkında değiller.
- Güvenlik önlemlerini yeteri kadar almıyorlar.
- Deneme yanılma yoluyla bazı bilgileri öğreniyorlar.

- Cevabınız hayırsa, bu konuda neler yapılabilir? .....

.....

12) OSB'ye sahip bireylere güvenlik becerileri öğretimi yapılırken hangi yöntemlerin kullanılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

- Video model ile öğretim
- Gösterip yaptırma yöntemi
- Çocuğa göre belirlenmelidir
- Beceriye göre belirlenmelidir
- Çocuğa ve beceriye göre belirlenmelidir
- Model olma yöntemi
- Dramatizasyon yöntemi
- Uygulamaya dayalı yöntemler
- Gerçek yaşantı sağlama
- Diğer .....

EK 9

Öğretim Üyesi Görüşme Kodlama Anahtarı

SORULAR-TEMALAR
<p>1) OSB'ye sahip bireylere güvenlik becerilerinin öğretimi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?</p> <p>a) Önemli.</p> <p>b) Tüm çocuklara öğretilmeli.</p> <p>c) Sistematik biçimde öğretimi yapılmalı.</p> <p>d) Öncelikli.</p> <p>e) Tüm yetersizliği olan bireylere öğretilmeli.</p> <p>f) Eğitim programlarında yer almalı.</p> <p>g) Öğretimi gerekli.</p> <p>Neden?.....</p> <p>.....</p>
<p>2) OSB'li bireylere öncelikli olarak öğretilmesi gereken güvenlik becerilerinin hangisi olduğunu düşünüyorsunuz? (1, 2, 3 ve 4 olarak sıralayınız).</p> <p>a) Evdeki güvenlik becerileri (.....)</p> <p>b) Toplumsal ortamlardaki güvenlik becerileri (.....)</p> <p>c) Acil durumlardaki güvenlik becerileri (.....)</p> <p>d) Kişisel güvenlik becerileri (.....)</p> <p>Neden?.....</p> <p>.....</p>
<p>3) OSB'li bireylere güvenlik becerilerinin kaç yaşında öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?</p> <ul style="list-style-type: none">
• Evdeki güvenlik becerileri <p>a) Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)</p> <p>b) Okul öncesi dönem (4-6 yaş)</p> <ul style="list-style-type: none">
• Kişisel güvenlik becerileri <p>a) Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)</p> <p>b) Okul öncesi dönem (4-6 yaş)</p> <p>c) Okul dönemi (7-12 yaş)</p> <ul style="list-style-type: none">
• Toplumsal ortamlardaki güvenlik becerileri <p>a) Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)</p> <p>b) Okul öncesi dönem (4-6 yaş)</p>

<p>c) Okul dönemi (7-12 yaş)</p> <ul style="list-style-type: none">
• Acil durumlardaki güvenlik becerileri <p>a) Okul öncesi dönem (4-6 yaş)</p> <p>b) Okul dönemi (7-12 yaş)</p> <ul style="list-style-type: none">
• Tüm güvenlik becerisi grupları <p>a) Erken çocukluk dönemi (0-3 yaş)</p> <p>b) Okul öncesi dönem (4-6 yaş)</p>
<p>4) OSB’li bireylerin BEP’lerinde güvenlik becerilerine yer verilmeli mi?</p> <p>a) Evet.</p> <p>Neden?.....</p> <p>.....</p>
<p>5) OSB’li bireylere güvenlik becerileri öğretimi nerede yapılmalıdır?</p> <p>a) Becerinin sergileneceği doğal ortamda öğretilmeli.</p> <p>b) Becerinin özelliğine göre değişebilir.</p> <p>c) Simülasyon/benzeşim ortamlarda öğretilmeli.</p> <p>d) Edinim yapılandırılmış, genelleme doğal ortamda çalışılmalı.</p> <p>e) Güvenli ve sağlıklı bir ortamda öğretilmeli.</p> <p>f) Bireyin özelliklerine göre değişir.</p> <p>g) Evde ve okulda öğretilmeli.</p> <p>h) Yapılandırılmış ortamda öğretilmeli.</p> <p>i) Mutlaka doğal ortamda genellemesi yapılmalı.</p> <p>Neden?.....</p> <p>.....</p> <p>Her bir güvenlik becerisi yerine öğretilebilir mi?</p> <p>a) Evet.</p> <p>b) Hayır.</p>
<p>6) OSB’li bireylere güvenlik becerileri öğretimi kim tarafından yapılmalıdır?</p> <p>a) Bireyin yaşamındaki herkes (anne, baba, kardeş, akran, yakın akraba, özel eğitim öğretmeni, sınıf öğretmeni)</p> <p>b) Öğretmen ve aile.</p> <p>c) Beceriye göre değişir.</p> <p>d) Öğretmen ve uzman.</p>

Neden?..... .....
<p>7) OSB'ye sahip bireylere güvenlik becerileri öğretimi yapılırken hangi yöntemlerin kullanılması gerektiğini düşünüyorsunuz?</p> <p>a) Etkili, bilimsel dayanaklı yöntemler. b) Bireyin ve becerinin özelliğine göre değişebilir. c) Görsel uyaranlara dayalı yöntemler. d) Sistematik öğretime dayalı yöntemler. e) Yanlışsız öğretim yöntemleri. f) Doğal öğretim yöntemleri. g) Sosyal öyküler.</p>
<p>8) Özel eğitim lisans programındaki derslerin içeriğinde güvenlik becerilerinin öğretimiyle ilgili konu / konular var mı?</p> <p>a) Bilgim yok. b) Bazı derslerde kısmen bahsediliyor. c) Ben örneklerimde bahsediyorum. d) Yeterince verildiğini sanmıyorum. e) Bildiğim kadarıyla hayır. f) Çok az anlatılıyor.</p>

Kaynakça

- Agran, M. ve Krump, M. (2010) A preliminary investigation of parents' opinions about safety skills instruction: An apparent discrepancy between importance and expectation. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 45(2), 303-311.
- Agran, M.; Krump, M.; Spooner, F. ve Traice-Lynn, Z. (2012) Asking students about the importance of safety skills instruction: A preliminary analysis of what they think is important. *Research & Practice for Persons with Severe Disabilities*, 37(2), 45-52.
- Akmanoğlu, N. ve Tekin-Iftar, E. (2011) Teaching children with autism how to respond to the lures of strangers. *Autism*, 15(2), 205-222.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013) *Ruhsal bozuklukların tanınması ve sayımsal elkitabı (DSM-5)* (5. Baskı). (Çev: E. Köroğlu) Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Aziz, A. (2011) *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri ve teknikleri* (6. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bambara, L. M.; Browder, D. M. ve Koger, F. (2006) Home and community. *Instruction of students with severe disabilities* (Ed: M. E. Snell; F. Brown) Upper Saddle River NJ: Merrill Prentice Hall, ss. 529-568.
- Bergstrom, R.; Najdowski, A. C. ve Tarbox, J. (2012) Teaching children with autism to seek help when lost in public. *Journal of Applied Behaviour Analysis*, 45(1), 191-195.
- Besler, F. ve Kurt, O. (2014) Anneler tarafından sunulan video modellerle öğretimin otizmlü çocuklara oyun becerisi öğretmedeki etkililiği. *Uluslararası Otizm Konferansı 'nda* sunulan poster, Antalya.
- Brown-Lavoie, S. M.; Viecilli, M. A. ve Weiss, J. A. (2014) Sexual knowledge and victimization in adults with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 44(1), 2185-2196.
- Büyüköztürk, Ş.; Kılıç, Ç. E.; Akgün, Ö. E.; Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012) *Bilimsel araştırma yöntemleri* (13. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Calavari, R. N. S. ve Romanczyk, R. G. (2012) Caregiver perspectives on unintentional injury risk in children with an autism spectrum disorder. *Journal of Pediatric Nursing*, 27, 632-641.

- Clees, T. J. ve Gast, D. L. (1994) Social safety skills instruction for individuals with disabilities: A sequential model. *Education&Treatment of Children*, 17, 163-185.
- Collins, B. C.; Wolery, M. ve Gast, D. L. (1991) A survey of safety concerns for students with special needs. *Educationand Training in Mental Retardation*, 26, 305-318.
- Dickson, C. A.; MacDonald, R. P. F.; Mansfield, R.; Guilhardi, P.; Johnson, C. ve Ahearn, W. H. (2014) Social validation of the new england center for children-core skills assessment. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 44 (1),65-74.
- Dixon, D.; Bergstorm, R.; Smith, M. N. ve Tarbox, J. (2010) A review of research on procedures for teaching safety skills to persons with developmental disabilities. *Research in Developmental Disabilities* 31, 985-994.
- Dogoe, M. S.; Banda, D. R.; Lock, R. H. ve Feinstein, R. (2011) Teaching generalized reading of product warning labels to young adults with autism using the constant time delay procedure. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 46(2), 204-213.
- Doyle, B. T. ve Iland, E. D. (2004) Safety considerations. <http://www.asdatoz.com/Documents/Website%20Safety%20handout.pdf> (Erişim tarihi: 11.04.2013)
- Ergenekon, Y. (2012) Otizmli çocuklara videoyla model olma kullanarak ev kazalarında basit ilkyardım becerilerinin öğretimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 12(4), 2739-2766.
- Gunby, K. V.; Carr, J. E. ve Leblanc, L. A. (2010) Teaching abduction-prevention skills to children with autism. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 43(1), 107-112.
- Hoch, H.; Taylor, B. A. ve Rodriguez, A. (2009) Teaching teenagers with autism to answer cell phones and seek assistance when lost. *Behavior Analysis in Practice*, 2(1), 14-20.
- Howard-Barr, E. M.; Rienzo, B. A.; Pigg, R. M. ve James, D. (2005) Teacher beliefs, professional preparation, and practices regarding exceptional students and sexuality education. *Journal of School Health*, 75(3), 99-104.
- Ivey, J. K. (2004) What do parents expect? A study of likelihood and importance issues

- for children with autism spectrum disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 19(1), 27-33.
- Kenny, M. C.; Bennett, K. D.; Dougrey, J. ve Steele, F. (2013) Teaching general safety and body safety training skills to a latino preschool male with autism. *Journal of Child and Family Studeis*, 22 (8), 1092-1102.
- Kırcaali-İftar, G. (2012a) Tek Denekli Araştırmaların Tarihçesi. *Eğitim ve davranış bilimlerinde tek-denekli araştırmalar* (Ed: E. Tekin – İftar). Ankara: Türk psikologlar Derneği, ss. 1-14.
- Kırcaali-İftar, G. (2012b) Otizm spektrum bozukluğuna genel bakış. *Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve eğitimleri* (Ed: E. Tekin-İftar) Ankara: Vize Basın Yayın, ss. 17-46.
- Kim, Y. (2010) Personal safety programs for children with intellectual disabilities. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 45(2), 312-319.
- Kuzu, A. (2011) Veri toplama yöntem ve araçları. *Bilimsel araştırma yöntemleri* (Ed: Erişti, S. D. ve Kurt, A. A.) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları 95-117.
- Lanning, B.; Ballard D. J. ve Robinson J. (1999) Children sexual abuse prevention programs in texas public elementary schools. *Journal of School Health*, 69(1), 3-8.
- Lee, L-C.; Harrington, R. A.; Chang, J. J. ve Connors, S. L. (2008) Increased risk of injury in children with developmental disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 29(3), 247-255.
- Milli Eğitim Bakanlığı.(1999) Talim terbiye kurulu başkanlığı otistik çocuklar eğitim programı. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2008) Talim terbiye kurulu başkanlığı yaygın gelişimsel bozukluklar destek eğitim programı. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013) Talim terbiye kurulu başkanlığı özel eğitim uygulama merkezi (okulu) birinci ve ikinci kademe eğitim programı (otistik çocuklar için). Ankara.
- Mechling, L. C. (2008) Thirty year review of safety skill instruction for persons with intellectual disabilities. *Educationand Training in Developmental Disabilities*, 43(3), 311-323.

- Miltenberger, G. R. (2008) Teaching safety skills to children: Prevention of firearm injury as an exemplar of best practise in assessment, training, and generalization of safety skills. *Behavior Analysis in Practice, 1*, 30-36.
- Miltenberger, R. G. ve Gross A. C. (2011) Teaching safety skills to children. *Handbook of applied behaviour analysis*. (Ed: W. W. Fisher; C.C. Piazza; ve H. S. Roane) NY: The Guildfor Press, 417-430.
- Odluyurt, S.; Tekin-İftar, E. ve Ersoy, G. (2014) Effects of school counselor supervised peer tutoring in inclusive settings on meeting IEP outcomes of students with developmental disabilities. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities 49*(3), 415-428.
- Özen, A. (2008) Teaching emergency phone numbers to youth with developmental disabilities. *International Journal of Special Education, 23*(2), 85-95.
- Strickland, D.C.; McAllister, D.; Coles, C. D. ve Osborne, S. (2007) An evolution of virtual reality training designs for children with autism and fetal alcohol spectrum disorders. *Topics in Language Disorders, 27*(3), 226-241.
- Summers, J.; Tarbox, J.; Findel-Pyles, R. S.; Wilke, A. E.; Bergstrom, R. ve Williams, W. L. (2011) Teaching two household safety skills to children with autism. *Research in Autism Spectrum Disorders, 5*, 629-632.
- Süzer, T. (2015) Otizmlı bireylere cinsel istismardan korunma becerilerinin öğretiminde sosyal öykülerin etkililiği. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Taylor, B. A.; Hughes, C. E.; Richard, E.; Hoch, H. ve Coello, A. R. (2004) Teaching teenagers with autism to seek assistance whenlost. *Journal of Applied Behaviours Analysis 37*, 79-82.
- Tekin, E. (2000) *Zihin özürlü çocuklara kardeşleri aracılığıyla sunulan dört saniye sabit bekleme süreli öğretim ve eşzamanlı ipucuyla öğretim etkililiklerinin ve verimliliklerinin karşılaştırılması*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tekin-İftar, E. (2008) Parent-delivered community-based instruction with simultaneous prompting for teaching community skills to children with developmental disabilities. *Education and Training in Developmental Disabilities, 43*(2), 249-265.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım-Sarı, H. ve Girli A. (2012) Gelişimsel yetersizliği olan çocuklarda kaza ve yaralanma. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15(4), 283-287.